

UNIVERSITAS

SCIENTIAE
ET
PATRIAE

110

2019

UNIVERSITĀŠU ZIŅAS

- Latvijas augstskolu spilgtākie notikumi 2018. pavasara un rudens semestros 4
Fil! Ieva Krūmiņa, *gundega*

KORPORĀCIJU ZIŅAS

- Studentu un studenšu korporāciju jaunumi 2018. gada rudens semestrī 8
Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

PĒTĪJUMI, ANALĪZE, VIEDOKĻI

- Nacionālā enciklopēdija *Latvija* 12
Fil! Elina Šmite, *imeria*
- Par valsts augstākajiem apbalvojumiem, to piešķiršanu un nēsāšanu 16
God!fil! Karina Pētersone, *zinta*
- Mikroorganismu karagājieni Latvijā 18
Dr.biol., fil! Baiba Niedre-Otomere, *gundega*
- Studenšu korporācijas *Sororitas Tatiana* lepnums – Gaļina Matīsa-Petrova 24
Phil!phil! Svetlana Francmane, Tatjana Pāvele, *sororitas tatiana*

AKADĒMISKIE SASNIEGUMI

- Jaunie zinātņu doktori 26
Com! Iveta Muceniece, *gundega*

KULTŪRVĒSTURISKS APSKATS

- Selgu* tautastērpu stāsti vēstī par tautas stiprumu un lepnumu 28
Fil! Ilze Valdovska, *selga*
- Kroņmeistare ar citādo latvietību 32
Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*
- Bezgalīgais ceļš alus garšu pasaulē 38
Fil! Jānis Jekševics, *frater imanticus*

KORPORĀCIJU DZĪVE

- Gundegas* ar vērienu nosvin 95 gadu jubileju 42
Com! Ieva Lazdiņa, *gundega*
- Simtgades gājieni 44
Fil! Eduards Grigorjevs, *frater imanticus*
- Uzrunas 2018. gada 18. novembrī P!K! rikotajā piemiņas gājienā Rīgas Brāļu kapos 46
P!K! t/l sen! com! Toms Vilnis, *frater livonicus*
S!P!K! t/l sen! fil! Inga Ose, *varavīksne*

IN MEMORIUM

47

UNIVERSITAS

22.–23. februāris

Baltijas jūras Zinātnes diena 2019

22. marts

Salidojums “Sportam Latvijas Universitātē – 90”

10.–14. aprīlis

Eiropas universitāšu sadarbības tīkla UTRECHT konference

25.–26. aprīlis

UNESCO atbalstītā starptautiskā zinātniskā konference “Personība kultūru un valodu krustcelēs. Pēterim Šmitam 150”

17. maijs

Jauno tehnoloģiju diena

20. septembris

Grāmatas “Filantropijas stāsti” atvēršanas svētki

27. septembris

- LU jubilejas izdevumu prezentācija un izstādes atklāšana
- LU svētki “Arēnā Rīga”

29. septembris

- LU simtgades ekumēniskais dievkalpojums Rīgas Domā
- LU dārzs Vērmanes parkā

30. septembris

- Svinīgā LU Senāta sēde
- Starptautisks simpozījs “Universitāte un sabiedrība: jauns skatījums uz nacionālas valsts izaugsmi un vērtībām”
- LU simtgades koncerts Latvijas Nacionālās operas un baleta teātrī

1. oktobris

Eiropas Savienības tīkli pētniecības, inovāciju un izglītības attīstībai

Svinēsim izaugsmi kopā!

LATVIJAS AUGSTSKOLU SPILGTĀKIE NOTIKUMI 2018. PAVASARA UN RUDENS SEMESTROS

Ziņas no augstskolām apkopojā fil! Ieva Krūmiņa, *gundega*
Augstskolu publicitātes foto

2018. gada pavasara un rudens semestri augstskolām Latvijā bijuši produktīvi un akadēmisku un sabiedrībai būtisku notikumu piesātināti. Ar nozīmīgākajām norisēm iepazīstina augstskolas, pie kurām pieder studentu un studenšu korporācijas.

Latvijas Universitāte (LU)

2018. gadā LU turpinās darbs pie studiju procesa optimizācijas un mācību procesa kvalitātes. Ar Izglītības un zinātnes ministrijas komisiju apstiprināts LU studiju programmu attīstības plāns, kas paredz 14 jaunu studiju programmu izstrādi Eiropas Savienības valodās un trīs kopīgu doktorantūras studiju programmu izstrādi.

LU top moderns un daudzpusīgs Akadēmiskais centrs Torņkalnā, kur kopumā plānotas trīs studiju un pētniecības ēkas. Pirmās no tām – Zinātņu mājas – iespējas un ērtības jau novērtējuši studenti, mācībspēki, pētnieki un viesi. Pienākusi kārta nākamajai ēkai, kam aizvadītā gada 17. maijā tika svinēti spāru svētki, iezīmējot simbolisku brīdi, kad pabeigti apjomīgākie būvdarbi. Plānots, ka ēkā

LU Zinātņu mājas spāru svētki.

atradiesies Fizikas un matemātikas fakultāte, Medicīnas fakultāte, septiņi institūti, 78 mūsdienīgas zinātniskās un mācību laboratorijas, kā arī 23 auditorijas un semināru telpas. LU vienojusies ar Eiropas Investīciju banku par tālāku Akadēmiskā centra attīstības projekta izstrādi.

Četrās LU filiālēs (Madonā, Alūksnē, Kuldīgā, Cēsīs) pieakreditēta studiju programma *Sociālais darbs* un paplašināts fakultāšu mūžizglītības (tālākizglītības) piedāvājums visās LU filiālēs. Tāpat pieņemts Ministru kabineta lēmums par Rīgas 1. medicīnas koledžas pievienošanu LU.

20. septembrī parakstīta vienošanās par Eiropas Sociālā fonda projekta *Latvijas Universitātes inovatīvas, pētniecībā balstītas studiju virziena Izglītība, pedagoģija un sports studiju programmas* ieviešanu. Projekta mērķis ir fragmentācijas samazināšana, izstrādājot jaunas programmas, kā arī kopīgas doktorantūras programmas izveide, lai nodrošinātu jaunas, uz kompetencēm orientētas skolotāju izglītības attīstību Latvijā.

LU Datorikas fakultātes bakalaura un maģistra programmām pagarinātas kvalitātes zīmes (EQUANIE akreditācijas sertifikāts) līdz 2023. gada 30. septembrim, piešķirtas *Euro-Inf* bakalaura un maģistra kvalitātes zīmes. Studiju procesa rezultātu – jaunos speciālistus –, līdzīgi kā iepriekšējos gados, augsti vērtē arī darba devēji. Jau otro gadu LU studiju programma *Datorzinātnes* atzīta par darba devēju ieteiktāko studiju programmu, saņemot 158 darba devēju ieteikumus, kas ir par 13 ieteikumiem vairāk nekā pērn.

Arī LU zinātniekiem 2018. gads bijis ražīgs – līdz šim nebijis sasniegums ir četras publikācijas augsti respektētajā zinātnes žurnālā *Nature*. Kopumā LU zinātniekiem bijušas 20 publikācijas šajā izdevumā.

Pie gada notikumiem jāpiemin arī septembrī atklātais LU Lībiešu institūts. Tā ir pirmā zinātniskā iestāde Latvijā un arī pasaulē, kuras darbības centrā ir mūsdienīga, vispusīga Latvijas otrās pamattautas un latviešu valodas un kultūras mantojuma pētniecība.

Rīgas Tehniskā universitāte (RTU)

Domājot par Latvijas nākotni plašākā redzējumā, pirms gaidāmajām Saeimas vēlēšanām akcentējot aktuālos augstākās izglītības un zinātnes jautājumus, 23. maijā norisinājās sešu Latvijas universitāšu rektoru un sešu populārāko politisko partiju pārstāvju diskusija 6 pret 6, kur aktīvi piedalījās arī RTU vadība. Šāda diskusija Latvijā notika pirmoreiz, un tā rikota, lai iepazīstinātu politiķus ar augstākās izglītības aktuālākajām problēmām, kas jārisina jaunajai Saeimai. Diskusijā tika akcentētas divas jomas aktualitātes – kā Latvijā veicināt augstākās izglītības un zinātnes efektivitāti un kāda ir izglītības sasaiste ar tautsaimniecību.

RTU Lielais izlaidums Arēnā Rīga.

RTU augstu novērtēta starptautiskajā augstskolu reitingā *U-Multirank*, visaugstāko – A līmeņa – vērtējumu saņemot sešos vērtēšanas kritērijos, tostarp par absolventu nodarbinātības līmeni un par *spin-off* uzņēmumu skaitu. Starptautiskajā *QS Emerging Europe and Central Asia (ECCA) 2019* reitingā RTU novērtēta ar 57. vietu no 300 šī reģiona vadošajām augstskolām. Reģionālā līmenī visaugstāk novērtēta RTU reputācija darba devēju vidū, kā arī internacionalizācijas līmenis, sasniedzot augstu ārvalstu mācībspēku un studentu īpatsvaru. RTU saņēmusi izcilu novērtējumu – piecas zvaigznes – starptautiskajā *QS Stars* universitāšu reitingā. Tāpat RTU šogad pirmoreiz tika iekļauta Latvijas uzņēmumu *Ilgspējas indeksa* platīna kategorijā.

2018. gada vasarā krāšņi un vērienīgi ar Latvijā populāru mūziķu piedalīšanos un gaismu šovu tika svinēts RTU izlaidums *Arēnā Rīga*. Savus diplomus un tiesības saukties par absolventiem ieguva 1392 bakalauri un maģistri, kā arī 35 jaunie doktori. Jāpiebilst, ka skaistā tradīcija, ka tik lielas augstskolas absolventi diplomus saņem visi vienlaikus, pagaidām Latvijā ir unikāla.

Nozīmīgi sasniegumi, kas atbilstoši novērtēti, bijuši arī RTU mācību spēkiem un pētniekiem. Svinot savu dzimšanas dienu, kas šoreiz bija 156., RTU tradicionāli apbalvojusi savus izcilākos zinātniekus. Balvu *RTU Gada zinātnieks 2018* saņēma Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes (MLKF) vadošais pētnieks Jānis Ločs. Balvu *RTU Gada jaunā zinātniece 2018* ieguva MLKF pētniece Arita Dubņika, savukārt balvu *RTU Gada jaunais zinātnieks 2018* – Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes vadošais pētnieks Andis Supe. Tika pasniegtas arī citas balvas, tai skaitā izcilākajiem mācībspēkiem, par labāko

produktu komercializāciju, par absolventu atbalstu bijušajai augstskolai un citas.

Kopā ar sadarbības partneriem RTU pētnieki piedalījušies arī interesantos un nozīmīgos projektos, kas nākotnē sniegs praktisku ieguldījumu dažādās dzīves jomās. Kopā ar *Latvijas mobilā telefona* pārstāvjiem izstrādāts datorredzes un datordzirdes risinājums, kas palīdzēs apsekt plašus mežu ugunsgrēkus, kā arī to varēs izmantot pazudušu cilvēku meklēšanai un citiem mērķiem. Sadarbībā ar CERN un vadošajiem industrijas pārstāvjiem RTU ir uzsākusi īstenot projektu, lai meklētu risinājumu samilzušajai vides problēmai – kuģu izplūdes gāzu attīrīšanai, izmantojot inovatīvu metodi ar daļiņu paātrinātāju. RTU zinātnieki arī izstrādā tehnoloģiju vērtīgās tropu mikroaļģes spirulīnas audzēšanai Latvijā un gatavi paši to pārvērst veiksmīgā biznesā.

Savukārt ar Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmiju (LSPA) parakstīts sadarbības līgums, kas paredz RTU un LSPA sadarbību sporta zinātnē, izstrādājot jaunas sporta tehnoloģijas. Vieni no pirmajiem RTU zinātnisko potenciālu un laboratorijas izmantos kamanīņu, bobsleja un skeleto sportisti, uzlabojot kamanu slieču slīdamību, savukārt LSPA speciālisti sportistiem piedāvās biomehānisko kustību analīzi.

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU)

LLU Konventa sēdē goda doktores diplomu saņem Maria Parlinska.

2018. gads LLU ir aizvadīts ne vien Latvijas 100. jubilejas zīmē, kurai par godu LLU Aulā novembrī notika koncerts *Mēs esam Latvija*, bet arī atzīmētas divas citas universitātei nozīmīgas jubilejas – Jelgavas pils 280. gadadiena un

lauksaimniecības augstākās izglītības 155. gadadiena, kas ir arī LLU vēsturiskās saknes un sākums. Līdz ar to oktobrī savas dibināšanas 155. jubileju ar absolventu salidojumu svinēja Lauksaimniecības fakultāte, kas ir vecākā LLU fakultāte, bet visas universitātes jubileja plašākā lokā tika atzīmēta decembra Konventa svinīgajā sēdē, klātesot ārvalstu viesiem un sadarbības partneriem. LLU saime svētkos īpaši godināja divus ilggadējus sadarbības partnerus – Varšavas Dzīvības zinātņu universitātes profesori Mariu Parlinsku un Helsinku Universitātes profesoru Frederiku Lotropu Stodartu, kuriem piešķīra LLU goda doktora nosaukumus.

Gada nogalē Latvijas Zinātņu akadēmija (LZA) nosauca gada sasniegumus zinātnē, starp kuriem divu autori ir LLU zinātnieki. Viens no sasniegumiem apkopots monogrāfijā *Simtam pāri. Viedā Latvija*, kuras galvenā redaktore ir valsts pētījumu programmas EKOSOC-LV vadītāja, LZA akadēmiķe un LLU profese Baiba Rivža, zinātniskā redaktore Dr.oec. Elita Jermolajeva, atbildīgā redaktore Ausma Mukāne. Monogrāfija ietver EKOSOC-LV (2014–2018) desmit projektos veikto pētījumu par jaunām pieejām zināšanu sabiedrības veidošanā rezultātu apkopojumu, kurā ir plaši secinājumi un ieteikumi par nepieciešamajām pārmaiņām kompleksi izpētītajā pašreizējā situācijā un instrumenti to veikšanai. Savukārt otrs LZA izvirzītais LLU zinātnieku darbs atzīts kā sasniegums lietišķajā zinātnē, un tas ir LLU Veterinārmedicīnas fakultātes un Dārzkopības institūta kolēģu kopdarbs *Ar zinātniskiem pētījumiem pamatota smiltisērķšķu ekstraktu izstrāde jauno veselības uzlabošanai*.

Sākta divu nozīmīgu, uz attīstību vērstu projektu īstenošana: turpmākajos gados aptuveni viens miljons eiro tiks ieguldīts universitātes pārvaldības pilnveidē un 1,5 miljoni eiro – akadēmiskā personāla pilnveidē. Būtiski ieguldījumi plānoti arī jaunu, uz starptautisko tirgu vērstu studiju programmu izstrādē.

Rīgas Stradiņa universitāte (RSU)

Aizvadītais gads RSU bijis notikumiem un sasniegumiem bagāts. Augstskola lepojas ar iekļūšanu starp pasaules 1000 labākajām augstskolām prestižajā starptautiskajā augstskolu reitingā *QS World University Rankings 2019*. QS visaugstāk novērtēja RSU spēju piesaistīt ārvalstu studentus, kā arī augstskolas un docētāju reputāciju. Runājot par reputāciju, arī pērn *Kantar TNS* veiktajā pētījumā RSU tika atzīta paraugskolu ar labāko reputāciju Latvijā.

Taču par būtiskāko atzinības rādītāju uzskatāmi studenti, kas ar savu studiju izvēli nobalso par RSU. Pērn tika uzņemti par 11% vairāk studentu nekā 2017. gadā, un

RSU rektors Aigars Pētersons uzstājas pasākumā par godu sociālo zinātņu virziena 20 gadiem.

starp 2402 jauniešiem studentiem bija arī 300 ārvalstnieku no 28 valstīm Eiropā un ārpus tās. Lielākais pieteikumu skaits uz vienu vietu veselības aprūpes studijās bija programmās *Uzturs*, *Fizioterapija* un *Zobārstniecība*. Ierasti populārā studiju programma *Medicīna* šovasar izcēlās ar pēdējo astoņu gadu laikā lielāko saņemto pieteikumu skaitu – 1028 reflektanti izrādīja vēlmi kļūt par mediķiem. Savukārt sociālo zinātņu programmās lielākais konkurss bija pamatstudiju programmās *Psiholoģija*, *Žurnālistika* un *Sabiedriskās attiecības*.

Sociālās zinātnes RSU šajā akadēmiskajā gadā atzīmē 20. jubileju. Pēdējo 20 gadu laikā augstskola ir izskolojusi ap 5200 politologu, žurnālistu, redaktoru, fotogrāfu, sabiedrisko attiecību profesionāļu, sociologu, psihologu, antropologu, juristu, ekonomistu, mārketinga un reklāmas speciālistu. Atzīmējot apaļo jubileju, absolventi, kuru karjera veidojusies gan Latvijā, gan ārpus tās, pērn oktobrī tikās iedvesmas pilnā pasākumā *Kopsavilkums*.

Rūpējoties par nākotnes studentu gatavību augstskolai, pērn arī uzsāks projekts *Iesildies studijām!*, kura ietvaros notiek sadarbība ar Rīgas Klasisko ģimnāziju un Rīgas 41. vidusskolu. Skolās norisinās RSU vieslekcijas, darbojas mentori un skolēniem pieejams RSU atbalsts pētniecisko interešu īstenošanai.

Vidzemes Augstskola (VA)

2018. gada 11. novembrī VA telpās norisinājās tematiskā diskusija *Latvijas simtgade – kā mēs līdz tai nonācām*, kur līdzās VA rektoram, vēstures zinātņu doktoram Gatim Krūmiņam uzstājās arī Zemessardzes 2. Vidzemes brigādes

Par studentu korporāciju lomu valsts dibināšanā VA svinīgajā pasākumā stāsta *Gersicania* pārstāvis fil! Normunds Mihailovs.

un studentu korporācijas *Gersicania* pārstāvji. Vēlāk dalībnieki vienojās kopīgās dziesmās un devās lāpu gājienā.

Svētku nedēļas turpinājumā VA kļuva par vērienīgā pasākuma *Staro Rīga* daļu, izveidojot vienu no pieturas punktiem Valmieras pilsētas pārstāvniecībā Rīgā. Interesentiem tika piedāvāta iespēja ne vien aplūkot izveidoto aktivitāti, bet arī pašiem piedalīties un ļauties neaizmirstamam piedzīvojumam virtuālajā vidē, ko radīja VA komanda sadarbībā ar Valmieras Dizaina un mākslas vidusskolas pārstāvēm, Valmieras pilsētas pašvaldību, diriģentu Mārtiņu Klišanu un jaukto kori *Valmiera*.

Oktobra beigās VA Starptautiskās mācību nedēļas ietvaros sadarbībā ar Interreg Centrālbalijas projektu *Tūrisma uzņēmējdarbības izaugsmes veicināšana caur augstāko profesionālo izglītību* notika starptautiska konference *Tūrisma izglītības izcilību meklējot. Augstskolu un nozares sadarbības perspektīva*. Kopīgi tika risināts jautājums par tūrisma nozares darbinieku sagatavotību darbam nozarē.

2018. gada izskaņā noslēdzies VA pētnieku īstenotais projekts *Masu mediju iesaiste trešo valstu pilsoņu integrēšanā Latvijā*, kurā augstskolas pētnieki aktualizēja jautājumus par mediju darbu saistībā ar migrācijas un integrācijas jautājumiem. Tika veikta esošās situācijas izpēte, organizētas žurnālistu un redaktoru apmācības, kā arī izstrādātas redakcionālās vadlīnijas un formulēti ētikas principi darbā ar trešo valstu pilsoņiem un citām atstumtības riskam pakļautajām cilvēku grupām. Apmācību programmu beidza vairāk nekā 40 žurnālistu un redaktoru, kuri pārstāv gan nacionālā līmeņa, gan reģionālos medijus.

Foto: Mārīte Meļņika

STUDENTU UN STUDENŠU KORPORĀCIJU JAUNUMI 2018. GADA RUDENS SEMESTRĪ

Ziņas no korporācijām apkopojā fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

Prezidē *Fraternitas Livonica* un S!K! *Varavīksne*

Latvijas studentu korporāciju *jumta* organizācijā Prezidiju Konventā (P!K!) prezidē *Fraternitas Livonica*: P!K! sen! com! Toms Vilnis, vicesen! com! Mārtiņš Vaivads, sekr! com! Miks Vilnis. Studenšu Prezidiju Konventā (S!P!K!) prezidē S!K! *Varavīksne*: sen! fil! Inga Ose, vicesen! fil! Ingrida Kariņa-Bērziņa, sekr! taut! Sanita Treimane.

Jauna iniciatīva – diskusija jaunajiem studentiem *Studiju gada atklāšanas svētki*

2018. gada 12. septembrī studentu korporācijas *Latvia* pagalmā notika K! *Latvia* un studenšu korporācijas *Imeria* organizēta diskusija jaunāko kursu studentiem par studentu dzīvi un lietām, ko, uzsākot studijas, parasti nestāsta. Pasākums humoristiskā gaisotnē kļiedēja neziņu un satraukumu, uzsākot jauno studiju gadu. Savā pieredzē dalījās Kaspars Salenieks (Latvijas Universitāte (LU)), Rīgas Tehniskā universitāte (RTU)), Edijs Ozols (RTU) un Laima Staune (Banku augstskola). Diskusiju vadīja pieredzējis pasākumu vadītājs taut! Emīls Salmiņš, *latvus*. Tika

pārrunātas visdažādākās tēmas, sākot ar studiju programmu izvēli līdz pat spējām studiju darbus izstrādāt rekordīsā laikā un saņemt teicamu vērtējumu. Pieredzējušie studenti klausītājus informēja arī par iespējām, ko sniedz studentu pašpārvalde, aktīva studentu dzīve un dalība apmaiņas programmās. Izskanā visiem interesentiem bija iespēja viesoties korporācijas *Latvia* mājīgajās telpās un uzzināt vairāk par studentu un studenšu korporācijām.

Ventonia atjauno god!fil! ģenerāļa Jāņa Baloža kapa plāksni

Kad 1965. gada augustā ģenerālis devās aizsaulē, par bērēm oficiāli netika ziņots, bet, lai atvadītos, uz bērēm ieradās ļoti daudzi. Svētbrīdi Meža kapos vadīja prāvests fil! Viktors Ozoliņš, *ventonus*. Kad god!fil! guldīja zemes klēpī netālu no prezidenta Jāņa Čakstes atdusas vietas, atskanēja kapa dziesma *Ja kādu brāli vest uz kapu klusu*. Kopš 1990. gada katru gadu 18. novembrī *ventoņi* pulcējas pie god!fil! kapa, piemin viņu un dzied Baloža mīļāko kantu *Daugav's abas malas*. Jau tad *ventoņi* atklāja, ka uz kapa plāksnes kaut kā trūkst. Pētot vēstures liecības, uzzināja, ka uz kapa plāksnes bijis zobens, ko LPSR drošības komiteja lika nokalt, un plāksne tās sākotnējā izskatā Meža kapos neatradās nevienu dienu. Čeka baidījās no ģenerāļa, pat miruša! Baloža kundze bija vēlējusi, ka tad, kad Latvija būs brīva, zobenu atjaunos. Tas visus gadus bija *Ventonia* biedru sapnis un pienākums. Pateicoties mākslinieka Tāļivalža Muzikanta veikumam (pieminekļa autora dēls), Riekstiņu un Davidu ģimeņu atbalstam, kā arī korporācijas *Ventonia* biedriem, plāksne valsts simtgadē atguva sākotnējo izskatu. Piedaloties *Ventonia* saimei un visu Atsevišķās studentu rotas korporāciju prezidijiem, 2018. gada 11. novembrī, Lāčplēša dienā, plāksne tika svinīgi atklāta. Svētbrīdi vadīja prāvests emeritus fil! Māris Ķirsons, *ventonus*.

Tukumā atklāj pieminekli Z. A. Meierovicam

2018. gada 15. novembrī ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs kopā ar tukumniekiem un studentu korporācijas *Talavija* biedriem Tukuma vecpilsētā svinīgi atklāja pirmajam Latvijas ārlietu ministram, studentu korporācijas *Talavija* fil! Zigfrīdam Annam Meierovicam (1887–1925) veltītu pieminekli. Pieminekļa autori ir tēlnieki Zane un Matīss

Foto: Aina Gailīte

Kalniņi, laukuma arhitekte – Liene Līce. Latvijas pirmā diplomātiskā pārstāvja ārvalstīs un Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta izveidotāja Meierovica ieguldījums Latvijas labā ir nenovērtējams.

Selonijas regāliju izstāde Rīgas Jūgendstila muzejā

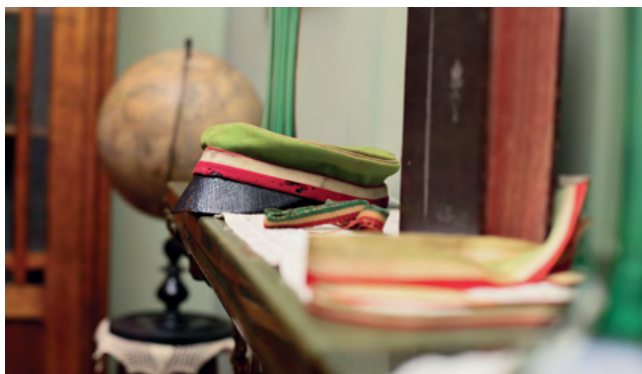

Foto: Baiba Buceniece

Katru gadu novembrī Rīgas Jūgendstila muzeja apmeklētājiem tiek stāstīts par latviešu arhitektu, studentu korporācijas

Selonija dibinātāju Konstantīnu Pēkšēnu. Valsts svētku nedēļā muzejā bija apskatāma studentu korporācijas *Selonija* regāliju ekspresizstāde. K. Pēkšēns bija ēkas Alberta ielā 12 arhitekts, un arī Rīgas Jūgendstila muzeja ekspozīcija izvietota šajā ēkā viņam piederošajā dzīvoklī. Izstādē tika eksponētas *seloņu* regālijas – trīs krāsu lentas, deķelis, ko muzejam 2018. gadā uzdāvināja *Selonija*, kā arī korporācijas 25 gadu jubilejas izdevums – albums (1880–1905). 2019. gadā arhitektam K. Pēkšēnam ir 160 jubileja – iecerēta fotoizstāde, kurā izstādīs ap 200 K. Pēkšēna projektēto jūgendstila ēku Rīgā foto.

Izstādē dažādi studentu preses izdevumi

Foto: Toms Grinbergs

LU Akadēmiskajā bibliotēkā apskatāma izstāde *Latviešu žurnāli 100 gadus*. Izstādē apkopota tikai daļa no Latvijā 100 gadu periodā izdotajiem žurnāliem, kas sadalīti pa 36 tēmām, piemēram, arhitektūra, izglītība, jaunatne, kino un teātra māksla, lauksaimniecība, literatūra un māksla, medicīna, reliģija, sports, tieslietas, vēsture u.c. Viena no tēmām veltīta studentu izdevumiem, tostarp tādiem kā *Students*, *Akadēmiskā dzīve*, *Alma Mater*, *Ad Lucem*, arī *Universitas*, kas uzskatāms par vecāko žurnālu latviešu valodā, kas saglabājis savu pēcteci un joprojām tiek izdots.

Līgas rada savu internu izdevumu

2018. gada 3. jūnijā dienasgaismu ieraudzīja studenšu korporācijas *Līga* pirmais internā izdevuma *Līga* numurs. Līdz šim *Līgas* pastāvēšanas vēsturē tāda nav bijis. Izdevuma nosaukums mūzikas teorijā apzīmē grafisku līniju pusloka veidā, kuras viena no nozīmēm ir apvienot daudzas notis, lai izpildītājs varētu saprast, kā veidojas frāze – noslēgta, jēgpilna muzikālā doma. Izdevums sākotnēji tika plānots astoņu lappušu biezumā, bet finalizējās ar 28 lappusēm. Tajā ietvertas gan intervijas un dzīvesstāsti, gan spilgtākie referāti, gan *Līga* 25 gadu jubilejas kopš uzņemšanas S!P!K! un 90 gadu internās dzīves jubilejas fotoapskats, kā arī interni kuriozi. Izdevuma veidošana konventam bija pārsteigums, kaut tā tapšanā, pašām to nezinot, tika iesaistītas gandrīz visas *līgas*.

Fraternitas Academica izdod jaunu kantikumu

Zīmējums no fil! Rūdolfa Veldres, *frater academicus*, 1979. gadā izdotā atmiņu albuma *Fraternitas Academica trīsdesmito gadu sākumā*.

frater arctus. Kantikumā izmantots zīmējums no fil! Rūdolfa Veldres (1909–1997), *frater Academicus*, 1979. gadā Zviedrijā izdotā atmiņu albuma *Fraternitas Academica trīsdesmito gadu sākumā*. Kantikumam ir kabatas formāts, tā beigās atrodams dziesmu alfabētiskais rādītājs, norādīti izmantotie avoti, kā arī sniegtas ziņas par Latvijas studentu un studenšu korporācijām ar to dibināšanas datiem un krāsu vairodziņiem.

Labdarības projekts Ogres novadā

Ar viesošanās Ogres un Madlienas pansionātos pagājušā gada decembrī noslēdzās korporācijas *Selonija* un studenšu korporācijas *Dzintra* organizētais labdarības projekts. Esošie un bijušie studenti uz pansionātiem veda ne tikai vairāku nedēļu garumā sarūpētās dāvanības no uzrunātajiem sponsoriem, bet arī muzikālu sveicienu un ar rokām darinātas apsveikuma

kartītes. Labdarība kā viens no korporāciju darbības virzieniem nav nekas jauns – jau pirmskara laikā tās aktīvi piedalījās dažāda mēroga akcijās. Tā kā mūsu rindās ir daudz talantu, sagatavojām kvalitatīvu koncertu ar sev un senioriem mīlām dziesmām. Šogad atklājām, ka spējam ar savu ideju uzrunāt un aizraut līdzī arī citus labvēļus. Pateicoties viņiem, varējām iepriecināt seniorus ar pilnākiem dāvanu maisiem nekā citas reizes, turklāt ne tikai Ogrē, kas bija sākotnējais mērķis, bet arī Madlienā. Kopīga darba rezultātā Ziemassvētku sajūta tika aizvesta gandrīz 200 senioriem.

Kuršu vikingsi grafikā *Fraternitas Cursica* C!Q!

Atzīmējot aizgājušā gada nozīmīgākos svētkus, *Fraternitas Cursica* tautiešu vidū radās vēlme svētkus konventā ienest īpaši. Com! Toms Herings, aizrāvis ar starpkaru Latvijas grafiku, mākslas galerijā uzgāja nacionālā romantisma mākslinieka Kārļa Krauzes vēsturiska sižeta ofortu *Jūras kauja*, kurā dramatiskā tēlojumā bangainā jūrā senlatvju drānās tērpti vīri laivā ar lokiem un šķēpiem cīnās pret citas laivas kareivjiem. Tēloti, domājams, kuršu vikingsi un krustneši. Kopīgiem spēkiem no

Oforta atklāšanas dienas. Idejas autors com! Toms Herings, *frater cursicus*, un fil!dib! Gunārs Gruzdiņš, *frater cursicus*.

galerijas šis mākslas darbs tika iegādāts. Ar darba atklāšanu 18. novembrī C!Q! konventa jaunākā paaudze paklanījās sava konventa dibinātājiem – airētājiem, kuri ar gudru ziņu mūsu konventa vārdā iemūžinājuši latviešu tautas tālās un arī greznās saknes. **U!**

Nodibināta stipendija *Fraternitas Vanenica* biedriem

2018. gada vasarā nodibināta fil! Viļa Vītola, *frater vanenicus*, stipendija *Fraternitas Vanenica* biedriem ar mērķi augstākās izglītības iegūšanas laikā finansiāli atbalstīt un akadēmiskiem sasniegumiem motivēt centīgus un talantīgus studentus, kas līdztekus studijām ir aktīvi korporācijas komilitoņi vai krustdēli. Stipendija tiek piešķirta par izcilām sekmēm studijās un aktivitāti korporācijā. Pirmo stipendiju 2018. gada rudens semestra sākumā saņēma t/l mag! pauc!, com! Artūrs Baikovs, *frater vanenicus*, kurš ir LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātes 2. kursa students.

Izveidota Korp! *Gundega* stipendija

Jūnija vidū starp korporācijas *Gundega* Filistru biedrību un nodibinājumu *Vītola fonds* tika noslēgts līgums par ikgadējas stipendijas izveidi. Jau šī gada rudens semestri *gundegām* konkursa kārtībā bija iespēja pretendēt uz finansiālu atbalstu, veicinot akadēmisko un personīgo izaugsmi. Par pirmo stipendiāti kļuvusi t/l sekr! com! Alise Zalcmane. Stipendija paredzēta *gundegas* studiju maksas segšanai, studiju materiālu iegādei, studijām atbilstošu izglītojošu kursu apmeklēšanai vai citiem mērķiem. Pretendentei jābūt vismaz divus semestrus aktīvai *gundegai*, kura izpildījusi visas saistības, tostarp nolasījusi krāsu referātu. Lemjot par piešķiršanu, tiek vērtēta stipendijas nepieciešamība un apmērs, pretendentes zināšanas un pieredze, sekmes studijās, līdzšinējā aktivitāte korporācijā un rekomendācijas.

Pasniegta pirmā *Imeria* god!fil! Viļa Vītola mūža stipendija

2018. gada 10. septembrī paziņota pirmā s!k! *Imeria* god!fil! Viļa Vītola, *frater vanenicus*, stipendijas laureāte – LLU Veterinārmedicīnas fakultātes 6. kursa studente m! **Alma Kristiāna Vītola, imeria**. Alma Kristiāna Vītola ir aktīva *Imeria* biedre un aizrautīga veterinārmedicīnas studente. Mācījusies praksēs Latvijā un ārzemēs no jomas labākajiem speciālistiem. Piešķirtā stipendija ļaus piepildīt sen lolotu sapni un doties uz kādu no starptautiskajiem veterinārmedicīnas kongresiem, lai pilnveidotu zināšanas interesējošajās jomās – ķirurģijā, onkoloģijā vai neiroloģijā. **U!**

NACIONĀLĀ ENCIKLOPĒDIJA LATVIJA FIL! VALTERS ŠČERBINSKIS, *FRATER CURSICUS*

Fil! Elīna Šmite, imeria

Foto: Mārtiņš Zilgalvis

Viens no aizvadītās valsts simtgades nozīmīgākajiem notikumiem bija Nacionālās enciklopēdijas atklāšana. 2014. gadā Latvijas Nacionālā bibliotēka ar Kultūras ministrijas finansējumu uzsāka Nacionālās enciklopēdijas projektu ar mērķi radīt mūsdienīgu enciklopēdiju, kas kļūtu par nozīmīgu zināšanu resursu latviešu valodā. Pērn tika atvērts Nacionālās enciklopēdijas drukātais sējums Latvija – populārzinātniska enciklopēdija ar plašu faktoloģisko pārskatu par valsti pēc neatkarības atjaunošanas. Pašas enciklopēdijas dzīve aktīvi notiek elektroniskajā vidē, kur vietnē www.enciklopedija.lv jau pašlaik pieejami vairāk nekā 800 šķirklju, kas tiek nemītīgi papildināti un atjaunoti. Par enciklopēdijas tapšanas gaitu un citiem notikumiem, kas aktuāli, valsts pirmo gadsimtu noslēdzot, stāsta Nacionālās enciklopēdijas galvenais redaktors – Dr.hist. fil! Valters Ščerbinskis, frater cursicus.

Vai nacionālo enciklopēdiju var uzskatīt par tādu kā teju obligātu valsts simbolu?

Daži cilvēki tā patiešām domā, taču es tam nepiekrītu. Ir nācijas, kas pastāv bez šādas enciklopēdijas. Es to drīzāk sauktu par ļoti racionālu rīku, kā panākt kādus konkrētus mērķus. Tā nav ne himna, ne karogs. Lai gan kaut kāds simbolisms tajā faktā, ka nācijai ir enciklopēdija dzimtajā valodā, protams,

pastāv. Tas nozīmē, ka nācija ir spējīga nodrošināt autorus, kas var radīt rakstus visdažādākajās jomās, tātad liecina par nācijas briedumu. Enciklopēdiju attīstības gaitu, protams, ļoti dramatiski ietekmējis internets, dažādi sociālie tīkli, Vikipēdijas izveidošanās. Daudzviet enciklopēdijas bija privātu izdevēju rokās, nespēja izturēt konkurenci, bankrotēja. Valsts uzturētās savukārt joprojām turpina piemēroties jaunajiem apstākļiem. Piemērs ir Somija, kur enciklopēdiju izdošana bija privātās rokās un šī gadsimta sākumā to iznākšana izbeidzās. Vācijā bija vairākas lielas pasaules līmeņa enciklopēdijas, visas privātas, kas moderno tehnoloģiju laikmetā tomēr īsti nemācēja atrast formu, kā turpināt pastāvēt un pelnīt. Ir ļoti svarīgi, lai tādai nelielai valodai, kāda ir mūsējā, ir sava lietošanas vide. Lai latviski var runāt par dažādām specifiskām tēmām. Jau pašlaik enciklopēdijas elektroniskajā versijā ir nedaudz virs 800 šķirkljiem, kas aptver gan dažādus ar Latviju, gan globāliem jautājumiem saistītus tematus.

Kā izvēlēties tēmas, kuras aprakstīt? Pamatlietas varētu būt skaidras, bet kā izvēlēties no visa pārējā?

Sākām no nulles. 2014. gadā izveidojām ilgtermiņa redzējumu, kā enciklopēdija varētu attīstīties nākotnē. Gadu vēlāk izveidojām enciklopēdijas redakciju. Bija būtiski klasificēt visas lielās

nozares, arī tam ir vairākas pieejas. Ņēmām par pamatu Latvijas Zinātnes padomes izstrādāto klasifikāciju, izveidojot vairāk nekā 50 nozaru sarakstu – mūzika, astronomija, valodniecība u.tml. Pēc tam izvēlējamies atbildīgos, kas par katru nozari atbild un kopā veido nozaru redakcijas kolēģiju. Un tad katrs nozares pārstāvis noteica, kas konkrētajā jomā ir būtiskākais. Taču, tā kā pērn uz valsts simtgadi bija plānots izdot drukātu izdevumu, tik ļoti vairs nesekojam loģiskai sistēmai, bet gan pievēršamies tieši Latvijas tēmām – redaktori tikai pusotru gadu strādāja. Protams, daudz kas ir atkarīgs no autoru noslodzes un varēšanas konkrēto publikāciju sagatavot. Drukātajā izdevumā vēl nav biogrāfiju, tāpēc arī par Raini un Aspaziju šķirkļi vēl tikai top. Taču tas viss būs un tiks publicēts enciklopēdijas elektroniskajā formātā. Katram atsevišķajam ierakstam ir pievienotas vēl saistītās tēmas, lai ieinteresētu lasītāju lasīt un meklēt tālāk. Janvāra sākumā tapa vairāki ieraksti mūzikā gluži vienkārši tāpēc, ka ir ļoti aktīvs autors – Klāss Vāvere. Tēmu loks ir ļoti plašs, bet humanitāro tematu noteikti būs vairāk. Pašlaik pie enciklopēdijas pastāvīgi strādā seši cilvēki – es koordinēju visu darbu norisi, ir četras redaktore, kas strādā ar ienākušajiem rakstiem, un viena ilustrāciju redaktore. Ienākušo materiālu ir vairāk, nekā spējam apstrādāt.

”

IR ĻOTI SVARĪGI, LAI
TĀDAI NELIELAI VALODAI,
KĀDA IR MŪSĒJĀ, IR SAVA
LIETOŠANAS VIDE.

Kāds bija un ir rakstu tapšanas process – vai ir arī viedokļu atšķirības?

Jā, protams, diskusiju bija daudz un noteikti būs vēl. Visu – gan tehnoloģisko procesu, gan saturu – veidojam pilnīgi no jauna, ņemot vērā arī budžeta iespējas. Un man ir gandarījums, ka samērā precīzi varējām īstenot visu to, par ko pirms četriem gadiem bija vīzija. Šķiet, ka lielākais pārsteigums šajā procesā bija tas, cik liela bija interese par drukātā sējuma iegādāšanos. Pirmā tirāža ar 3000 eksemplāriem tika izpārdota pāris dienu laikā. Savukārt papildu tirāžas eksemplāri (papildus tika iespiesti astoņi tūkstoši) ir vēl pieejami.

Kāda ir enciklopēdijas nākotne, vai paredzēts drukāt arī citus izdevumus?

Pamatu pamats enciklopēdijai ir elektroniskā vietne. Taču arī drukātajiem izdevumiem ir sava niša un priekšrocības. Ja tuvākajos gados par jaunu drukāto izdevumu noteikti nedomāsim, tad tālākā nākotnē to gan varētu apsvērt. Te varētu būt runa par universāliem sējumiem ar konceptuālām lietām, kur informācija tik bieži nemainās. Jau tajā brīdī, kad pērn tika nodrukāts Latvijas enciklopēdijas sējums, tur bija lietas,

kas mainījās, piemēram, pāvesta vizīte, par kuru enciklopēdijā minējām, ka tā tikai tiek plānota. Savukārt elektroniskajā vidē veicam izmaiņas ļoti ātri. Rakstiem ir speciāli atgādinājumi, lai redaktoriem atnāk ziņa, ka tajā kaut kas ir jāpārskata. Taču, kad būs ap desmit tūkstošiem rakstu, tas varētu notikt lēnāk. Ir bijuši arī labojumi no lasītājiem, jo neprecizitātes šāda apjoma darbā ir iespējamās. Un atkal – elektroniskā vide ļauj mums tās ātri izlabot. Taču jāņem vērā, ka enciklopēdijas šķirkļu veidotāji ir savas jomas guru un cilvēkiem no malas ne vienmēr ir pilnīgs priekšstats par kādu konkrētu jautājumu. Savā ziņā tā ir mūsu sūtība – būt par starpnieku starp akadēmisko vidi un sabiedrību. Gadiem ilgi pētījumi tiek ietērpti kvalitatīvā populārzinātniskā formā, lai ar tiem varētu iepazīties jebkurš interesents.

Gribu tev uzdot jautājumu par citu aktualitāti – pērnā gada nogalē atklātībā nonāca t.s. čekas maisi. Tas ir noticis gana vēlu, bet ko tas mums kā sabiedrībai māca?

Jolielāka atklātība, jo labāk. Taču te ir vairāki aspekti. Vēsturnieku viedokļi par šo jautājumu atšķiras tāpēc, ka sabiedrība daudzas lietas uztver ļoti vienkāršoti. Varbūt pamatoti. Taču šis ir ļoti sarežģīts un neviennozīmīgs jautājums. Vācijā VDR materiālus pārņēma uzreiz visus. Savukārt šeit mēs īsti nezinām, kas ir un kas nav atstāts vai varbūt atstāts ar nodomu. Cik daudz varam secināt no vienas kartiņas ar cilvēka vārdu un segvārdu? Te ir jāizvērtē katrs atsevišķs gadījums. Bet kopumā labi, ka vairs nav tādu mistisko čekas maisu, kas ļauj manipulēt vai draudēt ar to saturu. Tālāk jādod vārds vēsturniekiem, kas to pēta un var pateikt, kas ir čeka un kā čekas kartiņas tapa. Tajā pašā laikā jāsaprot, ka čekas aģenti nav tie lielākie bubuļi. Jā, varam jautāt, kas viņiem lika izdarīt tādu izvēli. Bet nevajag aizmirst, ka bija virkne cilvēku, kas ieņēma augstus amatus visas okupētās teritorijas pārvaldes sistēmā, kurā ietilpst arī Valsts drošības komitejas štata darbinieki. Vai kāds no viņiem ir nožēlojis, ka tur darbojies, bet patiesībā klusībā sapņojis par neatkarīgu Latviju? Nav tā! Taču diskusijai ir jābūt. Man patīktu, ja tā būtu ne tikai sabiedrībā, bet arī profesionālu vidū, taptu zinātniski pētījumi un publikācijas, dots skaidrojums un vērtējums. Jā, ir sāpīgi, ka tik daudz cilvēku, iespējams, ir bijuši ziņotāji, lai arī to droši nezinām. Taču jāņem vērā, ka dzīve šajā ļaunuma impērijā, kā to nosauca ASV prezidents Ronalds Reigans, bija pilnīgi ačgārna. Zinājām, ko varam runāt publiski, bet ko – draugu vidū. Tā bija nenormāla sabiedrība, kurā cilvēkiem vienkārši bija jāpiemērojas. Un kāds šajā piemērošanās sistēmā gāja tālāk un kļuva par tās enerģisku stuti un komjaunatnes vadītāju, kā, piemēram, politiķis Jānis Urbanovičs, vai izvēlējās kļūt par padomju armijas virsnieku, kamēr cits strādāja rūpnīcā vai kļuva par dziedātāju. Dzīve jau notika tāpat, cilvēki vienmēr grib dzīvot un dzīvot labi visos apstākļos. Ja šī sistēma ļāva iegūt kādus labumus, kļūstot par ziņotāju, tad cilvēki pieņēma, ka tā šī sistēma funkcionē. Un, ja es tai pretošos, sekas būs gana sarežģītas.

Tev vai tavai ģimenei bija nācies saskarties ar stūra māju vai kādiem piedāvājumiem?

Es nāku no Grīziņkalna, strādnieku vides, un domāju, ka tā

Valters Ščerbinskis kā I šaržetais, ap 1996. gadu.

nebija interesanta VDK. Es tikai 1987. gadā beidzu vidusskolu, un mani uzreiz iesauca armijā, kur pavadīju divus gadus. Zinājām par stūra māju un visu pārējo, bet tiešas saskares ar to nebija. Dzīvojām ļoti pretpadomiskā vidē, un man šķita, ka tā ir arī citur. Oficiāli runājām vienu, bet neoficiāli – citu, klusībā zīmējot sarkanbaltsarkanu karodziņu un šķirstot vecās *Atpūtas*. Politinformācijas stundā klasē runājām tā, kā jārunā, bet pēc stundas gaiteni par to ņirgājāmies, jo zinājām, ka mūsu valsts ir Latvija, nevis Padomju Savienība. Un šādi dubultstandarti bija tik ierasti, intuitīvi nojaušot, kā kurā brīdī reaģēt. Tieši tāpēc arī savervēt aģentus un būt drošiem par viņu lojalitāti nemaz nebija tik vienkārši.

Vai vēstures studijas izvēlējies pēc armijas?

Pirms armijas netiku universitātē! To pat nevar stāstīt, bet es ļoti vieglprātīgi mācījos skolā. Klasē mums, puišiem, interesēja grāmatas un daudzas citas lietas, bet nevienam nepatika mācīties. Tāpēc arī izkritu iestājek sāmesnos, taču pēc armijas ar otro piegājieni tiku universitātē. Kad 1990. gadā sāku studēt, mācību spēki jau bija ļoti ātri nomainījušies. Ātri tika mests nost viss padomju uzslāņojums. Un tas tikai parāda, cik šīs formālās lietas bija mākslīgas. 1992. gadā iestājos *Fraternitas Cursica*, kas bija viena no pēdējām, kas atjaunoja darbību Latvijā.

Kā izvēlējies tieši šo konventu?

Īsais stāsts ir tāds, ka man tuvam draugam un klasesbiedram Aivaram, ar ko kopā man patika gan gūt zināšanas, gan baudīt bohēmisko studentu ikdienu, bija cits draugs, kas aicināja iestāties korporācijā. Neko par korporācijām tolaik nezināju. Nebija pat viesu vakaru. Etnogrāfiskajā muzejā, Priedes krogā, notika dibināšanas komerss, kad uzlika krāsas sešiem vīriem, kuri jau bija beiguši studijas, un mums, pārējiem sešiem, kas vēl studēja, uzlika *fukšu* deķeļus. Protams, daļa arī drīz atkrita. Šobrīd no 12 pirmajiem Latvijā uzņemtajiem esam palikuši seši, un ceru, ka paliksim korporācijā līdz galam. To, kas ir korporācija, var saprast tikai laika gaitā. Savā laikā esmu bijis

teju visos konventa amatos, izņemot mag! cant! un kasieri. Pirms gadiem sešiem ar *konfuksi* fil! Arti Tīrmali vēl pēdējo reizi uzņēmāmies amatus – viņš bija pirmais šaržetais, es – oldermanis. Uz vienu gadu pateicām ģimenēm, ka mums tas ir jāpaveic. Man bija pieci, seši *fukši*, kurus mēģināju audzināt tā, kā to sapratu ar visu savu pieredzi. Manuprāt, izdevās ļoti labs *coets*, kas tālāk aktīvi iesaistījās konventa darbībā. Prieicajos, ka konventā izveidojusies aktīva tautiešu grupa, kas tiek galā ar visiem darbiem. Ja 90. gados man reizēm šķita, kā tad bez manis tiks galā, tad tagad zinu, ka konventā ļoti labi viss notiks neatkarīgi no tā, vai es tur esmu vai ne. Paaudžu nomaina ir veiksmes atslēga katrā konventā. Cilvēki gados, ja tā var teikt, nedrīkst maisīties pa vidu, korporācija tomēr ir studentu organizācija. Cita lieta ir filistru biedrība, kas ir juridiski nodalīta no aktīvā konventa. Tur arī es darbojos.

Kā var skaidrot to, ka Latvijā joprojām ir tik daudz aktīvu studentu un studenšu korporāciju?

Akadēmisku organizāciju, korporāciju spēks ir to tradīcijās, kas veidojušās ļoti ilgā laikā. Kad jauni cilvēki tajās iestājas, viņiem nav nekas daudz no jauna jārada. Latvijā ir daudz studentu un studenšu korporāciju, atšķirībā no Igaunijas, kur to ir mazāk, toties skaitliski lielākas. Korporāciju ziedu laiks bija 20.–30. gadi, teju puse studentu toreiz piederēja kādai no mūža organizācijām. Ne velti toreiz lielākajos studentu konventos vajadzēja vēlēt divus un trīs oldermaņa substitūtus, lai tiktu galā ar 30 un 40 zēniem. Tas pat kaut kādā mērā runā pretī korporācijas idejai, jo traucē veidot tuvas, draudzīgas attiecības starp biedriem. Tā kā iestāties gribētāju skaits bija ļoti liels, esošās ne visus varēja uzņemt, tāpēc dibinājās arvien jauni konventi. Savukārt trimdas apstākļos gandrīz katrā lielajā pilsētā bija vairāki konventi un katrs gribēja uzņemt jaunus biedrus. Un tad varēja sanākt, ka katram bija pa vienam jaunam biedram, bet tas neradīja pietiekami dinamisku jauno biedru dzīvi. Ja būtu tā, ka katrā pilsētā ir viens stiprs konvents, kur arī sūta jaunos biedrus, tad korporācijas būtu stiprākas, bet sanākt, ka trimdā tās turpināja sadrumstaloties. Mūsdienās attieksme pret korporācijām ir ļoti pozitīva, tāda, kā nekad agrāk. Pat 20.–30. gados attieksme pret korporācijām nebija viennozīmīga, citi tās uztvēra kā vēstures palieku. No otras puses – ja saņem kādu impulsu par to, ka kaut kas korporācijas vai to biedru darītajā nav bijis īsti pareizi, tā ir iespēja savu vēsturi pārvērtēt. Korporācijas mēdz būt samērā nekritiskas pret savu darbību. Ir bijušas idealizētas lietas, kas neatbilst patiesībai. Korporācijas nav ne labākas, ne sliktākas par citiem sabiedrības veidojumiem. Jāsaprot, ka korporācija nav domāta visiem. Un tā ir uz iekšu vērsta organizācija. Mums nevienam nekas nav jāpierāda, galvenais, lai korporācija ir noderīga saviem biedriem un caur to var sekmēt arī lielas lietas sabiedrības labā. Starp citu, es gandrīz vienīgais saku – *korporēli*, jo *korporants* – tas ir rusicisms kopš 90. gadiem. Trimdā tāds termins nekad nav lietots. Varam arī teikt – korporācijas biedri, locekļi. Man ir padomā monogrāfija par korporāciju vēsturi, tajā fokusēšos uz starpkaru periodu, iespējams, vēlāk arī runāšu par citiem periodiem. Diemžēl visam šobrīd neatliek laika.

Pirmās tirāžas Nacionālās enciklopēdijas sējums *Latvija* Jelgavas tipogrāfijā 2018. gada oktobrī.

Foto: Kristians Luhaers

Pērn pie skatītājiem devās daudzas latviešu filmas, vairākas bija saistītas arī ar vēsturi – *Nameja gredzens* un *Baltu ciltis* –, lai gan atsauksmes ne vienmēr bija viennozīmīgas. Vai ir labi, ka top filmas, kas it kā pretendē uz vēsturi, bet tomēr īsti precīzas nav?

Svarīgākā ziņa ir tā, ka mums ir vajadzīgas filmas – labas un ne tik labas. Kāda kinokritiķe reiz teica – Holivudā no desmit filmām laba ir viena. Tas nozīmē, ka ir jāuzņem desmit, lai tiktu pie tās vienas izcilās. Lai cilvēki mācās veidot filmas – ja man nepatiks rezultāts, varbūt patiks kādam citam. Tieši tāpat kā grāmatas. Lai ir kaut kas latviešu valodā katra gaumei. Tomēr, ja runājam par vēstures faktiem, man svarīgi, lai vēsture netiktu nevajadzīgi sagrozīta, trivializēta. Tāpēc, piemēram, nevaru skatīties *Rīgas sargus*. Manuprāt, ir tik daudz Neatkarības kara laika stāstu, ko varētu izstāstīt, ietverot gan asu sižetu, gan milas stāstu. Un kaut kas ļoti līdzīgs ir ar *Nameja gredzenu*. Es saprotu režisoru nostāju, ka tas nav vēsturisks stāsts, bet gan izmantota leģenda. Tomēr to līdz galam nevaru pieņemt. Domāju, ka tā ir ļoti liela pievienota vērtība, ja filmai ir dots vēsturisks konteksts. Tad jau tikpat labi varēja filmā iekļaut arī pūkus, lai būtu īsta leģenda! Piemēram, maiju pētnieki uzskata, ka Mela Gibsona *Apocalypso* ir samērā tuvu vēsturiskajai patiesībai un arī interesanti skatāma. Kā pasniedzējs augstskolā studentiem esmu rādījis filmu *Hotelis Ruanda* – var strīdēties par to, vai kāds virsnieks teica to vai ko citu, bet vēsturiskie fakti ir attēloti pietiekami tuvu realitātei, ar pareizajiem akcentiem un saprotamu kontekstu. Arī *Sapņu komanda* bija izveidota kvalitatīvi! Tāpēc nevaru pieņemt, ka *Nameja gredzenā* senie zemgaļi, piemēram, spēlēja amerikāņu futbolu. Neesmu šī vēstures perioda speciālists, bet saprotu, ka tas nav tas stāsts, ko zinām par 13. gadsimtu. Filma ir pārāk stereotipiska, man zūd ticamība, trūkst loģikas notikumu attīstībā. Tad saucam to par pasaku, kam nav saistības ar konkrētu vēstures periodu! Toties man ļoti patika *Homo Novus*,

kur tik prasmīgi tika attēlota 30. gadu vide. Protams, te ir loma arī scenārijam, kam pamatā bija Anšlava Egliša romāns. Tāpat man patika *Baltu ciltis*, kas tomēr bija ar pietāti pret vēsturi.

Vai jūti, ka tavs vēsturnieka darbs ir sabiedrībā novērtēts un vajadzīgs?

Neesmu akadēmisks vēsturnieks, mana ikdiena ar to nav saistīta jau dažus gadus. Īsti jau nevar tā mērīt – ir vajadzīgs vai ne. Varbūt kāds vēsturnieks uzskata, ka par viņa pētījumiem maz interesējas, tā vietā izvēloties populārzinātniskus darbus. Taču katram darbam un katram cilvēkam ir sava vieta. Un vēsturniekiem ik pa laikam tomēr prasa komentārus par kādiem notikumiem. Astronomam, fiziķim, ķīmiķim gan varētu rasties pārdomas, vai viņa darbs ir sabiedrībai vajadzīgs. Katram jāsaprot, ka tas ir vajadzīgs, jo tā ir zinātne. Un zinātne ir būtiska

”

NACIONĀLĀ
ENCIKLOPĒDIJA IR VEIDS,
KĀ SAVEST KOPĀ ZINĀTNI
AR SABIEDRĪBU.

valsts sastāvdaļa, kas virza sabiedrību uz priekšu. Un arī Nacionālā enciklopēdija ir veids, kā savest kopā zinātni ar sabiedrību, informēt cilvēkus par jaunumiem un jau sasniegto daudzās sfērās un – galvenais – latviešu valodā. Daudzas zinātniskās publikācijas ir tikai svešvalodās, tāpēc dažkārt rakstīt latviešu valodā pat neatmaksājas vai vienkārši autors nesaskata tam jēgu.

Vai dažkārt tev nesanāk brīnīties par to, ka 21. gadsimtā joprojām pastāv Latvija un latvieši, turklāt ar tik attīstītām zinātnes nozarēm?

Tas tiešām ir fenomens, jo skaitliski esam maz. Vēsture mums ir piespēlējusi vairākas veiksmes, kas devušas iespējas attīstīties. Pirmā veiksmē bija tā, ka kā nācija izveidojāmies izglītības un kultūras vidē, kas bija gana eiropeiska, – laime nelaimē, ka atradāmies vācu un tās kultūras ietekmes sfērā vairākus simtus gadu. Ar to saistīta arī protestantisma gaisotne, kas 19. gadsimtā bija salīdzinoši liberāla konfesija. Nākamā veiksmē bija saistīta ar neatkarīgas Latvijas izveidošanu, kad nostiprinājās latviešu valoda. Šajos divdesmit gados izdevās izveidot gan Latvijas Universitāti, gan uzsākt zinātniskos pētījumus. Ierēdņi runāja latviski, tiesas noritēja latviski – valoda ieguva jaunu iespēju. Savukārt trešā veiksmē bija neatkarības atgūšana. Ir daudzas tautas pasaulē, kam ir vēl lielāks cilvēku skaits, bet ne tuvu nav tādas zinātnes infrastruktūras kā mums. Tas nozīmē, ka jākustas, jāturpina attīstīties. Jāmācās un jāstrādā visu laiku, nepārtraukti! Arī par enciklopēdiju bija diskusijas – vai to vispār vajag, ja tik daudz ko var izlasīt citās valodās. Taču mums ir būtiski, lai to visu var izlasīt latviski – tas ir svarīgi valstij un mūsu valodai! **U**

PAR VALSTS AUGSTĀKAJEM APBALVOJUMIEM, TO PIEŠKIRŠANU UN NĒSĀŠANU

Ordeņu kapitula kanclere, god!fil! Karina Pētersone, *zinta*

Tikko esam piedzīvojuši Latvijas simtgades kulminācijas mirkli, valsts svētkus 18. novembrī, un vēl joprojām dalāties iespaidiem. Viena no skaistākajām valsts svētku tradīcijām ir valsts augstāko apbalvojumu pasniegšana Rīgas pili. Katras valsts, arī Latvijas, lielākā bagātība ir tās ļaudis, tāpēc valstiskā līmenī būtiski paust atzinību un novērtējumu tam ieguldījumam, ko ar profesionālo darbību un patriotismu Latvijai dod tās labākās meitas un dēli, arī Latvijas patiesie draugi ārvalstīs.

Latvijā ir atjaunoti un tiek piešķirti triju veidu Latvijas valsts apbalvojumi – **Triju Zvaigžņu ordenis**, **Viestura ordenis** un **Atzinības krusts**. Tos valsts vārdā pasniedz Valsts prezidents svinīgās ceremonijās valsts svētkos – 4. maijā, 18. novembrī – un Lāčplēša dienā. Valsts apbalvojumu piešķiršana aizsākusies jau starpkaru Latvijā un atjaunota neilgi pēc neatkarības atgūšanas kā goda un pateicības parādīšana cilvēkiem, kuri stiprinājuši valsti, padarījuši to atpazīstamu pasaulē vai guvuši ievērojamus panākumus sabiedriskās un profesionālās darbības laukā. Reizumis tikai pašiem apbalvotajiem un viņu tuviniekiem zināms, cik lielu pašreizējo, neatlaidīgu, nereti pat drosmīgu un ziedošanos prasījusi viņu nenogurstošā darbošanās. Tiem, kuri šajā ceremonijā ir klāt, parasti ir liels aizkustinājums un emocionāls savīļojums. Un nu jau trīs gadus šo ceremoniju var redzēt sabiedriskajā televīzijā tiešraidē vai ierakstā.

Valsts prezidents Raimonds Vējonis mani aicinājis kalpot par Ordeņu kapitula kancleri. Darbu Ordeņu kapitulā, kura locekle biju arī iepriekšējā prezidenta, Andra Bērziņa, laikā, uztveru kā pagodinājumu un izaugsmes pret šo pienākumu ar lielu atbildību. Viens no iemesliem prezidenta aicinājumam noteikti ir pēctecības nodrošināšana kapitulā, jo, valsts prezidentiem mainoties, parasti daļēji tiek saglabāts kapitula sastāvs. No iepriekšējā Ordeņu kapitula šajā sastāvā turpina strādāt arī Ēriks Hānbergs un Gaidis Zeibots, no jauna klāt nākuši – Aivars Straume, Žaneta Ozoliņa, Indulis Bērziņš un Roberts Strīpnieks. Lemt par apbalvojumu piešķiršanu drīkst tikai tādi cilvēki, kuri paši saņēmuši kādu no ordeņiem. Valsts apbalvojumu likumā noteikts, ka Ordeņu kapitula sastāvā ir Ordeņu kapitula kanclers, kas apbalvots vismaz ar vienu no augstākajiem valsts apbalvojumiem, un seši Ordeņu kapitula locekļi: divi no apbalvotajiem – ar Triju Zvaigžņu ordeni, divi no apbalvotajiem – ar Viestura ordeni un divi – ar Atzinības

Ordeņu kapituls. Foto: Valsts prezidenta kanceleja

krustu. Savukārt Valsts prezidents, stājoties amatā, iegūst tiesības uz katra ordeņa augstāko šķiru un Triju Zvaigžņu ordeņa ķēdi. Šos apbalvojumus Valsts prezidentam pēc svinīgā solījuma došanas svinīgā ceremonijā pasniedz Saeimas priekšsēdētājs.

Parasti Ordeņu kapituls sanāk uz sēdēm vairākas reizes gadā, kad izskata visus attiecīgajā periodā saņemtos iesniegumus un lemj par apbalvojumu piešķiršanu, jautājuma atlikšanu vai noraidīšanu, kā arī izskata citus ar valsts apbalvojumiem saistītus jautājumus (piemēram, valsts apbalvojumu atņemšana, atļaujas došana citas valsts apbalvojuma nēsāšanai u.c.). Ordeņu kapitula sēdes sasauk kapitula kanclers. Tās ir pilntiesīgas, ja tajās piedalās Valsts prezidents vai kapitula kanclers un vismaz četri kapitula locekļi. Balsstiesīgi ir Valsts prezidents, kapitula kanclers un kapitula locekļi. Ja balsis sadalās vienādi, izšķirošā ir Valsts prezidenta balss. Ordeņu kapitula sēdēs var būt klāt arī Saeimas priekšsēdētājs un Ministru prezidents, bet viņi nav balsstiesīgi. Saskaņā ar Valsts apbalvojumu likumu sēdes ir slēgtas un tajās notikušo debašu saturs nav izpaužams, taču tās notiek ļoti atklātā un vaļsirdīgā gaisotnē, tāpēc lemt ir reizē grūti un vienkārši. Izlemt parasti vieglāk, ja iesniedzējam izdevies formulēt iesniegumu tā, lai būtu redzams tas izcilais vai īpašais cilvēka nopelns, kāpēc apbalvojums būtu piešķirams. Savukārt kapitulam jāsaprot, vai nav kaut mazāko šaubu vai reputācijas problēmu saistībā ar kandidatūru. Šaubu gadījumā jautājums tiek atlikts, tiek lūgta atsauksme no pašvaldības, nozares vadītāja vai vadošās institūcijas, kas palīdz izšķirties. Vēl – izlemt par

to, kurš no trim apbalvojumiem būtu piešķirams, palīdz Valsts apbalvojumu likumā formulētās devīzes: **Triju Zvaigžņu ordeņa devīze *Cauri ērkšķiem uz zvaigznēm*, Viestura ordenim – *Esiet stipri un cīnieties*, Atzinības krusta ordenim – *Godaprāta ļaudim*.**

Izvirzīt apbalvojumam var ikviens. Nav īpašas struktūras, organizācijas, kas lemtu par izvirzāmajiem kandidātiem. Latvijas augstāko apbalvojumu saņēmēju vidū ir gan valstu vadītāji, gan cilvēki lauku viensētās. Reizēm, atverot kādu iesniegumu, visi kapitula locekļi gandrīz reizē vaicā – vai tiešām šis cilvēks vēl nav apbalvots? Nereti tieši Valsts prezidenta ieteikums ir tas, kurā ir izvirzīta personība ar neapšaubāmu izcilību vai starptautisku atzinību guvis cilvēks. **Kopumā jāatzīst, ka pozitīvs lēmums par apbalvojuma piešķiršanu tiek pieņemts aptuveni vienā trešdaļā gadījumu.** Nereti lēmumu var arī atlikt, jo kapituls nepaļaujas uz iesniedzēju rakstīto vien. Īpaši būtu jānosver atzinumu izprasīšana no ārlietu un aizsardzības resoriem gadījumos, ja apbalvojumiem ir ieteikti diplomāti vai militārpersonas. Kapitulam ir tiesības lemt, izvērtējot visu saņemto informāciju, tai skaitā atzinumos pausto, un tā tiek samērota ar personības ieguldījumu Latvijas neatkarības nostiprināšanā un valsts attīstībā. Protams, lemjot par ordeņa piešķiršanu, būtisks kritērijs ir tas, kā to varētu vērtēt sabiedrība. Vispretrunīgāk parasti tiek vērtēta valsts apbalvojuma piešķiršana politiķiem. Kultūras darbiniekiem vai sportistiem Triju Zvaigžņu ordeņa piešķiršana tiek vērtēta pozitīvāk, jo šiem cilvēkiem ir liela atpazīstamība. Tomēr, raugoties statistikā un salīdzinot ar pirmskara Latvijas praksi, šodien esam gana pieticīgi apbalvojumu piešķiršanā. **No 1920. līdz 1940. gadam Latvijā pasniegti 25 802 valsts apbalvojumi, bet no 1995. gada – tikai 4525 visu šķiru ordeņi vai to goda zīmes, kas ir piecas reizes mazāk.** Vēlos aicināt arī jūs redzīgām acīm paraudzīties uz saviem līdzcilvēkiem un skolotājiem šā vārdā plašākajā nozīmē un izvērtēt, vai viņi būtu pelnījuši izvirzīšanu valsts augstākajam apbalvojumam.

Un vēl kāda nianse. Likums nosaka, ka jau apbalvotai personai to pašu, bet augstākas šķiras valsts apbalvojumu par jauniem nopelniem var piešķirt pēc četrus gadu intervāla. Attiecībā uz cita ordeņa piešķiršanu šāds četrus gadu intervāls nav noteikts. Vairākus augstākos valsts apbalvojumus saņēmuši ievērojami Latvijas ļaudis. 2008. gada 11. novembrī par godu Latvijas Republikas 90. dzimšanas dienai vairākām izcilām Latvijas personībām, kuras jau iepriekš bija apbalvotas ar Triju Zvaigžņu ordeni, tika piešķirts Atzinības krusts, I šķira, ieceļot par Atzinības krusta lielkrusta komandieriem. Un tie bija Imants Kalniņš, Dainis Irvāns, Jānis Peters, Imants Ziedonis, Raimonds Pauls un Jānis Stradiņš. Vairāki ordeņi ir arī Valsts prezidentiem Guntim Ulmanim, Vairai Viķei-Freibergai, Valdim Zatleram, Andrim Bērziņam un Raimondam Vējonim.

Ordeņi ir gods ne vien saņemt, bet arī nēsāt. Lai gan tradīcija vēl īsti nav attīstījusies, likums nosaka skaidru kārtību, kā

Triju Zvaigžņu ordenis.

Viestura ordenis.

Atzinības krusts.

nēsājams Triju Zvaigžņu ordenis, Viestura ordenis un Atzinības krusts. Ja pasākumā nav paredzēts vilkt garo tērpu un fraku, bet smokingu, tad nēsājama ordeņa zīmes miniatūra (tā saucamais miniatūrais ordenis), bet ikdienā pie lietišķa tērpa, kā arī pie tumša uzvalka izmantojama miniatūrzīme – ordeņa lentes rozete ar tajā iestrādātu miniatūru ordeņa zīmi. Pati miniatūrzīmi mēdzu piespraust valsts svētku reizēs un citos svinīgos un valstiski nozīmīgos saietos, savukārt mājās ordenim ierādīta īpaša vieta.

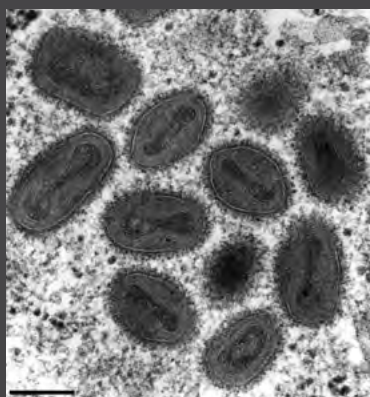
MIKROORGANISMU KARAGĀJIENI LATVIJĀ

Dr.biol., fil! Baiba Niedre-Otomere, *gundega*

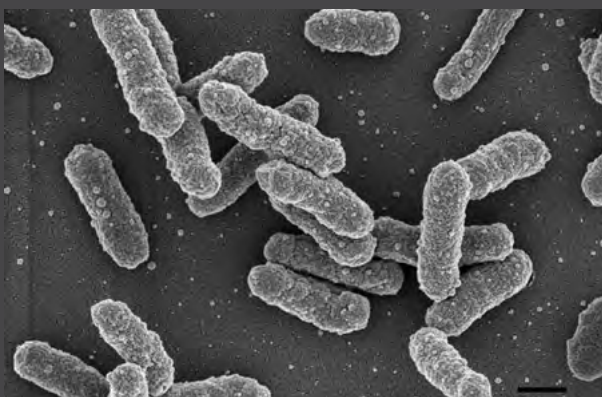
Vai mikroorganismi veido mūsu vēsturi?

Mums līdzās aizvien bijusi neredzamā mikropasaule, kas dažādā mikroorganismu sastāvā ir mijiedarbojusies ar mums, mūsu senčiem. Mana īpaša interese ir par cilvēka veselībai bīstamajiem mikroorganismiem – baktērijām un vīrusiem. Ikvienu virusoloģijas mācību grāmata sākas ar jautājumu: “Vai vīrusi ir dzīvi?” Vīrusi ir dzīvi kopā ar savu saimniekorganismu, šūnu. Tie pilnībā pakļauj šūnas darbošanos savām interesēm, lai varētu veidoties jaunā vīrusu paaudze. Bez saimnieka – savas šūnas –, tas nav dzīvs. Kāds Nobela prēmijas laureāts ir teicis: “Vīruss ir olbaltumvielu aploksnē ielikta vēstule ar sliktām ziņām.” Baktērijas, turpretim, vairojas un aug jebkurā tām piemērotā vielā vai vietā, vai, mikrobiologu valodā runājot, – barotnē. Atskatoties vēsturē, mikroorganismu izraisīto infekciju kontroles jomā šobrīd klājas labāk nekā jebkad. Vēstures ritumā Latviju šķērsojuši ne tik vien dažādu valstu karaspēki, bet arī kaitniecisku baktēriju un vīrusu karagājieni. Katram no nesenajiem gadsimtiem no plašās bīstamo mikroorganismu saimes Latvijā raksturīgs un izceļams viens, pāri citiem dominējošs, kas ietekmējis cilvēku dzīvildzi un veicis labojumus Latvijas iedzīvotāju skaitā. Svešu zemju karavīrus

pavada to līdzī nestie mikroorganismi. Pastāv viedoklis, ka mikroorganismu atnestās infekcijas slimības palīdz impērijām izplesties un nostiprināties jaunās teritorijās, jo tur dzīvojošie ļaudis ir uzņēmīgi pret jauno baktēriju vai vīrusu. Iekarotāju armiju atnestie mikroorganismi nāk talkā un dod milzīgu artavu teritorijas iegūšanā un apgūšanā, jo vietējie ļaudis mirst no jaunās infekcijas. Visspilgtākais piemērs ir Jaunās pasaules krišana spāņu konkistadoru rokās, kur iekarotāju *mikrobioloģiskais ierocis* bija baku vīruss. Kara apstākļi piedāvā lielisku veidu mikroorganismu izplatībai – daudz cilvēku vienuviet un vēl pārvietojas –, tā arī mikropasaules līmenī notiek robežu šķērsošana un pārvietošanās. Ja lūkojamies uz mikropasaules izraisītām cilvēku skaita svārstībām un domājam par cilvēku un mikropasaules mijiedarbību, tad rodas eksistenciāls jautājums – kas šeit valda? Vai tie esam mēs vai mikroorganismi? Varbūt tas ir cilvēku populācijas kontroles paņēmieni? Modernā medicīna gan mēdz noliegt šo *izlases* paņēmieni kā novecojušu, un tam, par laimi, ir pamats. Par to nedaudz vēlāk. Tā, piemēram, Anglijā 1348. gada mēra epidēmija iznīcināja pusi no tās iedzīvotājiem, iepriekšējo līmeni tā sasniedza tikai pēc 250 gadiem.¹ Jau Livonijas Indriķa hronikā minēta kāda sērga, kas 1211. gada rudenī izcēlās Līvzemē: “Cilvēki sāka slimot un mirt.

Bakas izraisošais vīruss. Transmisijas elektronmikroskopija, svītra atbilst 200 nm.

Mēra izraisītāja – *Yersinia pestis* baktērija. To atklāja Aleksandrs Jersins un Šibasaburo Kitasato Honkongā 1894. gadā. Skenējošā elektronmikroskopija, svītra atbilst 500 nm. Avots: M. Ozel, G. Holland, R. Reissbrodt, www.rki.de

Skarlatīnas izraisītāja – *Streptococcus pyogenes* baktērija. Skenējošā elektronmikroskopija, svītra atbilst 300 nm. Avots: <https://j.b.asm.org/content/189/5/1514>

¹ Clark. P.D. Germs, genes and destiny, 222. lpp.

Apmira tautas lielākā daļa, sākot ar Turaidu, kur pagānu liki gulēja neapbedīti... Daudzi, kas bēgdami bija izvairījušies no zobena cirtiena, nevarēja izvairīties no rūgtās nāves sērgā.”²

”

IEKAROTĀJU ARMIJU ATNESTIE MIKROORGANISMI NĀK TALKĀ UN DOD MILZĪGU ARTAVU TERITORIJAS IEGŪŠANĀ UN APGŪŠANĀ, JO VIETĒJIE ĻAUDIS MIRST NO JAUNĀS INFEKCIJAS.

Mēra iznīcība

Mēris Latvijā ienāca līdz ar Ziemeļu karu 1710. gada vasarā. Pirms tam jau astoņus gadus Vidzemē krievu karaspēks bija postījies un ārdījies. Jau izslavēts kļuvis krievu karaspēka vadona Borisa Šeremetjeva ziņojums cāram Pēterim I: “Man Tev jāziņo, ka Visvarenais Dievs un Vissvētā Dievmāte Tavu vēlēšanos piepilda: ienaidnieka zemē vairs nav, ko postīt. Viss starp Rēveli un Rīgu ir izravēts. Apdzīvotas vietas atrodamas tikai uz kartes.” Izpostītā zeme un tās ļaudis pieredz nākamo iznīcinošo karagājieni, šoreiz no mikroorganismu puses – krievu zaldātu līdzī atnestais mēris sāk plaut bez žēlastības. Mēra epidēmija, kas skāra Latviju, pieder pie otrā vilņa, kas sākās jau atkal Ķīnā un kopš 1347. gada neatstāja Eiropu. Tas uz Eiropu – Sicīliju – atceļoja kopā ar kuģu žurkām no Konstantinopoles, tagadējās Stambulas.³ Tolaik par to, kas izraisa mēri, klīda dažādi nostāsti. Līdz mikrobioloģijas lielo atklājumu laikmetam bija vēl jāgaida 170 gadi. Līdz tam pastāvēja dažādas versijas par mēra cēloņiem un kā ar to cīnīties. 18. gadsimta zinātnieks un luterāņu mācītājs Eduards Filips Kerbers uzskatīja, ka “mēra cēloņi ir indīgi pūķi, nelabvēlīga Marsa un Saturna konstelācija (spīdekļu savstarpējais izvietojums), zemestrīces tvaiki, netīrs gaiss, bada gadu pretīgie ēdieni – suņu, kaķu, peļu gaļa. Mēris rodas, kur pieņemusies varmācība, netikumi, netaisnība, naidis,

ķildas, nesaticība, žūpība, augstprātība un izšķērdība. Mēra tuvošanos pareģo komētas – ja rāda ar asti uz rītiem.” Tāpat ļaudis zināja teikt dažādus veidus, kā izvairīties no saslimšanas, piemēram “Tīrība, skābs vīns, izlaistīts etiķis, kvēpināts sērs, mērenība. Slikti ir dārza augļi. Kaitīga ir gulēšana ilgāk par septiņām stundām. Bet – pats galvenais – saglabāt dvēselē mieru un aizbraukt no apdraudētās zemes.”⁴ Tā, piemēram, Vidzemē gandrīz visās Rūjienas draudzes muižās toreiz no mēra mira lielākā daļa iedzīvotāju, dažās – Veismaņu, Lodes un Plāteru muižā – pat 90%. Arī Alojas, Liepupes, Umurgas, Allažu, Mālpils, Ikšķiles draudzes mēri zaudēja 80–90% iedzīvotāju. Kopā abos Vidzemes latviešu apriņķos – Rīgas un Cēsu – miruši ap 77 tūkstošiem cilvēku, kas ir ap 62%, dzīvi palika 50 tūkstoši. Trīs no pieciem cilvēkiem mira ar mēri. Mēris aiz sevis atstāja tukšumu, postu, iznīcinātas dzimtas un sētas. Pēc Ziemeļu kara Vidzeme iekļāvās Krievijas impērijā.

Vainīgais – baktērija

19. gadsimta beigās vienu pēc otra atklāja dažādus slimību izraisītājus – baktērijas, tai skaitā tuberkulozes izraisītāju nūjiņveida baktēriju un difterijas toksīnu. Šajā laikā neapstrīdami pierādīja saistību starp baktērijām un infekcijas slimībām – atklāja, ka mēri izraisa baktērija. To pārnēsā uz mājas žurkām mītošās blusas. Ar to inficējās, baktēriju ieelpojot vai no blusas kodiena. Gadsimta beigās atklāja un raksturoja pirmo vīrusu – tas bija kāds augu vīruss.

Vakcinācija

19. gadsimts Latvijā iezīmējas galvenokārt ar lielu bērnu mirstību no skarlatīnas, raksturīgas slimības ir bakas, difterija un garais klepus. 1897. gada janvārī laikrakstā *Balss* ziņots: “Kāda māte pavadīja vienā svētdienā piecus bērnus...”⁷ Skarlatīnu izraisa baktērija, tā izskatās kā bumbiņa, vairākas bumbiņas izveido glītas krelles. 19. gadsimtā Latvijā sastopamas arī melnās bakas. Tās izraisa vīruss, kas te, uz Zemes, ar mums ir aptuveni tikai 2000 gadu un uz Eiropu atceļoja no Tuvajiem Austrumiem kopā ar arābu iekarotājiem.⁸ Baku jomā tomēr pirms 200 gadiem svaru kausi sāka svērties mums par labu – tas ir vakcinācijas sākums. Vakcinācija ir viens no infekcijas slimību kontroles paņēmieniem un stūrakmeņiem. Tās aizsācējs Edvards Dženners Anglijā 1796. gadā mazam puisēnam iepatēja govju baku pūslīšu strutaino šķidrumu no slaucējas rokas, jo bija novērojis, ka govju bakas cilvēkam nekaitē. Vēlāk puisēnu mērķtiecīgi inficēja

2 Indriķa hronika, Rīga, Zinātne, 1993, 161., 162. lpp.

3 <https://www.cdc.gov/plague/history/index.html>

4 Niedre U. Mājvieta. Rīga, Zinātne, 2004, 67. lpp.

5 Latviešu Konversācijas vārdnīca. Rīga, A. Gulbja apgādībā, XIV sēj., 26719. sleja

6 Niedre U. Mājvieta. Rīga, Zinātne, 2004, 68. lpp.

7 Turpat, 99. lpp.

8 Clark. P. Germs, genes and destiny, Pearson Education, New Jersey, 2010, 20. lpp.

Pirmā vakcīna pret bakām – govju baku pūslītis uz slaucējas rokas.

Avots: https://www.nlm.nih.gov/exhibition/smallpox/sp_vaccination.html

Sākotnēji vakcināciju apvija māņi – ilustrācijā attēlots, ka vakcinējoties var pārvērsties par govī. Avots: https://www.nlm.nih.gov/exhibition/smallpox/sp_vaccination.html

ar cilvēku baku vīrusu, viņš nesuslima. Tā ieguva aizsardzību pret cilvēku bakām. Tādēļ lietojam vārdu *vakcinācija*, tas cēlies no latīņu valodas vārda *vacca* – govys.⁹ Jau trīs gadus pēc tam Rīgā Oto Hūns, kas bija vācu mācītāja ģimenē Jelgavā dzimis ārsts, saņēma ar kuģi no Londonas pirmo govju baku vīrusa porciju un vienā mēnesī vakcinēja 22 bērnus. Vēlāk Hūns nodevās baku vakcinēšanai un šo zinību izplatīšanai visā Krievijā.¹⁰ Vēl viens baku potēšanas aizsācējs Latvijā bija vācietis Gustavs Bergmanis, mācītājs Āraišos, Mazsalacā, vēlāk Rūjienā. 28 amata gados vakcinējis 8000 bērnu, no

tiem neviens nav miris. Kopumā vakcinējis 12 000 cilvēku. Publicējis daudz noderīgu padomu ārstniecībā, piemēram: "Galvas sāpes ceļas arīdzan no tam, kad cilvēks pārlietu daudz ēd. Lai pārlietu neēd, tad vesels būs."¹¹ Lēdurgas-Turaidas draudzes ārsts un Aijažu muižas īpašnieks Dr.med. Eduards Vilhelms fon Brēms, *Fraternitas Rigensis* biedrs¹², 1843. gadā izdotajā ārstniecības padomu grāmatā raksta: "Kad kāds uziet pie govys īstenas bakas, tad lai ar steigšanu steidzas dakteram par to ziņu dot, ka tas dabūtu un glābtu šo svētīgu sēklu... Baku sēkla, kas no govys ņemta, izaudzina tās bakas, kas cilvēku glābj no baku sērgas."¹³ 19. gadsimtā uzsāktā vakcinācija ir milzīgs solis tolaik, tas bija apvīts ar dažādiem aplamiem mītiem, līdzīgi kā mūsdienās ne viens vien molekulārās bioloģijas atklājums un pielietojums. Lai arī ir pagājis vairāk nekā 200 gadu un jau gandrīz 50 gadus dzīvojam ģēnu inženierijas laikmetā, vakcinācijas princips joprojām ir tas pats – lielākā daļa vakcinu pret vīrusu infekcijām ir dzīvi, novājināti vai inaktivēti (*miruši*) vīrusi, tikai mūsdienīgi *iepakoti*.

Gripas iznīcinošais karagājiens Pirmā pasaules kara noslēgumā

20. gadsimta sākumu var iezīmēt ar Pirmo pasaules karu. 1914. gadā Latvijā iedzīvotāju skaits kopš 1800. gada bija palielinājies 3,5 reizes.¹⁴ Kara beigas iezīmējas ar ievērojamu, pasauli visaptverošu gripas epidēmiju – bija izveidojies pilnīgi jauns gripas vīruss. Tas ar amerikāņu zaldātiem nonāca pie francūžiem un drīz vien vāciešu barakās.¹⁵ Dažviet uzskata, ka nāvējošais gripas vīruss izveidojies britu karavīru nometnē Francijā jau 1916. gadā.¹⁶ Šajā, t.s. spāņu gripas vispasaules epidēmijā bojā gāja ap 50 miljoni cilvēku; kara un pēckara demobilizācijas apstākļos, kad karavīri atgriezās mājās, mirstība Eiropā un pasaulē bija milzīga. Tā bija postošākā 20. gadsimta epidēmija. 20. gadsimtā vienu pēc otra atklāja cilvēku veselībai bīstamos vīrusus, gripas vīrusu atklāja 1930. gadā.

Tuberkuloze – tautas posts

Pēckara miera laiks iezīmējās ar citu slimību, ko dēvē par *balto mēri*, – tuberkulozi. Vēl pirms Roberta Koha, kurš 1882. gadā Berlīnē atklāja cilvēku plaušu tuberkulozes nūjiņveida baktēriju, cilvēku un lopu tuberkulozi Tērbatā pētīja, plaši un

⁹ Latīņu-latviešu vārdnīca, Rīga, Zvaigzne, 1994, 178. lpp.

¹⁰ Rīgas Psihoneiroloģijas un narkoloģijas centra muzeja ekspozīcija.

¹¹ Niedre U. Mājvieta. Rīga, Zinātne, 2004, 101. lpp.

¹² Album der Landsleute der Fraternitas Rigensis (1823–1898). Zusammen geschelt von Arend v. Berkholtz. Zweitever mehrte und verbesserte Auflage. Riga Druck von W. F. Haeker, 1898.

¹³ Padomi, kā no niknām sērgām un grūtām vājībām var izsargāties un kas pašiem jādara ātrās saslimošanās un miesas ievainošanās, ko, Vidzemē dzīvojot, derīgus atradis un ar Tērbatas augstas ārstu skolas atļaušanu zināmus darījis Dr.med. E. W. von Brehm, senākais Lēdurgas un Turaidas draudzes doktors. Otra pārļabota un pavairota druka. Rīgā 1876. Drukāta pie M. Jakobsona, Vēveru ielā, Špora namā, pretim linu svariem, 3.–6. lpp.

¹⁴ Pārskats par tautas veselības stāvokli 1923. gadā, Veselības departamenta izdevums, Rīga, 1925, 5. lpp.

¹⁵ Taubenberger J., Reid A., Fanning T. Das Killervirus der Spanischen Grippe. Spektrum der Wissenschaft 3, 2006, 27. lpp.

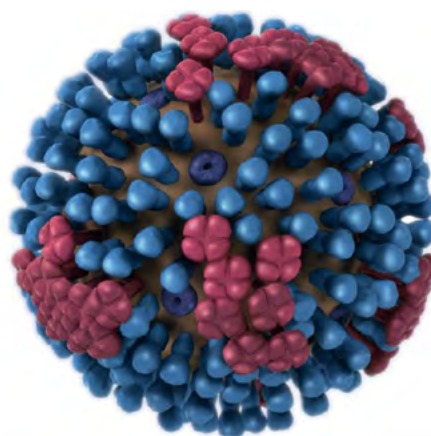
aizrautīgi eksperimentēja Katvaru pagastā dzimis latvietis, muižas dārznieka dēls Eižens Zemmers, *frater dorpatiensis*.

Eižens Zemmers (1843-1906), pirmais latviešu mikrobiologs, vācbaltu studentu korporācijas *Fraternitas Dorpatiensis* filistrs, K! *Lettonia* goda filistrs.

Studējis un bijis profesors Tērbatas Veterinārajā institūtā. Tērbatas laikos pats ticies Parīzē ar Luiju Pastēru un Berlīnē ar Robertu Kohu. No 1892. gada bijis Pēterburgas Eksperimentālās medicīnas institūta direktors¹⁷, pirms tam vienas nodaļas vadīšanu pārņemot no vēl kāda slavena latviešu mikrobiologa – Tērvetē dzimušā Kristapa Helmaņa, *lettonus*. 1886. gadā Pēterburgā Helmaņa vadībā nodibināja Pastēra staciju, kas nodarbojās ar vakcinēšanu pret trakumsērgu¹⁸, Pastērs regulāri sarakstījās ar Helmani un dalījās

ar materiāliem un metodēm trakumsērgas pētniecībai. Tuberkuloze kļuva par rūpju objektu jaunajai Latvijas valstij. Bija jārod līdzekļi apkarošanai. “Šīs slimības apkarošana prasa ārkārtīgi lielus izdevumus, jo viņa velkas gadiem, aptver visus tautas slāņus un parādās ikkatrā vecumā, sākot no zīdaiņa un beidzot ar sirmgalvi,” ziņots Pārskatā par tautas veselību 1923. gadā. “No vispārējām lipīgām slimībām”, kas ārstētas slimnīcās, mirstība no tuberkulozes ir pirmajā vietā, tai seko skarlatīna.¹⁹ 1923. gadā ārsti, Universitātes profesori un sabiedriski darbinieki dibināja Latvijas Tuberkulozes apkarošanas biedrību, lai “iziētu cīņā pret cilvēces bīstamāko un ļaunāko ienaidnieku tuberkulozi”. 1924. gadā biedrība rīkoja pirmo *baltās puķes* dienu – ziedojumu vākšanu ar bundžinām visā Latvijā.²⁰ *Baltās puķes* dienas aizsākums meklējams pirms Pirmā pasaules kara, kad to rīkoja Vidzemes tuberkulozes apkarošanas biedrība. Latvijas prese ir pārpildīta ar rakstiem par tuberkulozi un padomiem, kā no tās izvairīties. 1926. gada laikraksts *Rīgas Ziņas* rakstā

Gripas vīrusa 3D modelis. Avots: CDC/Dan Higgins/Science Source

ar nosaukumu *Tuberkuloze – tautas posts* ziņo: “No mūsu nepilnīgās statistikas vērojams, ka Latvijā ar tuberkulozi mirst gandrīz katrs sestais cilvēks. Mēs gan esam laikam vienīgā valsts Eiropā, kuras valdība tikpat kā nemaz nepiedalās tuberkulozes apkarošanā. Igaunijas valdība šim mērķim izdod sešus miljonus marku.”²¹ 1927. gadā Tuberkulozes apkarošanas biedrība vērsusies pie studentu korporācijas *Gundega*. Konventā saņemtajā vēstulē teikts: “Biedrība cer un stipri paļaujas, ka arī Jūs neatteiksieties pabalstīt grūto cīņu pret tuberkulozi, un griežas pie Jums ar sirsnīgu lūgumu neatteikties ņemt dalību šai kopīgā darbā.”²² Biedrība desmit gados ierīkoja desmit dažādas tuberkulozes apkarošanas iestādes, tai skaitā vasaras kolonijas bērniem, sanatorijas studentiem un skolēniem – šai laikā veselību nostiprināja un atguva 7379 bērni, skolēni un studenti.²³ Rīga neatpaliek no Francijas, kur nesen uzsākta tuberkulozes vakcinācija, un 1930. gados Rīgā sāk jaundzimušo vakcināciju ar Francijā izveidoto tuberkulozes vakcīnu.²⁴ 1933./1934. mācību gadā Latvijas Universitātē notiek visu studentu obligāta veselības pārbaude, ko īsteno Medicīnas fakultātes Iekšējā slimību katedras asistenti. No apmēram septiņiem ar pusi tūkstošiem studentu 13% konstatēja tuberkulozi vai aizdomas uz to.²⁵ Valsts likumdošana ietvēra rūpes par tuberkulozes slimniekiem – 1928. gada likums par sociālo apgādi noteica, ka valsts pienākumos ietilpst “ārstēt, kopt un uzturēt trūcīgas

16 Oxford J.S. Theso-called Great Spanishin fluena epidemic may have originated in France 1916. Philosophical transactions of the Royal Society. Biological Sciences, 356 (1416), 1857.–1859. lpp.

17 Konversācijas vārdnīca, Rīga, A. Gulbja apgādībā, XXII sēj., 47810. sleja.

18 Konversācijas vārdnīca, Rīga, A. Gulbja apgādībā, VI sēj., 11671. sleja.

19 Pārskats par tautas veselības stāvokli 1923. gadā, Veselības departamenta izdevums, Rīga, 1925.g., 15. lpp.

20 Latvijas Tuberkulozes apkarošanas biedrības 10 gadu darbības pārskats – 1923.–1933. g. Rīga, 1933.g., 13. lpp.

21 Rīgas Ziņas Apvienotas ar Latvu Vēstnesi, Nr. 40, 19.02.1926.

22 N308, 31.lp. K! ienākušie raksti 1926.–27. [LVVA 4276-1-18].

23 Latvijas Tuberkulozes apkarošanas biedrības 10 gadu darbības pārskats, 1923–1933.

24 Latvijas Ārstu žurnāls, Nr. 1-2, 01.01.1934., 182. lpp.

25 Miķelsons J., prof. Dr.med. Tuberkuloze Latvijas Universitātē studējošo starpā 1933./1934. mācības gadā. Rīga, Universitas, 1935., 6. lpp.

Gripas slimnieki ASV armijas nometnes slimnīcā Francijā 1918. gadā. Avots: <https://www.pressreader.com/uk/bbc-history-magazine/20180614/283253098598488>

personas, kas saslimušas ar tuberkulozi grūti dziedināmā stadijā.”²⁶ 1936. gadā, desmit gadus pēc likuma izstrādes aizsākuma, Valsts Prezidents izsludina Tuberkulozes apkarošanas likumu.²⁷ Tuberkuloze Latvijas kultūrtelpai ir laupījusi izcilus darbiniekus. Vēl 1908. gadā 45 gadu vecumā Somijas sanatorijā, nespēdams atveseļoties no tuberkulozes, mirst Rūdolfs Blaumanis.²⁸ 33 gadu vecumā mirst rakstnieks Jānis Ezeriņš.²⁹ Mākslinieks Kārlis Padeģis mira 29 vecumā³⁰, rakstnieks Ēriks Ādamsons – pēc Otrā pasaules kara beigām 39 gadu vecumā.³¹ Korporācijas *Gundega* dibinātāja Milda Karčevska arī aizgāja tuberkulozes slimībā 1934. gadā 32 gadu vecumā, iepriekš 1928. gadā ārstējās Valsts darbinieku sanatorijā Vaiņodē, vēlāk Biķernieku sanatorijā un Berlīnē.^{32,33} 1940. gadā no 117 korporācijas *Gundega* filiistrēm 19 bija ārstes – zināms, ka divas bijušas ārstes sanatorijās Tērvetē un Vaiņodē.³⁴

Antibiotiku atnestā uzvara

20. gadsimts mūsu rokās ielicis otru nozīmīgu līdzekli cīņā ar kaitniekiem baktērijām – antibiotikas. 1929. gadā Londonā bakterioloģijas profesors Aleksandrs Flemings pamanīja, ka penicilīna sēnes klātbūtnē baktēriju augšana ir apstājusies.

Tomēr tikai pēc desmit gadiem – 1940. gadā – britu medicīnas žurnālā *Lancet* parādījās raksts par penicilīnu kā iespējamo ārstniecības līdzekli. Drīz vien penicilīnu lielos apjomos sāka ražot sākumā ASV, un tas tapa pieejams sabiedroto armijai Otrā pasaules kara kulminācijā. Efektīvāku medikamentu pieejamība arī var noteikt kara iznākumu. Vācijas armijas rīcībā tolaik bija cita tipa antibiotikas – sulfonamīdi (ražoja *Bayer* kopš 1930. gadiem)³⁵ –, bet penicilīns izrādījās efektīvāks. Sulfonamīdi nevis nogalina baktērijas, bet tikai apstādina to augšanu, līdz ar to tie nebija tik efektīvi kā penicilīns. Tā Eiropa bija sadalīta, vienā karojošā pusē palika penicilīns, otrā sulfonamīds. Otrais pasaules karš bija pirmais karš, kurā upuri gāja bojā no karadarbības, nevis no ievainojumu izraisītām infekcijām.

1948. gadā Rīgā, Maskavas ielā, darbu uzsāka Rīgas penicilīna fabrika.³⁶ Jau 1960. gados Latvijā ārstu rīcībā bija vairāku preparātu klāsts tuberkulozes ārstēšanai – tai skaitā antibiotikas un Rīgā sintezētais tubazīds.³⁷

”

MŪSU PUSĒ NOZĪMĪGĀKAIS
IEROCIS, LAI PRETOTOS
INFEKCIJAS SLIMĪBĀM,
IR VAKCINĀCIJA UN
ANTIBIOTIKAS.

Nepatiesais pētījums

Nemot vērā skarbo vēsturi un pieejamo efektīvo infekcijas slimību ierobežošanas veidu – vakcināciju –, par brīnumu, ir ģimenes, kur vecāki izvēlas nevakinēt bērnus un atstāt tos dabas likumu jeb mikroorganismu vadītas izlases rokās. Šobrīd daudz runā par ziņu avotiem un ticamību.

26 Latvijas Ārstu žurnāls, Nr. 1-2, 01.01.1934., 237. lpp.

27 Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums, 1936.07.17.

28 Konversācijas vārdnīca, Rīga, A. Gulbja apgādībā, II sēj., 2578. sleja.

29 Konversācijas vārdnīca, Rīga, A. Gulbja apgādībā, IV sēj., 7970. sleja.

30 Kalnačs J. Kārlis Padeģis. Neputns, Rīga, 2014, 96.lpp.

31 <https://www.letonika.lv/literatura/Section.aspx?id=2677707>

32 N624,51.lp. K! Gundega ienākušie raksti 1927.–28.[LVVA 4276-1-19].

33 Gundegu raksti. Gundegas dibinātāju un goda filistru dzīves stāsti, K. Jarinovskas zin. red., Rīga, Gundega, 2013, 20. lpp., cit. pēc. „Rīts” Nr. 91, 25.11.1934.

34 Filistru biedrības sastāvs 1940. g.1. janvāri: [LVVA 5677-1-3, 7.–9. lpp.].

35 Kučers A. Austrālijas Latvietis, Nr. 1356. 03.12.1976.

36 Rīgas penicilīns. Literatūra un Māksla, 23.05.1948.

37 Tuberkulozes profilakse un ārstēšana. K. Segliņš un J. Zariņa. Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība. Rīga. 1960, 48. lpp.

Nepārbaudītas ziņas sējušas šaubas un mānītību arī vakcinācijas jautājumā. Jauno vecāku netālrēdzīga un vieglprātīga uzticēšanās nepārbaudītiem ziņu avotiem var izraisīt neparedzamas sekas arī citās ģimenēs. Šāds piemērs ir publicētais raksts par masalu vakcīnas saistību ar bērnu autismu. 1990. gadu beigās cienījamajā britu medicīnas žurnālā *Lancet* parādījās pētījums, ka bērnu vakcināciju ar kombinēto masalu vakcīnu var saistīt ar autismu izcelšanos. Šis publikācijas efekts, līdztekus ar autora paziņojumu televīzijā, bija graujošs. Pēc tam neviens pētījums nevarēja apstiprināt Endrū Veikfilda (*Andrew Wakefield*) un līdzautoru darbu, tas bija nepatiess un publicēts citu interešu, ne patiesības vārdā. 2010. gadā žurnāls atsauc E. Veikfilda pētījumu.³⁸ Tomēr vēl aizvien šis ļaunprātības atbalss ir jūtams, un aizdomas pārnests arī uz vakcīnām pret citām infekcijām. Diemžēl atsaukums neizskanēja tik skaļi kā nepatiesā raksta publicēšana. Nevakcinētie var saslimt ar masalām un kļūt par šī vīrusa izplatītājiem, tas izplatās gaisa pilienu ceļā. Sevišķi apdraudēti ir zīdaiņi līdz gada vecumam, jo masalu pote paredzēta gada vecumā un infekcija ar šo vīrusu var tiem izraisīt sarežģījumus. Zīdaiņus no masalām sargā vakcinētie vai arī jau pārslimojušie. Latvijā ir piemērs visam minētajam. Šogad līdz augustam Latvijā reģistrēti 22 masalu gadījumi³⁹, tai skaitā sešiem bērniem, no kuriem neviens nebija vakcinēts, četri bija zīdaiņi līdz gada vecumam.⁴⁰ Trīs no sešiem bērniem saslima ceļojuma laikā. Salīdzinoši, desmit gadus – no 1999. līdz 2009. gadam – Latvijā bija tikai 13 ar masalām saslimušie. Eiropas mērogā runā par masalu uzliesmojumu un to saista ar joprojām nepilnīgo vakcināciju.⁴¹ Diemžēl kopš 2010. gada Latvijā no vakcīnu kontrolētām infekcijām miruši 15 bērni.⁴² 2017. gadā 349 bērni nesaņēma kombinēto vakcīnu, kurā ietilpst aizsardzība pret dažādām infekcijas slimībām, t.sk. difteriju, garo klepu, stinguma krampjiem un poliomielītu.⁴³

Mikroorganismi – bioloģiskie ieroči

Lai arī 1980. gadā Apvienoto Nāciju Organizācija paziņoja, ka pasaule ir brīva no baku vīrusa, šai lietai ir arī otra puse. Ir valstis, kas šo un citus iznīcinošos mikroorganismus slepenībā vēl joprojām kultivē laboratorijās, pat veidojot tos spēcīgākus un postošākus, un to var paveikt tikai kompetenti zinātnieki.⁴⁴ Tā mikroorganismi, kuri, pateicoties vakcinācijas kampaņām, ir izskausti, var kļūt par graujošiem bioloģiskajiem ieročiem,

jo mūsu paaudze vairs nav vakcinēta. Eiropas un Amerikas veselības kontroles dienestu mājas lapās neiztrūkstoša ir sadaļa par gatavību reaģēt uz mikrobioloģisko ieroču uzbrukumu, un baku vīruss ir šīs jomas aktualitāte.

Cilvēka evolūcija kopā ar mikropasaules attīstību

Attiecības starp mikropasauli un cilvēkiem ir nemitīga cīņa vai mijiedarbošanās ar aizvien jaunu ieroču un aizstāvības stratēģiju izveidošanu katrā pusē. Mūsu pusē nozīmīgākais ierocis, lai pretotos infekcijas slimībām, ir vakcinācija un antibiotikas. Mikroorganismi, pateicoties nelielajam gēnu skaitam, var strauji pielāgoties un kļūst izturīgi pret antibiotikām un pretvīrusu preparātiem. Baktērijās izmaiņas gēnos jeb mutācijas noris tūkstoš reižu straujāk nekā cilvēkiem, vīrusiem – tūkstoš reižu straujāk nekā baktērijām.⁴⁵ Dažiem vīrusiem ir mazāk par desmit gēniem, kamēr cilvēka gēnu skaits ir ap 25 000.⁴⁶ Baktēriju pretestība antibiotikām nepārtraukti ir ārstu un mikrobiologu uzmanības lokā. Vīrusu pētnieku redzeslokā aizvien ir cilvēkiem jaunu vīrusu veidošanās; šādu vīrusu iegūšanas vieta allaž ir bijusi dzīvnieku pasaule – zīdītāju un putnu vīrusi. Cilvēkam tā ir blakus esoša, neizsīkstoša vīrusu krātuve. Daudz vīrusu, ar kuriem esam pazīstami šodien, ir evolucionējuši kopā ar cilvēku un nākuši no cilvēka pieradinātajiem mājdzīvniekiem un graužējiem, ar ko esam dzīvojuši līdzās. Piemēram, gripas, masalu un baku vīrusi.⁴⁷ Gripas vīrusi, piemēram, pastāvīgi cirkulē starp cilvēkiem, putniem un cūkām, dažreiz cilvēku gripas vīruss aizņemas kādu gēnu no putnu vai cūku gripas vīrusa un kļūst bīstams, kā notika ar 1918. gada iznīcinošo gripas vīrusu.⁴⁸

Arī mēs un mūsu priekšteči, kas izdzīvojuši neskaitāmajos mikropasaules karagājienos, šeit esam tādēļ, ka senču gēni ir noteikuši to, ka viņi nav saslimuši vai arī atveseļojušies, izdzīvojuši un turpinājuši dzimtu. Vīrusi ar mums ir bijuši kopš sākumiem. Šīs attiecības ir un ir bijušas ciešas – dažviet uzskata, ka 43% cilvēka genoma aizņem retrovīrusu (vīrusi, kuru gēni var *iekārtoties* uz pastāvīgu dzīvi cilvēka genomā) gēni un to elementi.⁴⁹ Cilvēku evolūciju nevar nodalīt no mikropasaules attīstības.

Raksta autore pateicas fil! Inārai Kampenusiai, gundega, par Korp! Gundega vēstures datiem un atsaucēm uz tiem. [U]

38 <https://www.historyofvaccines.org/content/articles/do-vaccines-cause-autism>

39 https://www.spkc.gov.lv/upload/Infekcijas_lim_statistika/Citi_epid_bileteni/copy_of_8_18.pdf

40 <https://www.spkc.gov.lv/lv/aktualitates/get/nid/632>

41 <https://ecdc.europa.eu/sites/portal/files/documents/measles-rubella-monthly-monitoring-report-november-2018.pdf>

42 Latvijas Radio 1, ziņas, 2018.g. 15. decembrī.

43 Alberte I. Laikraksts IR, 6.–12.12.2018., 18. lpp.

44 Grēns E. "Nāves impērija. Bioloģisko ieroču slepenā programma PSRS

un vēlāk", Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds, Rīga, 2018, 45. lpp.

45 Ryan F. Virolution. Harper Collins Ltd, London, 2009, 18. lpp.

46 <https://www.genome.gov/hgp>

47 Clark. P. Germs, genes and destiny. Pearson Education, New Jersey, 2010, 20., 26. lpp.

48 Taubenberger J., Reid A., Jancewski T., Fanning T. Integrating historical, clinical and molecular genetic data in order to explain the origin and virulence of the 1918 Spanish influenza virus. Philosophical transactions of the Royal Society. Biological Sciences, 2001, 356(1416):1829-39.

49 Ryan F. Virolution. Harper Collins Ltd, London, 2009, 129. lpp.

Fil! Gaļina Matīša-Petrova, sororitas tatiana, 1997. gadā Rīgas Memoriālā.

Neliela, trausla, piemīlīga, eleganta līdz sirmam vecumam, apbrīnojami enerģiska, tāda bija studenšu korporācijas Sororitas Tatiana filistre Gaļina Matīša-Petrova (dz. Zeņeca) – pedagoģe, sabiedriskā darbiniece, politisko represēto apvienības valdes locekle, biedrības Rīgas Memoriāls dibinātāja un pastāvīgā priekšsēdētāja.

Gaļina dzimusi 1915. gada 18. oktobrī Sanktpēterburgā inteliģentu ģimenē. Viņas vectēvs bija Medicīnas akadēmijas profesors, tēvs inženieris, Melnās jūras Teodosijas ostas pārvaldnieks, māte cēlusies no dižciltīgas muižnieku dzimtas. Pilsoņu kara sākumā tēvs, būdams Baltās armijas dalībnieks, gāja bojā. Atraiņi ar divām meitiņām aizgādībā paņēma māsu vīrs Hermanis Punga un kopā ar savu ģimeni 1921. gadā atveda uz Latviju. H. Punga Čakstes valdībā kļuva par pirmo Latvijas finanšu ministru, pēc tam strādāja par Latvijas konsulu PSRS (Vitebskā), Vācijā un Anglijā. 1941. gadā nomocīts Rīgas Centrālcietumā. Gaļinas māte 1929. gadā apprecējās ar ārstu Nikolaju Lobovikovu, kurš abām meitenēm kļuva par gādīgu, mīlu tēvu.

Ģimene pārcēlās uz Rēzekni, kur pagāja Gaļinas skaistā bērnība un jaunība. Pēc ģimnāzijas beigšanas Gaļina iestājās Latvijas Universitātes (LU) Filoloģijas un filosofijas fakultātes Vēstures nodaļā un 1934. gada 15. oktobrī tika uzņemta krievu studenšu korporācijā *Sororitas Tatiana*. Gaļina bija žilbinoša, jautra, liela dziedātāja, dejotāja, *fukšu* teātra uzvedumu sacerētāja un aktrise. Enerģijas pietika gan studijām universitātē, gan Latvijas Valsts konservatorijā (Arvīda Žilinska klasē), gan Tangijevas-Birznieces baleta studijā. Viesojoties pie tēvoča Hermana Pungas Hamburgā (tajā laikā viņš bija pārgājis diplomātiskā darbā), Gaļina viņa namā iepazinās ar Vladimīru Petrovu, juristu, krievu studentu korporācijas *Ruthenia* locekli, Latvijas šaha lielmeistaru, kurš 30.

STUDENŠU KORPORĀCIJAS SORORITAS TATIANA LEPNUMS – GAĻINA MATĪŠA- PETROVA

Phil!phil! Svetlana Francmane, Tatjana Pāvele, *sororitas tatiana*
Foto no ģimenes un Corp! *Sororitas Tatiana* arhīva

gadu beigās ietilpa pasaules spēcīgāko šahistu astoņniekā. 1937. gads – Gaļinas un Vladimīra kāzu gads – bija viņiem abiem īpaši laimīgs. Vladimīrs kļuva par atzītu starptautiskas klases meistaru. Gaļina pavadīja viņu uz vairākiem starptautiskiem šaha turnīriem un olimpiādēm, apceļoja turpat pus pasaules, iepazīnās ar ievērojamiem cilvēkiem. Šī laimīgā dzīve pēkšņi pārrūka. 1941. gada maijā Vladimīrs aizbrauca uz PSRS šaha čempionātu. Gaļina nevarēja viņu pavadīt, jo bija jākārto valsts eksāmeni universitātē. Sākās karš. Par vīra likteni neizdevās neko uzzināt. Īsi pirms tam uz Sibīriju deportēja Gaļinas patēvu Nikolaju Lobovikovu un māti. Gaļina palika viena ar mazulīti Marīnu uz rokām. Mēneša laikā viņa bija pazaudējusi visu – mīļus tuviniekus, visu iedzīvi, vecāku māju Rēzeknē un savu dzīvokli Rīgā. Vecāki gan atgriezās 1947. gadā, bet jau 1949. gada 25. martā viņus deportēja atkārtoti. Bez Gaļinas palīdzības vecāki Sibīrijā nebūtu izdzīvojuši, un Gaļina aizbrauca brīvprātīgā trimdā. Iekārtojās vecāku tuvumā – Kanskas pilsētā – un strādāja par muzikālo audzinātāju bērnudārzos. 1957. gadā patēvs saņēma *tīru* pasi un tajā pašā dienā nomira ar sirdstrieku. Māte nomira jau Rīgā. Oficiālu dokumentu par vecāku rehabilitāciju Gaļina saņēma no Latvijas Iekšlietu ministrijas 1990. gadā. Sibīrijā Gaļina apprecējās otrreiz – ar izsūtīto arhitektūras studentu Anatoliju Matīsu. Piedzima otra meitiņa, Margarita. Dzīve gāja savu gaitu.

Visus šos gadus Gaļina veltī centās uzzināt par Valdimīra Petrova un citu tuvinieku likteni (desmit viņas tuvinieki tika represēti, seši no tiem gāja bojā). Vladimīra lietas materiālus Gaļinai izdevās saņemt tikai 1996. gadā, t.i., 55 gadus pēc viņu pēdējās tikšanās. Vladimīrs Petrovs mira 34 gadu vecumā, 1943. gada augustā, pēc Lunjankas un Butirkas cietumos pavadītajiem pieciem mēnešiem. Viņa kapa vieta nav zināma. Par vīra, izcilā

šahista, likteni Gaļina sāka rakstīt grāmatu *Zvaigzne, kas pāragri nodzisa* (*Звезда, погасшая до срока*), kuru pēc Gaļinas nāves sistematizēja un 2008. gadā izdeva viņu mazbērni Olga un Vladimirs Dedkovi.

Pirms savas brīvprātīgās trimdas Gaļina sekmīgi strādāja par krievu valodas pasniedzēju LU Filoloģijas fakultātē. Atgriezusies Rīgā, viņa kā *tautas ienaidnieku* tuviniece nedrīkstēja strādāt savā bijušajā darbavietā. Gaļina neklātienē beidza Ļeņingradas Hercena pedagogiskā institūta Defektoloģijas fakultāti un sāka strādāt par skolotāju garīgi atpalikušo bērnu skolā. Būdama logopēde, viņa piedalījās dažādās komisijās, kas noteica atpalikušo bērnu likteni. Bet dzīve sagādāja Gaļinai jaunus triecienus. Smagi saslima viņas vecākā meita Marina, un no jauna Gaļina pārsteidza visus ar savu garīgo spēku. Turpat klīnikā viņa sēdās pie klavierēm un sniedza koncertu nogurušajam personālam un slimniekiem. Pēc Marinas nāves pienākuma apziņa neļāva Gaļinai sabrukt. Viņai bija jāpalīdz mazbērniem un jāatbalsta otra meita, Margarita.

Sākās pēdējās viņas trauksmainās dzīves lappuses. Akadēmiķa Andreja Saharova un viņa dibinātā *Memoriāla* ideju iedvesmota, kopā ar dažiem domubiedriem Gaļina 1989. gadā nodibināja *Rīgas Memoriālu* – vēsturiski izglītojošu, labdarības un tiesību aizstāvības biedrību. *Rīgas Memoriāls* ietilpst Latvijas politiski represēto apvienībā. Tas atšķīrās no līdzīgām biedrībām ar to, ka apvienoja Staļina represiju upurus un arī cilvēkus, kas izgājuši visus *nacistu elles lokus*, bez tautību un represiju laika atšķirībām. *Rīgas Memoriāls* apvieno 12 tautību piederīgos. Gaļina 12 gadus bija biedrības priekšsēdētāja. Šajos gados daudziem tika palīdzēts ar arhīvu izziņu un citu dokumentu iegūšanu rehabilitācijai, ar padomiem un juridiskām konsultācijām, ar bezmaksas medikamentiem. Tika uzklauti simptomi likteņstāstu un pierakstītas atmiņas. Šī darba rezultātā ir publicēts atmiņu krājums. Pareizticīgo klostera teritorijā Rīgā uzcelts pieminēklis nomocītajiem un nogalinātajiem. *Rīgas Memoriāls* ir organizējis vairākas izstādes, veltītas Staļina represiju upuriem, Katiņas traģēdijas 50 gadu atcerei, Ribentropa-Molotova paktam un citiem notikumiem. Par nopelniem Latvijas labā Gaļinai 1997. gadā tika piešķirta Triju Zvaigžņu ordeņa II pakāpes goda zīme. Viņa ir pirmā Latvijas krievu tautības pārstāve, kurai pasniegts šis privilēģētais apbalvojums.

Gaļina cilvēkos visvairāk cienīja spēju sajūst cita sāpi un *stingru mugurkaulu*. Šīs īpašības visaugstākajā mērā piemita viņai pašai. Viņa prata uzklaut, mierināt un sniegt atbalstu. Cilvēki viņai uzticējās. 2000. gada 19. oktobrī pēc smagas slimības Gaļinas dzīve aprāvās. Visu mūžu Gaļina palika uzticīga saviem jaunības ideāliem, *Sororitas Tatiana* devīzei un tradīcijām. Patiesa un atklāta, viņa nekad neslēpa savas domas. Kopš tika atjaunota studenšu korporācija *Sororitas Tatiana*, Gaļina dāsni dalījās ar jaunajām locekļēm pieredzē un zināšanās. Viņas priekšlikumi un ierosinājumi vienmēr bijuši pārdomāti un derīgi. Pienākuma

Laulības ar Vladimīru Petrovu 1937. gada decembrī Rēzeknē.

Gaļina un Vladimirs *Sororitas Tatiana* ballē 1936. gadā.

Gaļina un Vladimirs kādā pastaigā pa seno Rīgu.

sajūta izpaudās ne tikai rūpēs par ģimeni, bet arī par korporācijas internās dzīves izkopšanu, par jauno com! stāju. Viņas laikabiedres – vecākās paaudzes *tatjanas* – uztvēra Gaļinas draudzību kā Dieva dāvanu. **U**

JAUNIE ZINĀTŅU DOKTORI

Com! Iveta Muceniece, *gundega*

Foto: www.lu.lv

PĒTERIS PAIKENS DATORZINĀTŅU DOKTORS

BIOGRĀFIJA

Fil! Pēteris Paikens, *patrus*, ir docents Latvijas Universitātes (LU) Datorikas fakultātē, ir LU Matemātikas un informātikas institūta pētnieks, interesējas par informācijas tehnoloģiju drošības nozari. Iepriekš strādājis tādos uzņēmumos kā *LETA*, *Mobilly*, *Draugiem.lv*, *Nordea*. Paralēli ikdienas darbiem dienē Zemessardzē, kur nodarbojas arī ar sporta šaušanu. Draugu lokā aizraujas ar galda spēlēm. Studentu korporācijā *Patria* uzņemts 2001. gada rudens semestrī, krāsas ieguvis 2003. gada maijkomeršā, no 2002. līdz 2010. gadam ieņēmis seniora, viceseniora, oldermana, kantu maģistra, literārā maģistra amatus. Pēdējos gados mazaktīvo filistru vidū. 2017. gada 8. decembrī P. Paikens LU Datorzinātņu promocijas

padomē aizstāvējis promocijas darbu *Rīku kopa latviešu valodas semantikas analīzei* un ieguvis datorzinātņu doktora zinātnisko grādu.

PROMOCIJAS DARBA APRAKSTS

Promocijas darbā pētījuma virziens bija metodes, ar kurām varētu automātiski saprast liela apjoma tekstu. Autors norāda, ka pašlaik cilvēks visu var izdarīt labāk, bet dators – vairāk. Piemēram, kamēr cilvēks var izlasīt piecas avīzes, dators var izlasīt visu, kas Latvijā nopublicēts kopš 1990. gada. Promocijas darbā galvenokārt apskatīta strukturētu faktu meklēšana ziņu tekstos. Viens no projektiem, kas tajā aprakstīts, ir biogrāfiska rakstura faktu analīze sadarbībā ar *LETA* – sabiedrībā zināmo personu datu profilu uzturēšana žurnālistikas vajadzībām. Tika nodefinēts, kāda veida informāciju nepieciešams atrast, bet pēc tam sistēmai uzdots, lai tā atrod vajadzīgos faktus un cilvēkam nebūtu jāveic meklēšana, bet rezultātā secināts, ka atrastie materiāli tomēr jāpārbauda, jo datora iegūtie dati vēl ir mazkvalitatīvi.

Darbā piedāvāts un realizēts latviešu valodas morfoloģiskās struktūras formāls modelis ar plašu pārklājumu, kas piemērots patvaļīga teksta analīzei. Izstrādātais modelis aprobēts praksē vairākos projektos un dabiskās valodas rīku izstrādē. Tāpat darbā tiek piedāvāta un realizēta arhitektūra informācijas izguves rīku kopai. Pētīto metožu praktiskai aprobācijai darba gaitā izveidots informācijas izguves un zināšanu bāzes aizpildes sistēmas prototips faktu izguvei no latviešu valodas ziņu tekstiem. Šis prototips aprobēts ziņu aģentūrā *LETA* latviešu valodai, kā arī rezultāti novērtēti kontekstā ar labākajiem angļu valodas teksta analīzes rezultātiem. Pašlaik aktīvi norit vairāki projekti ar promocijas darbu saistītās tēmās.

ANITA STRAUJUMA EKONOMIKAS DOKTORE

Foto: no A. Straujumas privātā arhīva

BIOGRĀFIJA

Fil! Anita Straujuma, *imeriete*, dzimusi 1975. gadā Rīgā. 1999. gadā absolvējusi LU maģistrantūru un ieguvusi dabas zinātņu maģistra grādu datorzinātnēs. 2010. gadā ar izcilību absolvējusi Rīgas Biznesa skolu un ieguvusi profesionālo maģistra grādu uzņēmumu un organizāciju vadīšanā, aizstāvojot maģistra darbu, kurā izstrādāta studenšu korporācijas *Imeria* darbības stratēģija. Pēc 15 gadiem vadošos amatos informācijas tehnoloģiju uzņēmumos 2011. gadā mainījusi

profesionālās darbības nozari – balstoties uz gandrīz 20 gadu aktīvo darbības pieredzi *Imeria*, sākusi darbu ar absolventiem Rīgas Tehniskajā universitātē (RTU), iesaistoties Absolventu asociācijas darbā kopš tās dibināšanas. Šobrīd A. Straujuma ir pasniedzēja un pētniece RTU, aktīvi veicinot absolventu zināšanu vadību universitātē. Brīvajā laikā ir idejas autore un iniciatore skolēnu motivācijas projektam *Vienradzis*.

2018. gada 7. decembrī, aizstāvēt promocijas darbu *Zināšanu vadības pielietojums absolventu ilgtermiņa iesaistei augstākās izglītības un pētniecības iestādēs*, A. Straujuma ieguva ekonomikas doktora grādu.

PROMOCIJAS DARBA APRAKSTS

Pasaulē studenta dzīves cikls ir transformējies no noteiktām studiju laika attiecībām uz mūža attiecībām starp absolventiem un augstskolu – pēc absolvēšanas sākas jauna, abpusēji izdevīgu attiecību fāze. Centralizēti organizētai sadarbībai ar

augstskolu absolventiem ir vairākus gadsimtus sena vēsture ASV, vairākus gadu desmitus Lielbritānijā, gandrīz 20 gadu Ziemeļvalstīs, bet tikko sākusies Baltijā.

Promocijas darbā autore pēta augstākās izglītības finansēšanas tendences valstīs, kas ir visaktīvākās absolventu attiecību veidošanā. Pētījuma rezultāti ļauj secināt, ka Baltijā cerības īstermiņā radīt būtiskus finansiālus ieguvumus no absolventu kustības ir pārāgas – šobrīd izglītības jomā nav ziedošanas tradīciju un brīžiem pat radikāli jāmaina attiecību kultūra, lai šādas tradīcijas iesakņotos. Līdz šim tikai ārvalstu zinātniskie pētījumi aplūkojuši dažādus absolventu attiecību aspektus, pētījumi Baltijas valstīs nav veikti. Turklāt lielākā daļa pētījumu pasaulē veltīti ziedojumu piesaistei. A. Straujumas promocijas darbs ir par absolventiem un viņu zināšanām visos absolventu un augstskolu saskarsmes punktos. Pētījumā secināts, ka sadarbība ar absolventiem paaugstina augstākās izglītības kvalitāti, nodrošina tehnoloģiju un zināšanu nodošanu, intelektuālā kapitāla attīstību un augstskolu zīmola vērtības palielināšanu.

Foto: no L. Smelteres privātā arhīva

LIGITA SMELTERE MEDICĪNAS ZINĀTŅU DOKTORE

BIOGRĀFIJA

Fil! Ligita Smeltere, *imeriete*, ir sertificēta ārste neiroloģe un sertificēta algoloģe. Strādā *Veselības centrā 4*, kā arī ārsta praksē neiroloģijā un algoloģijā. Lektore LU Medicīnas fakultātē ar padziļinātu zinātnisku un praktisku interesi par kustību traucējumu slimībām. Latvijas Neirologu asociācijas, Latvijas Sāpju izpētes biedrības, Parkinsona slimības paneļa, Eiropas Neirologu federācijas, Eiropas Neirologu biedrības,

Starptautiskās kustību slimību biedrības locekle. Piedalījusies Eiropas Savienības zinātniskajā projektā *Esenciālā tremora ģenētiskā izpēte*. Iesaistījusies studenšu korporācijas *Imeria* darbībā.

2017. gada 19. decembrī, aizstāvēt disertāciju *Esenciālais tremors Latvijā*, L. Smeltere ieguvusi medicīnas zinātņu doktora grādu neiroloģijā. 2018. gada 28. septembrī LU Aulā notika svinīgā promocijas ceremonija.

PROMOCIJAS DARBA APRAKSTS

L. Smeltere norāda, ka esenciālais tremors ir viena no visbiežākajām kustību traucējumu slimībām pasaulē, kas izpaužas ar roku trīci, traucējot veikt ikdienišķas aktivitātes, piemēram, dzert, ēst, rakstīt, strādāt ar datoru u.c. Klīniskajā praksē pastāv diagnostiskās grūtības, sajaucot esenciālo tremoru ar citām slimībām, piemēram, Parkinsona slimību vai citiem tremora veidiem. Promocijas darbā meklēti precīzāki ģenētiskie un klīniskie diagnostiskie marķieri. Esenciālais tremors ir otra biežākā kustību traucējumu slimība pasaulē. Problēmas aktualitāti pastiprina ne tikai fakti, ka slimība pasaulē bieži sastopama, bet arī tas, ka tai ir tikai klīniska diagnostika, tāpēc bieži iespējama kļūdaina diagnoze. Autore skaidro, ka līdz šim neviens specifisks esenciālā tremora gēns vēl nav atklāts, tāpēc pastāv iespēja, ka slimību izraisa vairāki – gan ģenētiskie, gan apkārtējās vides – faktori. Precīza ģenētiskā diagnostika palīdzētu ārstiem atšķirt šo no citām slimībām un nozīmēt atbilstošu ārstēšanu, tāpēc promocijas darba mērķis bija noskaidrot ģenētiskās un klīniskās (neiroloģiskās un psihiatriskās) diagnostiskās un diferenciāldiagnostiskās pazīmes, lai uzlabotu esenciālā tremora diagnostiku klīniskajā praksē Latvijā.

Tautastērpu stāstu sērijas noslēguma pasākums *Selgas konventa dzīvoklī* 2018. gada 18. novembrī.

SELGU TAUTASTĒRPU STĀSTI VĒSTĪ PAR TAUTAS STIPRUMU UN LEPNUMU

Fil! Ilze Valdovska, *selga*

Caur devīzi top ideja par stāstu sēriju

Jau vairākus gadus *selgas* tiekas internos attīstības semināros, lai apspriestu korporācijas nākotni un darbības virzienus. Protams, droša izvēle ir korporācijas devīze, kas ļauj veidot saturu, kurš, ja ir jēgpilns, nodrošina gan ilgtspēju, gan pašu biedru ticību. Tuvojoties Latvijas simtgadei, nolēmām īpaši pievērsties devīzes daļai *Veido sevi Tēvijai!*. Tautastērpu stāstu sērija *radās* no atmiņām, ka vienai *selgai* dzīvesbiedrs dāvinājis tautastērpu uz kāzām, kādai citai *selgai* korporācijas māsas organizējušas kāzu dāvanu un pasniegušas tautastērpu *pamatiņu* – sievietei Latgales kreklu, vīram – Vidzemes. Zinājām, ka daudzām ārpus Latvijas *selgām* ir savi tautastērpi. Sapratām, ka tas ir mantojums, ko varam konventa iekšienē apkopot kā dāvanu pašām, gan dalīties arī ar sabiedrību.

Četrpadsmit *selgu* stāsti

Tapa pirmais uzsaukums, un ilgi nebija jāgaida pirmie stāsti, kopumā četrpadsmit, kas publicēti 2018. gadā. Liels prieks bija par ārvalstīs dzīvojošajām *selgām*, kuras uz svešumu aizvedis darbs vai citi pienākumi. Stāsti pieejami www.facebook.com/skselga. Stāstu sēriju svinīgi noslēdzām 2018. gada 18. novembra pasākumā *Selgas konventa dzīvoklī*, kad dalībnieces ieradās tautastērpos un fil! Dace Tapiņa, *selga*, caur Rucavas tautastērpa prizmu stāstīja, kas pieļaujams vai nav pieļaujams, nesot tautastērpu. Gandarījums ir liels, tagad projekts sācis savu, daudz lielāka mēroga dzīvi. Caur to varam dot mantojuma saglabāšanas sajūtu, parādot, ka tas mums nav mazsvarīgi, *saindēt* ar tautastērpa ideju arī citus, likt aizdomāties. Šādā veidā var attālināt mantojuma izzušanu. Atkal un atkal varam aicināt turpināt šo iniciatīvu, aptaujājot

savus biedrus konventos, īpaši uzrunājot trimdas biedrus, jo viņu stāsti, kā liecina pieredze, ir unikāli. Stāsti, kas satur ļoti aizkustinošas atmiņas, liecina par tautas stiprumu un leprumu.

Kur meklēt iedvesmu savam tautastērpam?

Tautastērpu stāsti iedvesmoja vairākas *selgas* nopietni pievērsties individuālo tautastērpu izveidei. Tas nav viegls darbs, ir daudz nianšu, par ko domāt. Fil! D. Tapiņa, kura darinājusi savu tautastērpu, dalās pieredzē un iesaka atbildēt sev uz jautājumiem: Vai man vajag tautastērpu? Kādam nolūkam? (piederības apstiprināšanai, deju kolektīvam, uzģērbšanai reizi gadā Jāņos?) Kādu? Kad šie jautājumi atbildēti, D. Tapiņa iesaka:

1. Izpētīt savu dzimtu, mantojumu un saprast savu piederību tam;
2. Izpētīt novada vēsturi, tradīcijas un saprast vietas un laika tvērumu;
3. Doties uz muzeju krātuvēm;
4. Strādāt ar pieejamo literatūru, lasīt, pētīt, vētīt;
5. Neko nepieņemt par absolūtu un vienkāršu patiesību, bet meklēt likumsakarības, kodus un mēģināt tam rast racionālo graudu;
6. Komunicēt, konsultēties, runāties ar citiem zinošiem ļaudīm;
7. Atkal skatīt 5., 6. punktu;
8. Darīt. Uztaisīt kāda oriģināla tērpa daļas (uzadīt precīzas kopijas cimdus vai zeķes, uzšūt kreklus) kopiju, lai saprastu *smeķi*;
9. Kad ir saprasts, ar kuru tautastērpu sader, tad var lēnām sākt *tikt pie sava tautastērpa*.

Bez šiem pieturas punktiem ir iespēja iedvesmoties arī turpmāk minētajos avotos. Minēšu tik dažus no diezgan lielā piedāvājuma. Ar šiem sastapāties arī mēs visā stāstu radīšanas laikā:

Ievas Pigoznes grāmata *Latviešu apģērbs*

Apgāds *Zvaigzne ABC* laidis klajā kultūrvēsturnieces, latviešu apģērba vēstures pētnieces un mākslas zinātņu doktores Ievas Pigoznes grāmatu *Latviešu apģērbs* (2018), kas ir bagātīgi ilustrēta latviešu apģērba vēsture. Tas ir unikāls izdevums, jo tajā pirmo reizi visu apģērba vēsturi rakstījis viens autors. Iepriekš vienīgais latviešu apģērbam veltītais darbs, kurā apskatīta visa tērpu vēsture no pirmsākumiem līdz 20. gadsimtam, ir Latvijas brīvvalsts laikā izdotā grāmata *Ievads latviešu tautas tērpu vēsturē* (1936), kas ir triju autoru kopdarbs. I. Pigoznes darbs atspoguļo aptuveni tūkstoš gadu ilgu periodu, kopā ar ziņām par tērpiem sniedzot ieskatu mūsu tautas vēsturē.

Biedrība *Mans tautastērps*

Selgas satika biedrības *Mans tautastērps* radošo komandu Gintu Zaumani un Ilzi Strēli, kura par savu ieguldījumu saņēmusi arī *Latvijas Lepnuma* balvu 2018. gada Ziemassvētkos. Kopš 2015. gada rudens *Mans tautastērps* radošā komanda ne tikai Latvijā, bet arī ārpus tās ar brīvprātīgu iniciatīvu izzina un apkopo stāstus par individuālajiem tautastērpiem – kā tie mantoti vai radīti, kādi meistari palīdzējuši, kādas sajūtas vadījušas, izvēloties vienu vai otru tērpu. Kopš 2015. gada ziemas sociālajā vietnē *facebook.com* izveidota lapa *Mans tautastērps*, kurā publicē katru tautastērpa stāstu vārdos, bildēs un sajūtās. Izveidota ceļojošā izstāde, kas viesojusies 21 Latvijas vietā. 2018. gada vasaras saulgriežos atvēršanas svētkus piedzīvoja arī grāmata *Mans tautastērps*, kurā apkopoti 120 tautastērpu stāsti, no kā iedvesmoties.

Katram savu tautastērpu

Ceļā uz Latvijas simtgadi 2018. gadā Latvijas Nacionālais kultūras centrs uzsāka projektu *Katram savu tautastērpu*. Projekta mērķis ir stāstīt par latviešu tautastērpa izcelšanos, komplektēšanas un valkāšanas tradīcijām. Projekta mājas lapā var iegūt plašu informāciju par to, kas ir raksturīgs katram novadam.

Fil! Rutas Radvany-Milleres, *selga*, tautastērpa stāsts

Lai arī mani vecāki ir no Ziemeļvidzemes, man ir Bārtas tautastērps. To gatavoju pati, kad man bija 14 gadi, savukārt mana 12 gadus vecā māsa Aldona un 11 gadus vecā māsiņa Gunta (abas *selgas*) man palīdzēja. Tautastērpu valkājām visas trīs, katra savā laikā.

Kad ieceļojām Amerikā, mūsu vecāki nedomāja, ka esam atbraukuši uz palikšanu. Visi gaidīja, ka Latvija būs brīva un drīz dosimies atpakaļ. Mūsu vecāki un skolotāji nodibināja latviešu skolas, stingri uzturēja tradīcijas un mācīja latviešu gara mantas. Viņi veicināja latviešu jauniešu sadarbību un lika pat šķēršļus draudzībai ar vietējiem jauniešiem. Mineapoles latviešu jaunieši nodibināja tautas deju kopu. Es vēl nebiju nekāda jauniene, bet Vācijā gāju klavieru skolā, diezgan labi spēlēju klavieres, un dejojājiem vajadzēja mūziku. Deju kopa piedalījās internacionālos un vietējos sarīkojumos. Tajā laikā amerikāņi nezināja, kur Latvija atrodas, un to bieži jauca ar latīņu valstīm vai ar Laplandi (ja teicām, ka esam no Latvijas), Balkānu valstīm (ja teicām, ka nākam no Baltijas valstīm). Amerikāņi arī nesaprata, no kā un kamdēļ isti esam bēguši, jo Amerika un Krievija Otrā pasaules kara laikā bija sabiedrotās.

Lielās meitenes darināja tautastērpus, un es arī ļoti gribēju tautastērpu. Ziemeļvidzemes tautastērps bija jāauž, audējas maksāja naudu, un naudas man nebija. Izdomāju, ka Bārtas tautastērpu varam pagatavot pašas. Pēc skolas strādāju telefonu centrālē, un mamma atļāva daļu nopelnītās naudas izlietot tautastērpa. Nopirkām melnu un sarkanu vilnas drēbi un uz sarkanās brunču malas izšuvām rakstus. Nopirkām sudraba lentas ģieburam. Bārtas blūzi izšuvām vakaros pēc skolas. Kādreiz strādājām pie kabatas lapiņas, lai pārējie ģimenes locekļi varētu gulēt. Arī vainagu gatavojām pašas. Lielās stikla pārles vainaga augšējai malai veikalos nedabūjām, un tās bija speciāli jāpasūta. Trīs skaistas saktas uzdāvināja tante. Vainagu valkājām uz pakauša, jo tā likās skaistāk. Neviena mums neaizrādīja, ka vainags valkāms uz pieres. Tautastērpu lietojām visas trīs, un jutāmies ļoti pagodinātas, kad pazīstamas latviešu mākslinieces aizņēmās mūsu tērpu un to apbrīvoja arī uz pasaules skatuve.

Es piedalījos pirmajos trimdas latviešu Dziesmu svētkos Čikāgā. Bija ļoti karsta jūlija nedēļas nogale. Ejot gājienā pa

Selgu tautastērpu stāsti tiešām ir atšķirīgi, tāpat kā tērpu īpašnieces, un katrā ir kāds ļoti personīgs aspekts. Tomēr vienu stāstu gribētu izcelt, jo tas liecina par tautas vēsturi trimdas laikos, kad būtiski bija saglabāt latvietību un saikni ar savām saknēm.

Pirmie trimdas latviešu Dziesmu svētki 1952. gadā Čikāgā. Vidū fil! Ruta Millere-Radvany, *selga*.

Trimdas latviešu Dziesmu svētki 1962. gadā Toronto. Labajā pusē fil! Aldona Millere-Pone, *selga*.

Čikāgas ielām vilnas tautastērpa, jutos tik skaista un svarīga, ka karstumu nejutu. Tikai vakarā mana baltā blūze gandrīz pilēja. Jutos ļoti lepna un ievēribas cienīga, kad koncerta starpbrīdī pie manis pienāca vecāka dāma skaistā tautastērpa un apbrīvoja manu tērpu. Kad pastāstīju, ka to gatavojām pašas, viņa uzslavēja mūsu centību un *mākslinieču talantu*. Vietējie amerikāņi un skolotāji mūs aicināja stāstīt par Latviju un uzstāties ar klavieru spēli. Aldona piedalījās vietējās televīzijas raidījumā par Latviju. Sarīkojumos piedalījāmies tautastērpa, un bija jāpastāsta par tautastērpa nozīmi. Tagad mūsu tautastērps stāv skapī, rūpīgi iesaiņots. Kādreiz paskatos un domāju, ko gan visu tas nav piedzīvojis. Cik citu tautu piederīgo tas ir iepazīstinājis ar Latviju. Zinu vismaz divus amerikāņu studentus, kuri pat iemācījās latviešu valodu un piedalījās dziesmu svētkos. Tautastērps ir vairāk nekā pusgadsimtu vecs, bijis laukos, plāvās, pilsētās un uz pasaules skatuve, citu tautu apbrīnots, dancojis un dziedājis, bet nekad nav ticis nicināts. **Tas ir balināts saulē, sasalis aukstumā, salijis vai apliets, mazgāts, gludināts un tīrīts, bet visu pārdzīvojis un neizskatās nemaz vecs.** Tautastērps man atgādina Raiņa apdzejotās jūrmalas priedes, kuras gan lūst, bet nelokās. Varu tikai cerēt, ka visas vērtības, ko mūsu tautastērps simbolizē, paliks tikpat sīkstas un neiznīcināmas arī nākotnē par spīti tām varām, kas censtos tās pazudināt. **U!**

STUDENŠU KORPORĀCIJA "LĪGA" IELŪDZ:

JĀZEPA VĪTOLA LATVIJAS MŪZIKAS AKADEMĪJAS
ĒRĢEĻU ZĀLĒ
2019. GADA 10. MARTĀ PLKST. 14.00

kamermūzikas koncerts

MUZIĶĀLĀ SIESTA!

Programmā spāņu,
latīņamerikāņu,
franču un latviešu
komponistu
skaņdarbi

Ieeja: ZIEDOJUMS 3 EURO

Izsludina meklēšanā!

Pazīmes:
tērpsies melnā, piederīga trikoloram,
ir balss, dzird labi, klausā uz mājieni

Pievienojies mums: bit.ly/atrastas
www.spkkoris.lv

Atbildība garantēta!

STUDENŠU KORPORĀCIJA LĪGA AICINA UZ IKGADĒJO KONCERTU MARTĀ

Ierasti pavasarī studenšu korporācija *Līga* ielūdz uz koncertu, kas šogad norisināsies

10. martā plkst.14.00

Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Ērģeļu zālē.

Klausītāji varēs izjust dienvidzemju atmosfēru, baudot priekšnesumus muzikālo *līgu* un arī viesu sniegunā.

Ieeja maksa – ziedojums 3.00 eiro apmērā.

Sīkāka informācija studenšu korporācijas *Līga* Facebook lapā.

Vēlama iepriekšēja pieteikšanās līdz 7. martam uz e-pastu: corp.liiga@gmail.com.

KRONMEISTARE AR CITĀDO LATVIETĪBU

Fil! Brigita Stroda, *zinta*.
Foto: Kristaps Kalns

Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

Foto no fil! Brigitas Strodas, *zinta* privātā arhīva

Saruna ar fil! Brigitu Strodu, zinta, par to, kā būt latvietei tālu no Latvijas, par mūsu pienākumu definēt Latvijas nākotnes vīziju un korporāciju zīmolu meklēšanu.

Tu intervijās parasti sevi definē kā Austrālijas latvieti. Ko nozīmē šis vārdu salikums?

Maniem vecākiem, kuri bija linu zemnieki Latgalē, Otrā pasaules kara beigās izdevās aizbēgt no Latvijas un nokļūt līdz bēgļu nometnei Vācijā. Pēcāk viņi nonāca Austrālijā, kur satikās. Esmu dzimusi Austrālijā, un nav šaubu, ka esmu latviete, bet manī ir arī mītnes zemes īpašības, jo tur uzaugu un izglītojos. Esmu latviete, bet Austrālijas latviete! Mani veidojusi trimdas domāšana, kuras pamatvērtība bija saglabāt to, kas ir zudis. Kaut arī Latvijā dzīvoju jau 25 gadus, sevi turpinu dēvēt par trimdas latvieti, jo manas vērtības joprojām ir atšķirīgas, un diaspora, kas ir akurāts jēdziens, tagad apzīmē kaut ko savādāku, brīvprātīgu. Dzīvē esmu divas reizes gājusi pie psihoterapeita, un to ieteiktu ikvienam, jo tas ir ļoti veselīgi. Tikpat veselīgi kā, piemēram, aiziet uz

vingrošanu vai jogu. Un pie psihoterapeita, atšķetinot daudz no manas dzīves, sapratu, ka no angļu valodas grūti iztulkot latviski manā dzīvē ļoti svarīgu teicienu: *I grew up with loss* (Es uzaugu ar zaudējumu). Latviski teiktu – piedzimu ar jēdzienu *zaudētā paradīze*. Jau kā mazs bērns zināju, ka esam zaudējuši ģimeni, īpašumus, valsti un brīvību. Tās ir smagas lietas mazam bērnam, bet es to simtprocentīgi sapratu.

Kā pagāja tava bērnība?

Nosacītā idillē. Austrālija ir viena no visskaistākajām zemēm, kur dzīvot, – veselīgs gaiss, jūra, kalni, brīnišķīga daba, plašums, kur izvērsties, jo cilvēki galvenokārt dzīvo mājās, nevis dzīvokļos, bērni daudz dzīvojas ārā. Austrālijā ir ārkārtīgi laba izglītība, kā arī ļoti funkcionējoša demokrātija. Kā tauta austrālieši ir ļoti skeptiski pret autoritāti, tas ir mantojums no kolonijas laikiem, kad Austrāliju veidoja ieslodzītie, kuri tur nebija aiz brīvas gribas. Daudzi elementi dzīvošanai Austrālijā ir ļoti veselīgi un vilinoši. Un tad man jautā – tur taču viss ir brīnišķīgi un skaisti, ko tad tu meklē

šeit, Latvijā? Jā, man arī tas viss šķiet skaisti, taču meklēju citas lietas. Esmu eiropiete, un gribu šo saikni ar Eiropu, būt Eiropā, jo esmu no šejienes! Tu uzaudz idillē, kur viss ir, kur viss ir kārtībā, tu smejiies un skraidī pa pļavām, bet kā bērns nēsā iekšā zaudēto paradīzi! Zaudējums ir ieaudzēts šūnās, asinīs! Tikpat dziļi manās asinīs arī bija alkas pēc dziļi zaļiem, tumšiem mežiem.

Vai ģimenē runājāt latviešu valodā?

Kad piedzimu, mani vecāki bija jau krietni gados. Tēvam bija 53 gadi, bet mātei – 42. Viņi tā pa istam arī neiemācījās angļu valodu, un tolaik pat prātā nevarēja ienākt doma, ka ar vecākiem varētu nerunāt latviski. Ar vecāko māsu tiņu gados gan runājām angļu valodā, jo tas bija stilīgi. Mācībās biju *slinka teicamniece*, un bieži vien maniem vecākiem bija jādžird – ar to nepietiek, ka viņa ir gudra, viņai tiešām ir

”

MANĪ REDZĒJA KO
ĪPATNĒJU, UN VIŅAM
SIMPATIZĒJA ŠĪ CITĀDĪBA,
KUR DAĻA NO TĀS BIJA
TIEŠI MANA LATVIETĪBA.

mazliet jāpiestrādā! Pateicoties Annai Ziedarei, *daugaviete*, kura izveidoja Austrālijas latviešu vidusskolu, latviešu valoda, tāpat kā jebkura cita iebraucēju valoda (itāļu, grieķu, vjetnamiešu vai poļu), tika uzskatīta par *community language* (kopienas valodu). Ja iebraucēji nokārtoja akreditētu valsts eksāmenu dzimtajā valodā, tad, beidzot vidusskolu, to skaitīja kā papildu mācību priekšmetu. Ar savu 16-gadnieces prātu izdomāju, ka, ja man nāk klāt latviešu valoda, varu atļauties pamest matemātiku.

Kā nolēmi studēt scenogrāfiju?

Man, maniem vecākiem un apkārtējiem bija skaidrs, ka esmu māksliniece gan praktiskās izpaušmēs, gan savā domāšanā. Zināju, ka nebūšu *tīra* māksliniece, bet darbošos kādā no lietīšķās mākslas virzieniem. Beidzot vidusskolu, mani nevienā nopietnā mākslas skolā neuzņēma. Biju spiesta iet uz labāko universitāti – Melburnas universitāti, jo man bija pietiekami augstas atzīmes. Mācījos tur vienu gadu, līdz Melburnā tika atvērta jauna, progresīva teātra skola. Pietiecās

Brigita (centrā) kā meitene 70. gadu beigās Melburnā.

Kā tautiete (no labās otrajā rindā pirmā) 80. gadu sākumā Melburnā.

80. gadu sākumā Melburnā. No kreisās: Brigita, audzinātāja fil! Valda Kombere (Comber) un fil! Daina Eglāja.

Zintu komeršā Kurzemes pusē kopā ar fil! Astrīdu Medni no Sidnejas.

700 cilvēki uz 30 vietām, no kurām divas bija scenogrāfiem, un es dabūju vienu no tām. Zinu, ka tiku iekšā, jo *pionieris*, kurš izveidoja šo skolu, manī redzēja ko īpatnēju, un viņam simpātizēja šī citādība manī, kur daļa no tās bija tieši mana latvietība.

Kā sākās tavs ceļš pie zintām?

Man bija tuva draudzene, skolotāja latviešu skolā Baiba Kangere, *imeriete*. Protams, ka viņa mani aicināja uz *Imeria*, bet viņa kaut kā nokavēja mirkli, kad beidzu vidusskolu. Tā kā tas bija tik ļoti formāli un cēli, domāju, ka, ja ielūguma uz viesu vakaru nav, tas nozīmē, ka neesmu gana laba, lai būtu *imeriete*. Pieņemts, ka var viesoties pie vairākām korporācijām, tāpēc devos ciemos pie *zintām*, kuru bija izvēlējušās manas draudzenes no latviešu skolas. *Zintām* bija fantastiski kantu vakari, un viņu dziesmu klāsts bija gan plašs, gan īpašs. Pie viņām pirmo reizi dzirdēju *Miglā asaro logs* un citas 30. gadu dziesmas, un tas bija wow! Tā nebija izvēle ar prātu, bet gan maņu izvēle. Nodomāju, ja šādi dzied, labprāt pavadu laiku ar šīm sievietēm!

Vai ilgi fukseji?

Zintas bija maza kopa. Esmu vienīgā savā *coitā*. Vienreiz ar pārējām meitenēm no visām korporācijām noorganizējām melno komeršu, nozagām visu ēdienu no apvienotā prezidiju konventa. Pēcāk dzērām šampanieti un ēdām visas tās kūkas. Tas ir tas kaifs – darīt aizliegtās lietas! Dabūjām rājienu, jo *zintas* nepiedalās melnajos pasākumos. Nevaru lepoties ar īpašiem amatiem konventā, jo biju ļoti aizņemta. Studiju laikā mans pirmais darbs teātrī bija skatuves mehāniķe. Biju pirmā sieviete mehāniķe, kura sāka strādāt lielākajā Melburnas teātrī *Palais*. Teātra cilvēki strādā vakaros, bet tas ir laiks, kad latvieši kārtu sabiedrisko dzīvi. Konvents parasti notika svētdienas pēcpusdienās, un tā bija mana vienīgā brīvdiena. Mans darba ritms teātrī ne vienmēr saskanēja ar brīvo laiku, ko veltīt latviešu sabiedriskajām aktivitātēm un korporācijas dzīvei.

Kā izvērtās tava karjera scenogrāfijā?

Nekad neesmu formāli strādājusi kā scenogrāfe, jo devos kultūras menedžmenta virzienā un pēcāk darbojos vairākos kultūras festivālos Melburnā. Festivālu dzīve man ļoti patika. Festivāliem raksturīgi, ka organizatoru komandā ir maz cilvēku un katrs dara daudz vairāk par savu specifisko darbu. Šī daudzšķautņainā pieredze ne tikai producēšanā, bet arī mārketingā, izrāžu vadīšanā, sponsoru meklēšanā, repertuāra izveidē un zināšanās par skatuves tehniku labi noderēja Latvijas Nacionālajā operā (LNO), kur uzsāku darbu 1995. gadā. No Austrālijas sākumā devos uz Franciju un biju administratore latviešu tautas augstskolā *Abrene*. Daži sabiedriskie aktivisti savāca naudu un nopirka lielu

pili, kurā izveidoja latviešu kultūras un izglītības centru. Tas bija īsi pirms *perestroikas*, kad man vēl nebija pat sapņa par neatkarīgu Latviju. Lai arī cik es biju patriotiska, biju no tiem, kuri nemūžam neticēja, ka Latvija būs brīva. Bieži ciemojos Latvijā 80. gados un redzēju, kādi bija Padomju Savienības žņaugi. No Francijas devos atpakaļ uz Austrāliju, kad saslima mana māte. Pēc tam gribēju braukt uz Eiropu, bet tad pēkšņi Latvija kļuva neatkarīga. Sapratu, ka varētu dzīvot Latvijā, jo tā taču ir Eiropā! Ja visu dzīvi esi gribējis brīvu Latviju

”

JA PAŠI NESPĒJAM
NOFORMULĒT, KAS ESAM
PAR VALSTI, TAD KĀPĒC
GRIBAM, LAI KĀDS MŪS
AIZSTĀV, LAI ŅEM MŪS
VĒRĀ.

un to esi kaismīgi un nepārtraukti pieprasījis, tad, iegūstot neatkarību, radās jautājums – ko tagad, ko tālāk, kāpēc nebraukt? Sapratu, ka jābrauc palīdzēt būvēt valsti. Labi, labi, zinu, ka bija cilvēki, kuri par šādu frāzi vīpsnā (un joprojām tā dara), bet tā bija. Latvija sauc, ir jābrauc!

Tu ilguš gadus esi strādājusi operā.

Uz Rīgu atbraucu 1993. gadā, jo man piedāvāja direktora vietnieces amatu Sorosa Mūsdienu mākslas centrā. Tur nostrādāju pusotru gadu, līdz centrs tika slēgts. Ieguvu darbu LNO pie Ivara Bērziņa, kuram bija Vācijas izglītība operas vadībā. Profesija *kultūras menedžments* Latvijā tad nebija augstā cieņā, jo tika uzskatīts, ka, ja strādā šajā jomā, droši vien esi *ziņotājs*. Vēlāk operā notika vadības maiņa – Ivaru Bērziņu un mani atlaida. Pēc neilga laika operā atkal bija pārmaiņas. Kad Andrejs Žagars, kurš bija mans draugs, pārņēma operas vadību, viņš ļoti labi saprata, ka viņam vajadzīgs cilvēks ar *autsaidera* viedokli, kurš varētu viņam palīdzēt strauji pārveidot lielo organizāciju uz mūsdienīgāku. Tam sekoja deviņi vētraini, dēkaini, grūti, bet fascinējoši gadi operā. Man patīk opera, man patīk tās iespējas, ko šis žanrs dod režisoriem. Žanrs, kurā ļoti dziļi savienojas emocijas ar intelektu. Mani draugi un kolēģi vairāk liktu uzsvaru uz mūzikas izpildījumu un dziedātāju prasmēm, bet mani operā interesē priekšzīmīgi režisori, kuri prot 21. gadsimtam atbilstošā veidā izstāstīt lielos cilvēces stāstus. Tāpat kā to mācēja Šekspīrs. Lielos cilvēka dzīves dilemmas

Studentu korporāciju pārstāves 2018. gadā. Brigita otrā no labās. Foto: meit! Andra Marta Bebre, *staburadze*

stāstus – mīlestība, nāve, atriebība, vara, kaisle. Tā kā operas žanrs ir tik vērienīgs, izstāstīšanas iespējas ir lielas. Nerunāju tikai par minimāliem iestudējumiem ar īpaši moderniem tērpiem, runāju par dzīvu sapratni – kas ir tas pārdzīvojums, ko režisors no skatuves grib pavēstīt skatītājam? Balets nav mans mīļākais žanrs, bet cienu to fantastisko ķermeņa apdāvinātību, kas nepieciešama, lai izpildītu klasisko stila valodu. Tomēr klasiskā baleta stāstu stāstīšanas specifika, manuprāt, ir pārāk ierobežota. Mūsdienu baleta iespējas, kur ir tikai viens vienīgs ierobežojums jebkādi kustībai – zemes pievilksnās spēks –, piemēram, Pinas Baušas vai Sašas Valcas māksla, ir tuvāk manai gaumei.

Esi strādājusi arī tūrisma jomā.

Pēc operas biju Latvijas tūrisma biroja vadītāja Londonā. Tā ir mana dvēseliskā sapņu pilsēta. Tas bija ļoti izaicinošs laiks un man arī ļoti piemērots darbs – runāt un stāstīt par Latviju, galvenokārt strādāt ar žurnālistiem un mēģināt Latviju *ielikt pasaules bildē*. Bet tur bija zināmi apgrūtinājumi, piemēram, ļoti niecīgs mārketinga budžets, bet Londonā, ja gribi sacensties ar savu *mesidžu* (vēstījumu), tev jāizmanto ļoti radoša pieeja, kam vajadzīgi līdzekļi. Darbu centos izpildīt, bet jautāju – kāpēc neticāt, ka nebūs mārketinga budžeta? Uz to priekšniecība atbildēja – tieši tāpēc jau tevi izvēlējāmies, jo zinājām, ka tāpat tiks galā! Tad sākās ekonomiskā krīze, biroju slēdza, tāpat kā slēdza pārējos Latvijas tūrisma informācijas birojus Maskavā, Stokholmā, Helsinkos un

Berlinē. Atgriezies Rīgā un darba gaitas turpināju Tūrisma attīstības valsts aģentūrā.

Un kā nonāci līdz kroņu darināšanai?

2013. gadā pieņēmu lēmumu cienīt to, ko par sevi esmu zinājusi visu dzīvi, – ka esmu māksliniece. Tas nozīmēja dažus finansiāli grūtus gadus, un tā nu tagad esmu kroņmeistare! Taisu telpiskus mākslas darbus, kuru apaļā forma izrādās pateicīga arī valkāšanai uz galvas. Tā ir sava veida mikroscenogrāfija. Redzamākie kroņi izskatās kā modes aksesuāri, bet ir daudzi citi, pavisam abstrakti, kuri stāsta citus stāstus. 17 gadu vecumā, kad kādā tautastērpu grāmatā ieraudzīju Lejaskurzemes *čupu kroni*, mana iekšējā balss skaidri teica – es to uztaisīšu! Manas smadzenes šo domu apšaubīja, jo esmu meitene, bet kronis no metāla. Šis aspekts, iekšējā balss un tās atšķirība no prāta apsvērumiem ir viens no vēstījumiem, ko cenšos nodot kroņu darbnīcās, kas kļuvušas tikpat populāras kā paši kroņi. Pagāja 30 gadi, un kādā dizaina veikalā Londonā redzēju lampu, kurai varēja atsevišķi nopirkt metāla mežģīni. Saprātu, ka tas ir mans kronis! To izgreznoju ar antikām zīdā lentēm, un tapa mans pirmais kronis. Kad saņēmu Zviedrijā izdotu grāmatu par vēsturisko kāzu kroņu darināšanu, sapratu, ka esmu daļa no *trenda*. Saprātu arī to, ka man izdodas daudz skaistāk nekā grāmatā. Izmantoju tikai apli (pretstatā stīpiņai vai vaļējai formai), jo aplis ir gan garīgais spēks, gan nesoša konstrukcija. Mani iedvesmo ārkārtīgi poētiski bagātā kāzu dziesmu iztēles

pasaule, kurā cilvēks, koki, metāls un debesu personāži brīvi mijas un darbojas. Skaistākais vainags ir Jāņu vainags, un tāpēc maz izmantoju mākslīgos ziedus, bet savam kronim katrs var lietot, ko vēlas.

Vai iesaistījies Latvijas simtgades pasākumos?

Jā, piedalījos šī gada Dziesmu svētku organizēšanā. Strādāju arī tūrisma firmā, kas organizē kultūras tūrisma pa visu pasauli. Vēl viens mans simtgades projekts ir *Šekspīrs satiek Blaumani*. Tas ir teātra projekts, kura mērķis ir Latvijā ieviest kopienas teātra koncepciju. Esmu iesaistījies arī grāmatas angļu valodā *Simts stāsti par Latviju (Latvia 100 Snapshot Stories)* veidošanā, kura aizceļojusi uz daudzām vietām pasaulē. Viens no stāstiem ir par to, ka tas, kādu identitāti

Kroņmeistare ar kroni, kas veidots ar pašas lodētām gaismiņām LTV raidījumam *TE!*

”

PLIKAM AKADĒMISKUMAM
IR NOSACĪTA VĒRTĪBA.
ĪSTĀ VĒRTĪBA IR
GUDRI, VIEDI,
KRITISKI DOMĀJOŠI,
ANALIZĒTSPĒJĪGI,
MOTIVĒTI CILVĒKI, KURI
SAPROT GLOBALIZĒTĀS
PASAULES IZAICINĀJUMUS
JEBKURĀ DZĪVES JOMĀ.

sev izveido bērns, ir fundamentāli svarīgs pamats viņam kā cilvēkam. Ikkatram trimdā dzimušajam latvietim jau no bērna kājas prasīts skaidrot – kas tu esi? Piedzimstot citur, identitātes liela daļa ir kaut kas, kā apkārtējiem nav. Un tu vari vai nu slēpt, vai to izspēlēt savā labā un saprast, ka tas tevi bagātina. Kā manā gadījumā, ejot parastā skolā Austrālijā, manu inteligenci, manu pasaules skatījumu un gudrību veidoja arī tas, ka dzīvoju arī paralēlā pasaulē – latviešu pasaulē. Austrālijā uzskata – ja bērnam šupuli ieliec vēl vienu valodu, tu viņam uzdāvēsi vēl vienu universitātes izglītību.

Kāds ir tavs viedoklis par Latvijas simtgades svinēšanas vērienu?

Nesaprotu, kāpēc tie cilvēki, kuri saka, ka simtgades svinēšana bija tikai liela naudas tērēšana, neuztraucas, piemēram, par to, ka oligarhi izzog valsti! Jā, simtgades pasākumiem tika

izmantots daudz naudas, bet visai sabiedrībai būtu daudz vairāk līdzekļu, ja nebūtu ļāvuši oligarhiem izzagt valsti. Pirms diviem gadiem palīdzēju simtgades pasākumu veidošanā ar dažādiem tekstiem un tad sapratu, ka valsti trūkst uzsvāra un intereses, lai noformulētu to, kas ir Latvija, kāds ir mūsu mērķis, uz kurieni ejam. Kas ir Latvijas nākotne? Mēs, piemēram, zinām, kāds ir Igaunijas mērķis, visur pasaulē valstīm ir savi mērķi. Kaut arī dzīvoju Latvijā 25 gadus, esmu *outsiders* gan tiešā, gan pārnēstā nozīmē, un mans skats uz Latviju ir kā ārzemniekam. Mums interesē Brīvības cīņas vai Ziemassvētku kaujas, bet ir jāspēj izstāstīt, kas ir tas, ko esam izveidojuši, kāpēc bija vērts cīnīties. Manuprāt, tas ir neizdarītais darbiņš – nediskutēt ar valsti un tās tautu par to, kas esam un uz kurieni ejam! Simtgades projektam, tāpat kā citām lietām valstīm, piemēram, kultūras galvaspilsētas projektam vai Valsts kancelejai, ir viens milzīgs melns caurums – nav sarunas par to, kas mēs esam un uz kurieni ejam. Gan dažādos pasākumos, gan korporācijā vienmēr esmu provocējusi sarunas par to. Labi, no valsts mēs to nesagaidām, tad formulējam paši! Ja paši nespējam noformulēt, kas esam par valsti, tad kāpēc gribam, lai kāds mūs aizstāv, lai ņem mūs vērā, pērk mūsu produktus, lai tie, kuri dzīvo ārpusē, atgriežas? Nespējam proaktīvi kaut ko uzņemties un darīt uz priekšu! Mūsu valsts celājiem bija tāda uzņēmība, drosme un spēja deklarēt tādu mazu pundurvalsti. Ja viņi to varēja, turklāt bez interneta, bez modernām tehnoloģijām, kara sagrautā Eiropā, tad ir kauns viņu priekšā, ka mēs nevaram to turpināt! Un nebūs turpinājuma, ja nedomāsim, uz kurieni ejam, nedomāsim par to, kas būs mūsu rīt.

Kā tu satiekies ar Latvijas zintām?

Īsti neatceros, kā viņas atradu. Bet tad, kad atradu, man šķita, ka konventa dzīve ir ļoti garlaicīga, bet tāds viedoklis man

Zintas komeršā Limbažu pusē 2010. gadā. Brigita otrajā rindā trešā no kreisās.

bija jau Austrālijā. Man nav interesanta organizācija, kuras darbības mērķis ir vienkārši uzturēt organizāciju. Tad, kad piedalījos konventa dzīvē, viss, kas notika – tika nolasīti un protokolēti ienākošie un izejošie apsveikumi, svinētas attiecīgās jubilejas. Londonā man bija arī iespēja redzēt, kā darbojas Londonas *Daugavas vanagi*, viena no organizācijām, pret kuru trimdā jaunībā izturējos diezgan nicīgi tās ekstrēmā konservatīvisma dēļ. Pēc zināma laika Latvijā sapratu, ka principi tomēr ir vērtīga lieta! Principiem ir jābūt! To redzēju, arī vērojot Latvijas politisko ainu, kur vairākas politiskās partijas darbojas uz gadījuma vēlmes pamata vai īpašu indivīdu egoisma, nevis uz principiem. Tad sapratu, labi, ka šajā haotiskajā Latvijā tomēr ir tādas organizācijas kā korporācijas, kurām ir stingri principi, kas jāciena.

Ko tev ir devusi korporācija?

Sabiedrība nav tāda smuka struktūra, kurā funkcionē matemātiski vienādojumi. Tas ir komplicēti. Pirmkārt, ir vērtīgi, ja cilvēks pēc savas brīvas gribas var būt daļa no kādas organizācijas, kurā valda principi un pienākumi. Otrkārt, dzīve korporācijā man pavērusi acis uz milzīgo potenciālu, kas ir šāda veida organizācijām, kurās pārstāvētas visas paaudzes, un ka tajā tiek veicināta dabīga, bezaizspriedumu draudzība. Taču korporācijās mēdz būt ļoti angažēti cilvēki ar augstāko izglītību vairākās paaudzēs, kuri ir ar mieru veltīt laiku šai lietai, un šo fantastisko potenciālu vajadzētu mobilizēt vērtīgiem mērķiem, piemēram, kādam sociālās uzņēmējdarbības projektam, no kura sabiedrība gūtu labumu.

Kur vēl redzi korporāciju spēku?

Plikam akadēmiskumam ir nosacīta vērtība. Īstā vērtība ir gudri, viedi, kritiski domājoši, analizētspējīgi, motivēti cilvēki, kuri saprot globalizētās pasaules izaicinājumus jebkurā dzīves jomā, spēj pamatot latviešu vietu visā tajā. Saredzu vēl kādu milzīgu potenciālu korporācijās. Piemēram, manai korporācijai ir ļoti skaists vārds – mēs esam *zintas*, kas teorētiski ir arī zintnieces. Un to var izmantot kā korporācijas brendu, bet neredzu, ka mēs būtu to izmantojušas. Un arī citām korporācijām trūkst sava brenda. Korporāciju sabiedrībā šie spēcīgie brendi varētu sacensties. Piemēram, *Fraternitas Cursica* un *Gersicania* sevi pozicionē kā vēsturniekus. Bet šie brendi varētu būt ne tikai profesijas. *Zintas* varētu būt tādas zintnieces, kas nestu klēpī dzīvu latviešu seno zināšanu uguni, pārvērstu modernā izpausmē. Tas būtu interesanti, ka, piemēram, *imerietes* būtu spēka un biznesa lēdijas, ka *spīdolas* būtu cilvēktiesību cīnītājas, *seloņi* – likuma varas cildinātāji. Būtu interesantāk, ja piesauktu arī veco gilžu ētiku un ja korporācijas nesacenstos vienkārši ar to, ka labāk spēlējam teātri vai uzvaram sporta spēlēs. Būtu labi, ka sacensība izveidotos tajā – ar kādām īpašām, atšķirīgām spējām konkrētā korporācija stiprina valsti! Un tad mēs varētu iekustināt īpašos spēkus vienam kopīgam mērķim – spēcīgai, neapšaubāmi demokrātiskai, dzīvotspējīgai Latvijai! Kā būtu, ja korporācijas kā ciešas, organizētas vienības uzņemtos šo manis izcelto neizdarīto darbiņu – formulēt valsts vīziju –, galu galā, tas jau bija korporāciju pats pamatu pamats.

BEZGALĪGAIS CEĻŠ ALUS GARŠU PASAULĒ

Fil! Jānis Jekševics, *frater imanticus*

Foto no autora un Universitas redakcijas arhīva

Ilgu laiku mans mīļākais alus bija Zemgales lidenumos darītais, buršu vidū ļoti populārais Tērvetes alus. Biju gatavs par to krist un celties, domājot, ka labāka alus nav un ka latvieši ir vieni no izcilākajiem aldarim pasaulē. Bet tad viss mainījās! Tas aizsākās pavisam nejauši. Pirms pieciem gadiem, kad plānoju saviesīgo daļu savām kāzām, vēlējos izlejamo alu, jo zināju, ka tas būs galvenais kāzu dzēriens, kaut vai tāpēc, ka daļa no kāzu viesiem bija burši.

Viss sākās ar kāzu alu

Risinājums atnāca nejauši. Kāds attāls radnieks izrādījās aldaris, kurš nesen bija sācis lauzt ceļu alus darīšanas pasaulē. Braucot garām radnieka brūzim Saldū, nolēmām nodegustēt viņa alu. Tas šķita interesants un pietiekami labs, lai celtu kāzu galdā.

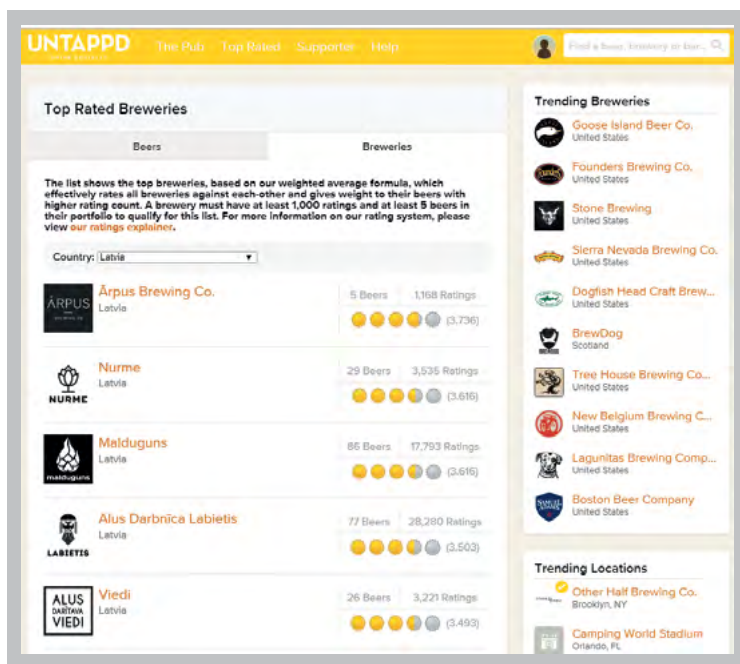

Neko tālāk par *interesants* gan neaizdomājos. Ķeroties pie miestīņa degustēšanas, vairāki kāzu viesi ļoti atzinīgi izteicās par izvēlēto alus garšas notīm. Kāds viesis apgalvoja, ka šis *Valmiermuižas alus* izlejama veidā garšojot daudz labāk nekā pudelē, vēl kāds minēja, ka tas varētu būt *Brenguļu alus*. Visi bija pārsteigti, kad atklāju, ka dzēriens gatavots nevienam tajā laikā nezināmajā alus darītavā *Saldalus*. Kā gan tāds jauns brūzis pamanījās pārsteigt tik daudzus rūdītus alus baudītājus? Atbilde, visticamāk, slēpjas faktā, ka visi pirmo reizi nogaršoja *puķu IPA* alu, kas ir *IPA* stila alus, kura galvenā raksturiezīme ir apiņi, kas rada augļainu, citrusainu, zaļainu garšu un smaržu, kas nav raksturīga ikdienā bieži baudītajam *lager* tipa alum.

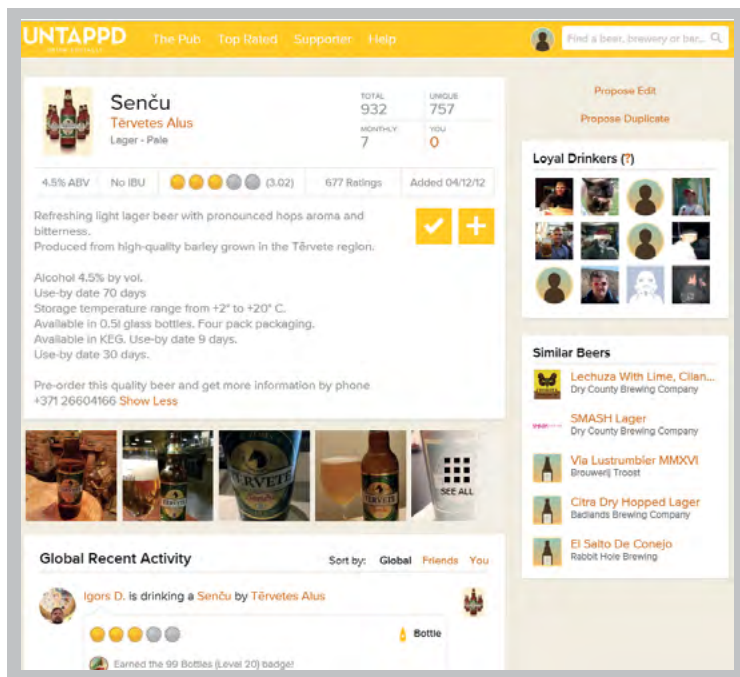
Tieši manu kāzu alus garša mani apbūra un lika doties plašajā alus izziņas pasaulē. Kopš tā brīža, dodoties komandējumos vai ceļojumos, pirms tam veicu izpēti vietējā alus sortimentā. Meklēju, kuru *kraft*, *IPA*, *APA*, *stout* tipa alu ir iecienījuši vietējie. Reizēm ceļojuma maršruts pat tiek koriģēts par labu kādam veikalam vai bāram, kur pieejams interesējošais alus.

Ceļvedis alus pasaulē

Ikdienā izmantoju pasaulē populārāko alus vērtēšanas aplikāciju *Untappd*. Tā ļauj ērti atzīmēt alu, ko esi nogaršojis, un novērtēt to, pārskatīt, kāds alus ir konkrētajam alus brūzim un ko par tiem domā tavi draugi un citi aplikācijas lietotāji. Šo aplikāciju vērts izmantot pirms došanās uz ārzemēm, lai noskaidrotu, kāds alus iecienīts attiecīgajā valstī vai reģionā, ko par šo alu saka tā

Latvijas labāko alus darītavu tops aplikācijas *Untappd* lietotāju vērtējumā.

Alus *Tērvetes Senču* profils aplikācijā *Untappd*.

bauditāji un kur to var iegādāties. Labāko alu noteikti nevarēsiet nopirkt lielveikalos vai benzīntankos. Lai tiktu pie patiešām labiem eksemplāriem, būs jāpāpūlas!

Man ļoti patīk kāds salīdzinājums, kuru izlasīju grāmatā par pasaules ēdieniem un kuru tikpat labi varētu attiecināt arī uz alu, – atkal un atkal dzert tikai viena veida alu būtu tāpat, kā paņemt no plaukta biezu grāmatu, atšķirt to, izlasīt pirmo lappusi un tālāk nēlasīt, jo šī lappuse tev šķiet tik interesanta un tu esi pārliecināts,

ka nekas labāks par to vairs nesešos. Bet priekšā ir vēl pāris tūkstoši lapu, kuras tu tā arī nekad neiepazīsi, jo esi spītīgi turējies pie pirmajām rindkopām!

Latvijas alus tops

Katra gada pirmajā pusē presē tiek publicēts iepriekšējā gada patērētākā alus tops. 2017. gada tops rādīja, ka aizvien ļoti populārs ir tā sauktais *plastmasas pudeļu alus*. No pirmajām desmit pozīcijām četri ir šīs kategorijas alus veidi. Populārākais alus Latvijā 2017. gadā bija *Cēsu Premium*. Topā četri ir *Cēsu alus* darinājumi, divi *Aldara*, divi *Cido grupas* (pieder preču zīme *Lāčplēša alus*) un divi *Tērvetes alus* darītavas dzērieni. Manā skatījumā, topa pirmais divdesmitnieks izskatās diezgan garlaicīgi, un Latvijā alus baudīšanā ir ļoti liels izaugsmes potenciāls. Patērētais alus galvenokārt ir dažādu ražotāju *lager* tipa alus ar minimālām garšas atšķirībām. Iesaku kopā ar draugiem pamēģināt *aklo* alus testu, kas ir ļoti laba izklaide alus cienītāju pasākumos. Salejiet glāzēs desmit dažāda veida alu no topa divdesmitnieka un nogaršojiet tos. Rezultāti testa dalībniekiem būs pārsteigums – cik līdzīgi tas garšo! Ir pat gadījies, ka alus pazinēji ir sajaukuši, piemēram, *Valmiermuižas alu* ar *Bocmani*!

Tas, ka Latvijā un arī Baltijā pārsvarā dzer *lager* tipa alu, galvenokārt ir padomju varas nopelns. Pēc PSRS okupācijas tika apvienotas un likvidētas lielākā daļa alus darītavu. Padomju Savienībā ražošanai tika piemēroti valsts standarti un pārsvarā tika gatavots vienvēdīgs alus. Par labu nenāca arī izolētība no pārējās pasaules, kurā tolaik tika kultivēti jauni apiņi un meklētas nebijušas garšas. Likumu izmaiņas ASV, kas atļāva mājbrūvētāju kustību, 1970. gadu beigās rezultējās alus revolūcijā. 1978. gadā ASV bija 42 alus darītavas, bet 2002. gadā – 2750. Pēdējā piecgadē ko līdzīgu var novērot arī Baltijā, kur mikro alus darītavu ir jau vairāki desmiti: 2011. gadā tādu bija 16, bet 2016. gada beigās – 38.

Kur iepazīt jaunas garšas?

Ļoti strauji paplašināt savu redzesloku alus garšu pasaulē var, apmeklējot dažādus festivālus, piemēram, alus darītavas *Labietis* festivālu *Metenis*, uz kuru ierodas teju 20 alus darītavas un izrāda savus labākos brūvējumus. Festivālā alus nav nopērkams glāzēs, bet gan iemaināms pret žetoniem, ko izsniedz kopā ar ieejas biļeti. Tilpums, ko dod nodegustēt vienā reizē, ir 100–150 grami, tādējādi, kooperējoties ar draugiem, pasākuma laikā var nogaršot vairākus desmitus alus veidu. Līdzīgi festivāli notiek arī Igaunijā un Lietuvā. Vēlāk šo alu var iegādāties specializētajos alus veikalos, piemēram, *Beerfox*, vai meklēt specializētajos alus bāros, kas Rīgā pēdējā laikā ir saradušies kā sēnes pēc lietus. Par jaunākajām modes tendencēm alus garšu pasaulē var uzzināt, arī sekojot līdzi Latvijā pirmā alus someljē Andra Rasiņa ierakstiem sociālajos tīklos. Nebaidieties eksperimentēt, alus plauktos ir daudz pērļu, kas gaida, kad tās atklāsiet!

KRAFT ALUS

Paskaidrošu sīkāk, kas ir **kraft** (*craft*) tipa alus. Man gan ļoti nepatīk lietot šo apzīmējumu tādēļ, ka daži lieli alus brūži šo jēdzienu izmanto pilnīgi nevietā. *Kraft* alus skaidrojums nav viennozīmīgs. Man izprotamākais ir tāds, ka par *kraft* alus ražotāju sevi drīkst dēvēt tāds brūzis kas ir:

- **neatkarīgs** – nepieder kādam uzņēmumam, kam pieder vairāki alus brūži, piemēram, *Carlsberg*, kam globāli pieder desmitiem alus darītavu, tajā skaitā *Latvijas Aldaris*, un tā saimnieks ir viens vai vairāki cilvēki;
- **mazs** – šis faktors gan ir ļoti nekonkrēts, jo, piemēram, kas ASV ir mazs brūzis, pie mums būtu tirgus līderis un ražotu vairāk nekā *Cēsu alus*. Šo parametru katrā valstī galvenokārt ierobežo nodokļu politika, kas pēc saražotā apjoma definē, kas ir mikro un makro brūzis. ASV par *kraft* brūzi sevi drīkst saukt tāds aldaris, kurš nesaražo vairāk kā 3% no kopējā alus patēriņa, taču – aug tirgus, aug arī procentu robeža;
- **tradicionāls** – alus brūvēšanā izmanto tikai tādas metodes un inovācijas, kas raksturīgas lokāli, kā arī lieto dažādus lokāli audzētus raugus. Spilgts piemērs Latvijā ir alus darītava *Labietis*, kuras sortimentā ir arī alus, kam netiek pievienoti apiņi, bet gan dažādas pļavu zālītes, piemēram, vērmes u.c.;
- **pazūdošs** – vēl viena raksturīga iezīme *kraft* alum ir tā, ka gadās nobaudīt kādu alu, kas tiešām ir izcils, taču pēc pāris mēnešiem to iegādāties vairs nav iespējams. Un ne jau tādēļ, ka šis alus netiktu pirkt vai tas būtu slikts, bet gan tādēļ, ka aldarim, kurš bieži ir arī pats īpašnieks, gluži vienkārši ir garlaicīgi vārīt vienu un to pašu alu atkal un atkal. Tā vietā viņš izvēlas eksperimentēt un katru mēnesi radīt ko jaunu, meklējot arvien jaunas garšas un piedzīvojumus. Šī iemesla dēļ ražīgākajām *kraft* alus darītavām, piemēram, *Dogfish head brewery*, alus sortiments mērāms vairākos simtos.

ALUS VEIDI

Alu var iedalīt pēc vairākām kategorijām. Šoreiz apskatīsim sadalījumu pēc raudzēšanas veida:

- **apakšējās rūgšanas alus** (*lāgeris, pilzenes*) – raudzē zemā temperatūrā, rūgšana notiek 5–9 °C temperatūrā, tādēļ alus radies tikai 19. gadsimtā, kad parādījās iespējas ilgstoši kontrolēt zemu temperatūru un nodrošināt raugam nepieciešamos apstākļus. Rūgšanas laikā alus raugs uzturas mucas apakšējā daļā. Latvijā šī veida alus ir absolūts līderis pēdējos 70–80 gados;
- **augšējās rūgšanas alus** (*eili, porteris, stout, kviešu*) – raudzē 16–22 °C un reizēm pat vēl augstākā temperatūrā, tāpēc šādu alu var raudzēt pat mājas apstākļos. Šim alus veidam vēsture iestiepjas tūkstošgades. Rūgšanas laikā raugs nostājas mucas virspusē un veido blīvu slāni. Alum raksturīga zaļaina, puķaina, citrusaina garša un smarža, kā arī bieži jūtama minimāla rauga piegārša. Alus turpina pilnveidot garšu arī pudelē, ja raugam ir pieejami cukuri, ko tas var ēst. Kāds no mazajiem Latvijas alus darītājiem nesen izmantoja apzīmējumu *briedis pudelē*, kas labi raksturo šādā alū notiekošos procesus;

- **lambika tipa alus** (*faro, krieg, fambrozen*) – radies Beļģijā. Tā lielākā atšķirība no pārējiem ir raudzēšana, kurā tiek izmantoti savvaļas raugi, un tas tiek gatavots mucās, kur iepriekš ticis raudzēts vīns. Alum raksturīgas vīna garšas notis un skābums. Bieži vien šāda tipa alum pievieno augļu sulas, piemēram, ķiršu, aveņu. Raudzēšana mucās var notikt pat vairākus gadus;
- **lāgeris** – Latvijā populārākais alus no šīs kategorijas ir *Cēsu Premium, Tērvetes Senču, Aldaris Zelta*. Alum raksturīgs rūgtums. Galvenā atšķirība ir tīrā garša, kurā nav dažādu garšu kokteiļa. Pateicoties elektrības uzvaras gājienam 20. gadsimta sākumā un brūvēšanas iekārtu attīstībai, *lager* tipa alus uz vairākām desmitgadēm dominēja gan Eiropā, gan ASV. *Lāgera* atvases ir arī *pilzenes, helles, wiener* un vēl vairāki lokāli populāri alus veidi;
- **IPA** (*Indian paleale*) – radies Britu salās laikā, kad Lielbritānija vēl bija koloniju lielvalsts. Viena no precēm, kas bija jāpiegādā uz kolonijām visā pasaulē, bija alus. Kuģa tvertnēs alum nācās pavadīt pat vairākus mēnešus, tāpēc, lai alus pa ceļam nesaskābtu, tam pievienoja daudz apiņu, kas ir dabīgs konservants.

Tādēļ vēsturiski *IPA* stila alus ir ļoti apiņots un ar spēcīgu apiņu aromātu. Šis alus pēdējās desmitgadēs kļuvis par modes lietu, pateicoties tirgū viegli pieejamām Jaunzēlandē, Amerikā un citās aizjūras valstīs audzētām apiņu šķirnēm, kas alū rada ļoti aromātiskas un augļainas garšas un smaržas notis;

- **APA** (*American paleale*) – retāk sastopams alus, kura galvenā atšķirība ir ne tik izteiktas aromātiskas apiņu notis, bet uzsvars tiek likts uz garšām, ko rada iesals;
- **stout/porteris** – alū izmantots daudz grauzdēta iesala. Tradicionāli šim alum jūtamās grauzdētas, šokolādīgas notis. Alus mēdz būt ļoti tumīgs un stiprs – ar 7–8% alkohola. Viennozīmīgi slavenākais šī tipa alus ir īru *Guinness*. *Stoutiem* ir daudz paveidu, un Latvijā zināmākais ir *porteris*. Ļoti vērtīga britu eksporta prece, ko piegādāja uz carisko Krieviju, bija speciāli radītais *Krievu imperiālais stout*, kas bija stiprāks nekā vietējam tirgum brūvētais. Vēl ir sastopami piena *stouti*, auzu *stouti* un šokolādes *stouti*. Interessants paveids ir imperiālie *stouti*, kuru stiprums nereti sasniedz 16% un kuri ir ļoti piesātināti ar dažādām garšas notīm.

GUNDEGAS AR VĒRIENU NOSVIN 95 GADU JUBILEJU

Com! Ieva Lazdiņa, *gundega*

Foto: Jurgis Rikveilis

Pagājušā gada 29. novembrī, dienā, kad pirms 95 gadiem tika dibināta studenšu korporācija *Gundega*, Latvijas Universitātes (LU) Lielajā aulā ar svētku aktu iesākās jubilejas svinības. Pēc četrpadsmit dienu sirsnīgas kopā būšanas un atkalredzēšanās svētki noslēdzās 2. decembrī *Gundegas C!Q!*, Pērnavas ielā 54, Rīgā, kur *gundegas* mīt nu jau vairāk nekā ceturtdaļgadsimtu. Jubilejas pasākumu apmeklētāju kopskaits saskaņā ar viesu grāmatu – 354. Svinīgo aktu plaši apmeklēja ne tikai *gundegas*, bet arī viesi no citām studentu un studenšu korporācijām, kopā pulcējot 146 jubilāres un sveicējus.

Svētki tika atklāti ar *gundegu* svinīgo ienākšanu zālē, ko pavadīja četrrocīgs klavieru duets studenšu korporācijas *Līga* t/l sen! taut! Ilzes Kundziņas un meit! Lauras Balabanes atskaņojumā. Pēc Latvijas valsts himnas tika noturēts svētbrīdis, kurā klātesošos uzrunāja Ādažu evaņģēliski luteriskās baznīcas mācītājs Ivars Jēkabsons.

Svētku uzrunu teica t/l sen! com! Ilze Kāposta, bet ar bagātīgo *Gundegas* piecgades pārskatu klātesošos iepazīstināja t/l vicesen! com! Ieva Lazdiņa. Izdzirdot, ka tiks teikta arī akadēmiskā runa, viesi ieslīga dziļāk krēslos. Taču pēc dažām minūtēm muguras ātri vien iztaisnojās – fil! Baiba Niedre-Otomere ar savu stāstījumu *Mikroorganismu karagājieni*

Latvijā patiesi ieinteresēja un aizrāva zālē sēdošos klausītājus. Ar savu klātbūtni pagodināja arī LU rektors profesors Indriķis Muižnieks, *patrus*, savā uzrunā veltot sirsnīgus un atzinīgus apsveikuma vārdus, kā arī izceļot *gundegas* kā uzcītīgas studentes, uzticamas kolēģes un profesionāles.

Pēc filistru biedrības pārstāves fil! Elīnas Ķerseles uzrunas ar priekšnesumu priecēja S!P!K! kora, Latvijā pirmā akadēmiskā sieviešu kora, uzstāšanās. Starp izpildītajām dziesmām atskanēja arī konventam tik tuvā Raimonda Paula *Gundega* Edgara Lindes, *frater academicus*, aranžējumā.

Pēc apsveikumiem un kopīga *Gaudeamus Igitur* noslēdzās svētku akta oficiālā daļa. Pēc tās klātesošie tika aicināti uz kopbildi un pēcāk arī blakus auditorijā uz atspirdzinājumiem un uzkodām. Dziedāšana neizpalika arī neoficiālajā daļā, kurā, neskatoties uz ceturtdienas vēlo vakara stundu, viesi turpināja uzskatīties kopā ar jubilārēm.

Sveicēju iedvesmotas, jau nākamajā dienā *gundegas* posās svētku gaidītākajam kulminācijas brīdim, lai baltajās kleitās dejās grieztos atjaunotajā VEF Kultūras pilī. Balli apmeklēja *gundegas*, viņu pavadoņi, kā arī prezidējošo konventu pārstāvji ar pavadoņiem, kopā 124 dalībnieki.

Jubilejas svētku akts. Rektors profesors Indriķis Muižnieks, *patrus*.

Gundegas 95. gadskārtas svētku aktā.

Korp! *Gundega* svinību kulminācijas brīdis – balle.

T/I prezidijs griež svinību torti.

Pārsteiguma viesu lomā iejutās šarantā dziedātāja Aija Vitoliņa kopā ar pianistu Jāni Miltiņu. Priekšnesumu sniedza arī mūsu fil! Elīnas Ķerseles vadītā deju kopā *Marmale*. Klātesošie dejās griezās grupas *Henrix Band* spēlētajos ritmos. Izsolē tika saziesti līdzekļi *Gundegas* oriģinālā vāpēna restaurācijas pabeigšanai – krāsu daļas atjaunošanai un drapēriju izgatavošanai. Īpaši jāizceļ, ka restaurācijas darbu pirmo kārtu paveica com! Ralfs Dirnēns, *selonus*, izstrādājis diplomdarbu.

Sestdien, 1. decembrī, svinības turpinājām turpat VEF Kultūras pilī – 84 *gundegas* kopā ar krustmeitu studenšu korporāciju *Aurora*. Kā jau ierasts, rudens komersā tika sveiktas akadēmiskā grāda ieguvējas, jaunās māmiņas, aktīvākās un darbīgākās *gundegas*. Šogad īpaši tika izcelta jubilejas darba grupa un sveiktas piegādes ievērojamākās piecas *gundegas*, kuras šādu nomināciju saņēma pēc iekšēji veiktās aptaujas. Neizpaliekošs bija arī dziedošās kopas priekšnesums, meiteņu žurnāla prezentācija, galda runas un sadziedāšanās.

Oficiālajai daļai noslēdzoties, devāmies uz C!Q!, turpinot svinības neformālākā gaisotnē – pārrunājot svētku nedēļas notikumus un spilgtākos brīžus, daloties piedzīvotajās emocijās, kopīgi izsaiņojot dāvanas, dziedot ģitāras pavadībā un no sirds izrunājoties.

Sirsnīgi pateicamies ikvienam par mīļajiem apsveikumiem, iedvesmojošajiem vēlējumiem un kopā būšanu mūsu skaistajos svētkos! Kas mums ir skaists, to tālāk dosim, to neskaisto mēs pārveidosim, lai vairāk spētu citiem dot!

Vivat crescat floreat Gundega in aeternum! **U**

Kamēr visa Latvija vēl tikai mostas un Rīgas ielas ir neierasti klusas, ap Latvijas Universitātes (LU) galveno ēku pulcējas vīri deķeļos un dāmas segnēs, plīvo karogi, skan pieklusinātas sarunas. Prezidiji un oldermaņi – krāsu šarfām caurvīti, jaunie fukši – satraukuma pilni un arī sirmie filistri – gatavi izrādīt cieņu kritušajiem. Zem Mātes Latvijas vainaga guļ tie, kas atdeva pašu dārgāko – savu dzīvību, lai mēs dzīvotu brīvā un neatkarīgā valstī.

Pirms gājiena pulcējamies pie LU galvenās ēkas.

Latvijas karogu nes P!K! s/l sen! fil! Andris Tauriņš, *frater livonicus*.

Prezidējošā studenšu korporācija *Varavīksne*.

Studenšu korporācijas *Daugaviete* sadraudzības organizācija *Filiae Patriae*.

Gājiena dalībnieki dodas godināt Brīvības cīņās kritušos. Priekšplānā *Tervetia* biedri.

Korporācijas ierodas Brāļu kapos, priekšplānā jaunākā studentu korporācija *Fraternitas Vanenica*.

Klātesošos uzrunāja RSU, RTU, LU, LiepU rektori, P!K! un S!P!K! seniori, garīdznieki.

Ar Atsevišķās studentu rotas karogu com! Jānis Svilāns, *lettonus*.

Sirmie filistri veikuši garo ceļu, lai godinātu par Latviju kritušos.

Ziedus dodas nolikt *Selonja* t/l prezidijs.

Fraternitas Arctica t/l sen! com! Sergejs Parvatkins.

Daugaviete sen! noliek sarkanbaltsarkanus ziedus pie Mātes Latvijas.

UZRUNAS 2018. GADA 18. NOVEMBRĪ P!K! RĪKOTAJĀ PIEMIŅAS GĀJIENĀ RĪGAS BRĀĻU KAPOS

Foto: Mārīte Melņika

MUMS JĀVIENOJAS, NEVIS JĀŠĶEĻAS

P!K! t/l sen! com! Toms Vilnis, *frater livonicus*

Godātie piemiņas brīža dalībnieki! Sveicu jūs šajā vēsturiskajā Latvijas simtgades rītā! Šodien esam šeit, lai godinātu visus tos cīnītājus un tautas darbiniekus, kam nav lemts piedzīvot tagadējo vēsturisko mirkli. Tieši pirms simts gadiem mūsu valsts tēvi dibināja Latviju uz Nacionālā teātra skatuves. Šis akts nebija Brīvības cīņu kulminācija, tas bija tikai sākums. Šajā laikā Latvija vēl bija tikai ideja. Latvijas teritoriju kontrolēja svešs karaspēks. Latvijai arī nebija ne noteikta iedzīvotāju kopuma, ne starptautiski atzītas valsts robežas, ne savas Satversmes. Neskatoties uz to, Latvija kā ideja dzīvoja latviešu sirdīs, brīvības cīnītāju ieročos un ierakumos.

Brāļu kapi ir apliecinājums tam, ka Latvija nebija dāvana. Par to tika lietās asinis un maksāts ar neskaitāmām dzīvībām. To maksāja mūsu tautas jaunieši, pat 15 gadus veci, studenti, vīri gados un sievas, kas palīdzēja brīvības cīnītājiem. Šie varoņi apmainīja savu nākotni un dzīvību pret Latvijas neatkarību. Viņu dēļ mēs varam dzīvot un plaukt brīvā Latvijā. Cīņās kritušie aizgāja no šīs pasaules, bet viņu gars paliks mūžīgs, kamēr vien skanēs latvju valoda.

Būsim lepmi par to, kas jau sasniegts, būsim godīgi, izvērtējot to, kas vēl sasniedzams! Mēs tagad esam brīvi, un brīvība ir un paliek mūsu lielākā vērtība. Nenovērtēsim brīvību par zemu! Vēsture mums māca, ka Latvijai vienmēr būs ienaidnieki un mums vienmēr ir jābūt modriem. Jūlijs Auškāps ir rakstījis: "Latvija ir, bet mūžīga tā ir jāpadara." Šodien mums nav jāziedo dzīvība Latvijai, taču mums ir jāvelta savi darbi un prāts, lai Latviju padarītu mūžīgu. Lai darītu lielus darbus, ir svarīgi atcerēties vienu būtisku lietu. Lai arī mēs šeit esam no dažādām studentu korporācijām un organizācijām, ar dažādām krāsām, devīzēm un mērķiem, mūs vieno mīlestība pret Latviju. Mums ir jākoncentrējas uz kopīgo, nevis atšķirīgo. Mums ir jāvienojas, nevis jāšķeļas! **UI**

KĀDA IR TAVA LATVIJA?

S!P!K! t/l sen! fill! Inga Ose, *varavīksne*

Labrīt, akadēmiskā saime! Simts – daudz cilvēka mūžam. Bet cik simts ir valstij? Tas vairs nav bērns, kas sper pirmos soļus. Varbūt tas ir pusaudzis, kas dūsmās cirtis durvis, ja mamma neiedos tik, cik gribas, vai tētis neatļaus prasīto. Varbūt tā ir līgava ar skaistu pūru, pēc kuras rokas tīko daudzi precinieki. Bet varbūt simts arī valstij jau ir pieredzes bagāts mūžs: dāma ar vairākiem diplomiem, kam nu laiks visas durvis vērt nebaidoties. Varbūt simts valstij ir vēl cita seja, vēl cita šķautne. Bet šorīt es gribētu mums visiem novēlēt ieskatīties tai acīs un pieņemt. Pieņemt nenosodot!

Mana Latvija droši vien ir tas spurainais pusaudzis, kam neatkarība ir, bet atbildības sajūta vēl jāpamācās. Tomēr ceļš uz mērķi jau ir pareizais. Varbūt Tava ir tā cimperlīgā līgava, kam negribas atzīt savu izvēļu sekas. Vai varbūt Tava Latvija ir ar dažādu krāsu karogu pieredzi, kam līdzī nāk smagie, asiņainie gadu desmiti, aizliegumu pieredze, spīts un izdzīvošanas māksla, kas dara stipru. Tad atliek vien nomest pelēko bārenītes villaini un spoži uzmirdzēt pasaules kartē, kur tā būs izcila starta platforma un iespēju zeme Taviem sasniegumiem. Lai vai kāda ir Tava Latvija – ieskaties tai šorīt acīs un pieņem Savējo kā vismīlāko, lai nekad nav jādala – es mīlu šo zemi, bet nemīlu valsti. Jo mīlēt tomēr ir darbības vārds, tāpēc, Dievs, dod mums vienmēr iespēju un spēku šo darbu darīt ar prieku! **UI**

2018. GADĀ MŪŽĪBĀ AIZGĀJUŠIE BIEDRI C!C! P!K!

Lettonia

Fil! Uldis Grava, mūžībā aizgājis 19.01.2018. Rīgā, Latvijā
Fil! Pēteris Galinš, mūžībā aizgājis 25.03.2018. Sietlā, ASV
Fil! Džems Apsītis, mūžībā aizgājis 04.06.2018. Sietlā, ASV
Fil! Aleksandrs Gārša, mūžībā aizgājis 29.08.2018. Melburnā, Austrālijā
Fil! Juris Dambrāns, mūžībā aizgājis 17.10.2018. Ohaio, ASV
Fil! Uldis Šterns, mūžībā aizgājis 31.10.2018. Melburnā, Austrālijā
Fil! Haralds Nolle, mūžībā aizgājis 08.12.2018. Melburnā, Austrālijā

Talavija

Fil! Juris Drumalds, mūžībā aizgājis 16.02.2018. Tarzanā, Kalifornijā
Fil! Viesturs Barbans, mūžībā aizgājis 17.03.2018. Rīgā, apglabāts Ļaudonas kapos
Fil! Alberts Vigants, mūžībā aizgājis 11.08.2018. Čikāgā, apglabāts *Washburn-McReavy Crystal Lake Cemetery*
Fil! Gunārs Naudinš, mūžībā aizgājis 05.12.2018. Rīgā, kremēts Rīgas krematorijā

S!P!K!

Daugaviete

Fil! Brigita Agne Weaver, 46 c!, mūžībā aizgājusi 15.06.2018. Vankūverā, Kanādā, apglabāta *York* kapsētā Toronto, Kanādā
Fil! Māra Sproģe, 44 c!, mūžībā aizgājusi 14.08.2018. Sidnejā, Austrālijā
Fil! Silvia Miglis, 44 c!, mūžībā aizgājusi 15.09.2018. Melnburnā, Austrālijā
Fil! Ruta Ēķe, 56 c!, mirusi 19.12.2018. Brisbenā, Austrālijā

Gundega

Fil! Ilga Anita Inveiss, 35 c!, mūžībā aizgājusi 12.08.2018.
Fil! Lidiņa Ziverts, 19 c!, mūžībā aizgājusi 12.11.2018.

Dzintra

Fil! Aleksandra Sudmalis, 18 c!, mūžībā aizgājusi 18.07.2018.
Fil! Daiga Ose (dz. Amatnieks), 50 c!, mūžībā aizgājusi 17.09.2018.
Fil! Lija Tsantes (dz. Kuplis), 52 c!, mūžībā aizgājusi 16.10.2018. Atēnās, Grieķijā
Fil! Sarmīte Grava, 38 c!, mūžībā aizgājusi 23.11.2018. ASV
Fil! Vija Rubāns (atr. Tamužs, dz. Vuškalns) mūžībā aizgājusi 23.11.2018. Meksikā

Imeria

Fil! Rute Helmen-Zariņa, 35 c!, mūžībā aizgājusi 28.06.2018. *Hurricane*, Jūtas štatā (Utah), ASV

Selga

Fil! Skaidrīte Klēvere, mūžībā aizgājusi 06.09.2018. Rīgā

Latvia

Fil! Pēteris Artis Medenis, mūžībā aizgājis 19.10.2018. Rīgā, Latvijā
Fil! Ansis Ints Sautiņš, mūžībā aizgājis 01.01.2018. Ohaio, ASV
Fil! Jānis Krūmiņš, mūžībā aizgājis 27.01.2018. Ohaio, ASV

Vendia

Fil! Eduards Zirdziņš, mūžībā aizgājis 15.09.2018., apglabāts Otrajos Meža kapos Rīgā, Latvijā

Gersicania

Fil! Valdis Miķelsons, 5 c! mūžībā aizgājis 13.07.2018. Rentonā, Vašingtonas štatā, apglabāts Mineapolē, Minesotas štatā
Fil! Juris Pakalnetis, 20 c! mūžībā aizgājis 17.09.2018. *Braintree*, Masačusetsas štatā, apglabāts *Braintree*, Masačusetsas štatā
Fil! Ivars Bunde, 37 c! mūžībā aizgājis 30.10.2018. Bostonā, Masačusetsas štatā, apglabāts Bostonā, Masačusetsas štatā

Fraternitas Cursica

Fil! Jānis Bormanis, mūžībā aizgājis 17.02.2018. Melburnā, Austrālijā

Fraternitas Vanenica

G!fil! Visvaldis Dzenis, mūžībā aizgājis 28.10.2018. Ņujorkā, ASV, apglabāts Latviešu Brāļu kapos Katskilos, ASV

Gaujmaliete

Fil! Beatrise Rasuma (dz. Stota), mūžībā aizgājusi 04.06.2018. Longailendā, ASV
Taut! fil! Ingrida Biršs (dz. Tīruma), mūžībā aizgājusi 02.10.2018. Brisbenē, Austrālijā
Fil! Lonija Banders (dz. Lasmāne), mūžībā aizgājusi 16.11.2017. *Birmingham*, Mičiganā, ASV

Varavīksne

Zelta fil! Valentīna Zeile, mūžībā aizgājusi 18.08.2018., apglabāta Pirmajos Meža kapos Rīgā, Latvijā
Zelta fil! Īra Kuhn-Bolšaitis, mūžībā aizgājusi 23.10.2018., pārpelnota, šobrīd ģimenes lokā
Zelta fil! Silvija Rūtenberga, mūžībā aizgājusi 16.01.2019. Čikāgā, ASV

Spīdola

Dibinātāja fil! Mirdza Rozenbacha, mūžībā aizgājusi 19.09.2018. Eskilstunā, Zviedrijā, apglabāta Eskilstunā, Zviedrijā

Zinta

Fil! Baiba Poruka (dz. Freidenfelde), 3 c!, mūžībā aizgājusi 12.10.2018. Oldenburgā, Vācijā, pelni tiks atvesti uz Latviju

Staburadze

Fil! Irēna Rozenberga, 3 c!, mūžībā aizgājusi 22.02.2018. ASV

“BRĀLI, KAS ESI TU?” – PIEMINOT FIL! ALFONU KALNU, *FRATER LATAVIENSIS*

Iedz!fecht! Kaspars Reinis, *frater lataviensis*

Ir 2018. gada pavasaris un mana pēdējā e-pasta sarakste ar Alfonu. Viņš gaida manu atgriešanos Toronto, jo ar konventu esam nolēmuši strādāt pie viņa dzīvesstāsta. Allaž tiešs un kodolīgs – kad atbrauksi, tad arī strādāsim, lieki skenēt un darīt pirms laika būtu nelietderīgi. Tomēr liktenis bija lēmis savu... Īsi pēc Dziesmu svētkiem, 11. jūlijā, Alfons pievienojas buršu saimei viņpus saules.

Esmu nule kā pārcēlies uz Toronto, Alfona mazdēls fil! Dainis Kalniņš uzaicina mani uz ģimenes mājām apskatīt dokumentus un grāmatas, ko Alfons atstājis. Manām acīm paveras bagātīga bibliotēka ar pasaules un latviešu klasiku darbiem, astoņi failu kabineti, pildīti ar rūpīgi sakārtotām mapēm, neskaitāmi fotoalbumi un dažādi brīnišķīgi priekšmeti, kas katrs par sevi ir stāsta vērti. Vesels arhīvs, plašs, neapzināts un piepildīts ar cilvēka dzīves atstātajām pēdām. Te nu man jāatzīst, ka, to ieraugot, lāga vairs nezinu, kur lai iesāk darbu pie Alfona dzīvesstāsta. Dzīve tik bagātīgi nodzīvota un piepildīta, ka jebkurš teksts būs tikai blāvs nospiedums no tā, kas tad īsti bija fil! Alfons Kalns. Šis raksts ir tikai iesākums, kā maizes drupatas, kam aizvest pie kā lielāka, kā ceļrādis tālākam darbam pie Alfona atstātā mantojuma. Pārfrāzējot Alfona rakstīto grāmatu *Dzīve, kas esi Tu?*, varu tikai jautāt: “Brāli, kas esi Tu?”

Atbildes vietā

Alfons Kalns dzimis 1931. gadā Alūksnes pusē, Annas pagastā. Viņa mūža lielākā daļa ir aizritējusi Toronto, Kanādā, kur viņš ieradās kā bēglis 1948. gadā. Pēc inženiera

Uz alus mucas pagrabā ir mana mīļā vieta..., 1964. gada jūlijs.

izglītības iegūšanas Toronto Universitātē (1958) Alfona profesionālā karjera saistāma ar apgaismošanas sistēmām un to elektroinženiertehnisko risinājumu veidošanu. Alfons nebaidījās no lieliem projektiem. Savulaik ir bijis viens no vadošajiem gaismošanas un elektrosistēmu inženieriem Kanādā. Savas karjeras laikā Alfons izstrādāja neskaitāmus projektus, tostarp Ontario Mākslas galerijas (*Art Gallery of Ontario*), Sv. Laurencas teātra (*St. Lawrence Theatre*) un izcilo Toronto simfoniskā orķestra mītni – Roja Tomsona halli (*Roy Thompson Hall*). Žurnāls *Electrical Business* 1968. gada 8. jūlija numurā raksta par Alfona darbu pie Toronto-Domīnijas bankas torņa apgaismošanas projekta: “Četrus

¹ Oriģināls manuskripts angļu valodā, autora tulkojums.

Alfons ar sievu Zigrīdu Kalns pieņemšanā pie eksprezidentes Vairas Viķes-Freibergas, *spīdola*, ar vīru Imantu Freibergu, *latvus*, 2004. gadā.

no sešiem plānošanas gadiem Alfons Kalns ir burtiski ēdis, gulējis un sapņojis Toronto-Domīnijas centrā.” Alfons nebija vienkāršs elektroinženieris – gaismošana nebija tikai profesija, tā bija dzīves filozofija par gaismas

ir tikai inženieris, kuram nav dotumu estētiskam telpas novērtējumam, ir būtiski radījusi tirgu. Valda uzskats, ka filozofijas koncepti ir attālināti no inženierijas projektiem. Rupji izsakoties, filozofijas koncepti ir mākslinieku un arhitektu pārziņā, iekams inženierija ir maz zināma un apslēpta. Elektroinženieris daudzu prātos nekad nešķiet estētisku spriedumu spējīgs. Mans mērķis ir apgāzt šo priekšstatu un parādīt izgaismošanas efektus tā, kā es tos saredzu.”

Viens no Alfona sapņiem bija iesaiste Latvijas Nacionālās bibliotēkas – Gaismas pils – projektā. Jau no 1990. gadu sākuma viņš bija aktīvs Gunāra Birkerta projekta atbalstītājs un popularizētājs trimdas tautiešu vidū. Lai arī bibliotēkas būvniecībā pats piedalīties nevarēja, viņš to pabalstīja, rosinot tautiešus ziedot un atbalstīt bibliotēkas tapšanu.

Alfons – buršs

Alfons iestājās *Fraternitas Lataviensis* 1954. I semestrī kopā ar brāli Ojāru kā 36. *coetus*. Savos 128 semestros Alfons bijis amatā 79 semestrus, visvairāk kā lit!vak! vadītājs, bet

”
DZĪVE TIK BAGĀTĪGI
NODZĪVOTA UN
PIEPILDĪTA, KA JEBKURŠ
TEKSTS BŪS TIKAI BLĀVS
NOSPIEDUMS NO TĀ, KAS
TAD ĪSTI BIJA FIL! ALFONS
KALNS.

un telpas attiecībām. Pārlapojot viņa plašo arhīvu, atradu vairākus referātus par gaismošanu un apgaismes nozīmi. Alfons raksta¹: “Plaši izplatītā nostalgija, ka inženieris

Alfona burša stājas turpinātāji – znots fil! Raimonds Kalniņš un mazdēli Dainis, Reinis un Vilnis Kalniņi, C!Q! Toronto 2018. gada martā.

arī I š!, old! un mag!cant! amatos. Alfons mīlēja dziedāt. Kad Rīgā *latavienšu* dzīve atsākās ar pilnu spar, mūsu brāļiem trūka dziesmu grāmatas. Alfonam radās vīzija jaunai, īpašai *latavienšu* dziesmu grāmatai. Pateicoties viņa muzikālajam talantam un uzņēmībai, 2001. gadā, *Fraternitas Lataviensis* 75. gadadienā, viņš sastādīja jaunu kantikumu, papildinātu ar jaunām dziesmām un notīm. Šis kantikums *latavienšiem* kalpos un piedzīvos daudzas jauno *latāvu* paaudzes.

Tomēr Alfona pienesums konventam nav tikai vērtējams viņa aktīvajā darbībā dažādos amatos. Visu mūžu Alfonu pavadīja vīzija un spēja saredzēt, kā veidot un veicināt buršu saimes turpināmību. Pateicoties Alfonam, mūsu korporācija var lepoties ar brīnišķīgu namu Vecrīgā, Aldara ielā 7. Kolīdz Latvija 1990. gadā atguva brīvību, viņš saprata, ka jārikojas ātri un droši. Tā ar Alfona ieteikumu un uzņēmību konvents nolēma pirkt namu. Tā bija liela drosme – iet un riskēt pašam ar sevi, toreiz staigājot pa Rīgu ar vairākiem desmitiem tūkstošiem dolāru, paslēptiem un apsietiem ap vidukli. Pēc divu dienu maratona no vienas iestādes uz otru Alfonam izdevās nopirkt mūsu skaisto konventa namu. Alfons ilgus gadus uzraudzījis konventam testamentos atstātos līdzekļus. Pateicoties viņa gudrajam prātam un padomam, konvents ne tikai izmaksājis ikgadējas stipendijas *latāvu* studentiem Kanādā un Latvijā, bet arī ziedojis līdzekļus Latvijas Okupācijas muzejam, tādējādi atzīmējot mūsu 90. gadskārtu, kā arī Latvijas Nacionālajai bibliotēkai, kur korporācijai par godu nosaukta otrā stāva satikšanās telpa.

Mūzikas mīlotājs

Alfona dzīvē mūzika vienmēr bijusi līdzās – ilgus gadus dziedājis vīru dubultkvartetā *Kalvis*, kas savulaik guva lielus panākumus un atpazīstamību, sniedzot koncertus ASV un Kanādā. Dziedājis arī Sv. Andreja draudzes kori Toronto un iesaistījies Dziesmu svētku kustībā. Alfons bija tuvs draugs ar Imantu Kokaru kopš kamerkora *Ave Sol* viesošanās Kanādā. Kopā ar brāli Ojāru bija allaž gaidīti viesi pie Kokara Buļļu ciemā. Tā bija draudzība, kuru vienoja padziļināta interese par latviešu kora dziesmu tradīciju, kā arī malēniešu saknes. 1970. gados iesākās viņa draudzība ar izcilo Kanādas latviešu komponistu Jāni Kalniņu – Alfrēda Kalniņa dēlu. Tieši Alfona rūpes un draudzība ar Janku, kā arī Imanta Kokara neatlaidīgs pamudinājums ir par pamatu Jāņa Kalniņa muzikālā un dzīves mantojuma aprakstīšanai grāmatā *Janka 100*, kā arī komponista darbu iekļaušanai Imanta Kokara sastādītajā *Latviešu kora dziesmu antoloģijā*.

Alfona arhīvs – mantojums korporācijai un Latvijai

Arhīvs ir tikai sākums, tas sākās un vienmēr turpinās ar solījumu atgriezties. Esot Alfona mājās Toronto, varu tikai apjaust, kādas vēl prātam neaptveramas vērtības atrast. Tāds arhīvs, kurā glabājas gan mūsu konventam svarīgas relikvijas un vēsturiskie dokumenti, gan sarakstes ar dibinātājiem, kā

arī plaša fotogrāfiju un video lentu kolekcija, kas atspoguļo *latavienšu* darbību trimdā, ir neatsverama vērtība. Šajā pat arhīvā glabājas Jāņa Kalniņa nošu oriģināli – izcilā komponista radošais mantojums. Pateicoties aktīvai saziņai ar trimdas rakstniekiem un kultūras darboņiem, Alfona arhīvā ir daudz dzejas un rakstu manuskriptu. Aktīva iesaiste korporācijas brāļu fil! Arnolda Jansona literārā mantojuma saglabāšanā, ko pavadīja dziļa interese par literatūru, rosināja Alfonu sakārtot un izdot Jansona dzeju un rakstus plašā četrpadsmit kopoto rakstu krājumā.

Šie ir tikai daži spilgti piemēri tam, kāda ir bijusi Alfona dzīve un intereses. Viņš apzināti vācis, apkopojis un

atguves kopējos centienus, par ko viņš 2001. gadā saņēma Triju Zvaigžņu ordeni³.

2016. gadā man bija patīss prieks iepazīt Alfonu un pavadīt semestri Toronto *latavienšu* saimē. Īpaši atmiņā palicis brīdis, kad komeršā Alfons kā vecākais filistrs vadīja dziesmu *Ak, vecā buršu greznība*. Par spīti gadiem – dziesmā Alfons bija stalts un mūžam jauns, viņa zemā un dobajā balss sabalsojās ar brāļu balsīm un radija neaizmirstamu aizkustinājumu.

Rakstītais vārds nekad neatsauks balsi. Biogrāfiskie dati nekad nepavēstīs to sajūtu, ko atstāj cilvēka klātbūtne. Tas ir tikai nospiedums. Tik piepildītai un bagātai dzīvei, kāda bija Alfonam, nedz raksti, nedz grāmatas nevarēs tikt pielīdzinātas. “Brāli, kas Tu esi?” – ir jautājums, kuras atbilde ir darbības vārds. Tā ir dzīva atmiņa un darbs, kas var apliecināt cieņu cilvēka dzīvei un viņa atstātā mantojuma saglabāšanai.

Alfons nu kuplina debesu pulkus ar skaņo balsi un nebeidzamo dzīves sparū. Tur viņu sagaida mīļotā sieva Zigrīda un meita Benita, kā arī daudzi izcili laikabiedri, trimdas darboņi un korporācijas brāļi. Alfona burša garu *Fraternitas Lataviensis* turpina viņa znots un četri mazdēli, viņa ideāli un vīzija turpinās mūsu korporācijas brāļos. Alfona ieguldījums Latvijas un latviešu sabiedrībā ir neizmērojams, taču plašākai sabiedrībai tik tikko apjaušams. Tomēr no šodienas skatpunkta vēlos teikt, ka Alfons nav pagātne, viņa atstātais darbs un mantojums ir tagadnes un nākotnes izteiksme, tā nav tikai korporācijas vēsture, tā ir daļa no Latvijas vēstures, tā ir mūsu tautas, kultūras un valsts vēsture, kuras vērtību vēl tikai sākam apjaust.

Pateicības

Vēlos pateikties Alfona ģimenei, īpaši meitai Astrīdai Kalniņai un mazdēlam fil! Dainim Kalniņam. Pateicoties konventa brāļu iesāktajam darbam pie filistru dzīvesstāstiem, manā rīcībā ir bagātīgs balss ieraksts ar Alfonam tik raksturīgo stāstījuma manieri, kuru pat atveidot tekstā šķiet neiespējami. Paldies fil!fil! Zintim Pērkonam un Jānim Tomam Ancveiram, bez kuru līdzdalības un iedrošinājuma šis raksts nebūtu tapis.

”

ALFONS NAV TIKAI
KORPORĀCIJAS VĒSTURE,
TĀ IR DAĻA NO LATVIJAS
VĒSTURES, TĀ IR MŪSU
TAUTAS, KULTŪRAS UN
VALSTS VĒSTURE, KURAS
VĒRTĪBU VĒL TIKAI SĀKAM
APJAUST.

rūpējies par latviešu kultūras un sabiedrības mantojumu. Arhīva atvilktnēs vēl nelasītas un neapskatītas guļ simtiem, pat tūkstošiem vēstuļu, kuras apraksta gan bēgļu gaitas, gan *dīpišu* noņemšanu², trimdas sabiedrības veidošanos, tās darbības u.c. Muzikologs Oļģerts Grāvītis raksta: “Apbrīnojami vērienīga un rosmēs nenogurdināma ir Alfona Kalna sabiedriskā darbošanās ārzemēs kopš 1949. gada [...]. Nepārspilēšu, apgalvodams, ka brīvās pasaules latviešu un atjaunotās Latvijas valsts tautiešu aprindās sirmajam, jauneklīgajam torontietim ir globāla autoritāte arī tāpēc, ka viņa *curriculum vitae* ir pārpilns ar vairāku citu svarīgu sabiedrisko pienākumu uzskaitījumu. Visiem tiem ilgo trimdas gadu desmitu garumā ir bijis viens vienīgs mērķis: dzimtenes un svešumā izkaisīto latviešu vienotībā neatlaidīgi kaldināt mīļotās Latvijas brīvības

² Displaced Persons (DP) camps – bēgļu noņemšanas pēckara Rietumvācijā.

³ Janka 100, 525. lpp.

FIL! ULDIS IVARS GRAVA, LETTONUS 01.04.1938.–19.01.2018.

Aizsaules pulkos iesaukts labi zināmais *lettonis*, ievērojamais sabiedriskais darbinieks fil! Uldis Ivars Grava, oec., 1956 II. Dzimis 1938. gada 1. aprīlī Liepājā skolotāju ģimenē. 1944. gadā kopā ar ģimeni devies Otrā pasaules kara bēgļu gaitās uz Vāciju, bet 1950. gadā ģimene pārcēlās dzīvot uz ASV. Darbojies žurnālistikā un plašsaziņas līdzekļu tirgū. Bijis Amerikas Laikrakstu apvienības viceprezidents un tirgū plānošanas direktors, lasījis lekcijas un vadījis seminārus. Uldis visus gadus bija cilvēks, kurš vienmēr *pielika savu roku* latviešu sabiedriskajās lietās – bijis gan Amerikas Latviešu apvienības vadītājs, gan ilgu laiku kā priekšsēdis Pasaules Brīvo latviešu apvienībā, darot visu, lai Rietumzemju valdībām atgādinātu par okupēto Latviju un nepagurtu cīņā par mūsu zemes atbrīvošanu. 1992. gadā fil! Uldis Grava pārcēlās no ASV uz

dzīvi Eiropā, kur desmit gadus bija *Radio Brīvā Eiropa/Radio Brīvība* Eiropas tirgū un attīstības daļas direktors Prāgā ar atbildību par raidījumiem 27 Eiropas un Āzijas valstīs, kā arī latviešu redakcijas direktors un atbildīgais redaktors Minhenē. Pēc atgriešanās Latvijā, no 2002. gada, tāpat kā vienmēr bija aktīvs sabiedriskajā un politiskajā dzīvē. Uldis vienmēr bija zinošs un atbalstošs *lettonu* vidū, vēl aizpagājušajā gadā sarīkojot *Lettonia* šaha turnīru. 2018. gada 28. janvārī ar dziesmām un pasēdēšanu *Lettonia* C!Q! pieminējām Uldi. Uldis vienmēr paliks mūsu atmiņās ar savu humoriņu un labajiem teicieniem! Puika no Liepājas, kuram vienmēr vistuvākā Baltijas jūra!

Sit tibi terra levis!
Lettonia prezidijs **U!**

PIEMINOT FIL! SARMĪTI JUBERTI GRAVU, DZINTRA

Studentu korporācijas *Lettonia* Filistru palīdzības biedrības un Vašingtonas DC kopas vārdā izsaku dziļu līdzjūtību Gravas ģimenei un plašajam draugu lokam Sarmītes Jubertes Gravas, *dzintra*, piemiņai, kura mūžībā aizgājusi 2018. gada 23. novembrī. Viņas dažādie dzīves posmi bija izaicinājumu un panākumu pilni. Dzīve, kas iesākās un beidzās Latvijā, ar daudziem pieturas punktiem citur. Ulda sabiedriskā darbība bija leģendāra. Idejas, darbi, stratēģijas, sēdes, ceļošana, amati, tiklošana. Reiz viņš savā atmiņu grāmatā rakstīja, ka pienācis laiks dzīves plānā domāt par ģimenes dibināšanu – precēt latvieti, kurzemnieci. Saderināšanās 18. novembrī ar latvisku

gredzenu. Sarmīte, viņa līdzgaitniece, blakus stāvētāja, spēja nodrošināt līdzsvaru ģimenes dzīvē, audzinot bērnus un vēlāk mazbērnus latviskā garā, iesaistoties pašas interesēs, bija aktīva *Dzintrā*. Pērnā gada janvārī Ulda bērēs Rīgā sanāca mūsu pēdējā tikšanās. Viņa ne tikai sirsnīgi sveica atvadu viesus, bet pavadīja ilgāku laiku pie galda kopā ar *lettoniem* un *dzintrām*, kavējoties atmiņās, dziedāja savas un Ulda mīlākās dziesmas.

Sit tibi terra levis!
Fil! Aivars Osvalds, *lettonus*
t/l *Lettonia*, Inc., priekšsēdis; t/l Vašingtonas DC kopas I.Š. **U!**

FIL! JĀNIS BORMANIS, *FRATER CURSICUS* 01.06.1924.–17.02.2018.

Jānis Bormanis dzimis 1924. gada 1. jūnijā Allažu pagasta *Immās*, kur saimniekoja tēvs Kārlis un māte Otilija. Tēvs *Immās* ieviesa modernu piensaimniecību un nodevās ārstniecības augu audzēšanai. Saimniecība īsā laikā ātri uzplauka. Straujo augšupeju pārtrauca mātes nāve 1933. gadā. Tēvs viens pats uzņēmās audzināt deviņus gadus veco Jāni un trīs gadus veco Dzintaru. 1938. gadā Jānis beidza sešgadīgo Allažu pamatskolu. Pamatskolas laikā viņš aktīvi piedalījās Latvijas mazpulkā darbībā. 75. Allažu mazpulkā Jānis pildīja saimes vecākā pienākumus, kā arī sniedza ziņas meteoroloģiskajam birojam. 1938. gada rudenī iestājās Siguldas Valsts ģimnāzijā, kuru beidza 1943. gada maijā. Ģimnāzistam kabatā jau bija iesaukšanas pavēle leģionā. 1944. gadā, pirms iesaukšanas leģionā, 16 gadu vecumā, Jānis bija Mālpils pašaizsardzības grupas biedrs. Tā paša gada 6. jūnijā viņu iesauca 15. divīzijas artilērijas pulkā. Trūkstot artilērijas virsniekiem un instruktoriem, apmācības nenotika. Jūlija beigās Jāni pārkomandēja par feldšeri Leģiona feldšeru un instruktoru skolā Ādažos, 15. divīzijā, un šis vienības sastāvā piedalījies cīņās Krievijā.

1944. gada 1. jūlijā Jānis atgriezās atvaļinājumā Latvijā, brīvprātīgi pieteicās pulkveža Januma komandētajā pulkā un nonāca apmācību laukumā Rietumprūsijā. Pomerānijas kaujās Jānis tika kontuzēts un ievainots plecā. Uz kara beigām pulkvedim Janumam tika uzdots sastādīt kaujas grupu un piedalīties Berlīnes aizstāvēšanā. Pulkvedis pavēlēja vienībai atiet rietumu virzienā, kur pēc aptuveni divu nedēļu pārgājiena tā brīvprātīgi padevās amerikāņu gūstā. Sekoja vairākas gūstekņu nometnes Vācijā, beidzot viņš nonāca gūstekņu nometnē Briselē un pēc tam Cēdelheimā. Divus mēnešus Jānis pavadīja gūstekņu slimnīcā Ostendē

ar plaušu dziedzera iekaisumu. 1946. gada jūnija sākumā Jāni atbrīvoja no gūsta un ievietoja Hallendorfas nometnē Vācijā. Vēlāk viņš pārcēlās uz Oldenburgu. 1946. gada decembrī Jānis iestājās Baltijas Universitātē Hamburgā, Mežsaimniecības fakultātē.

1947. gada 30. augustā Jāni uzņēma *Fraternitas Cursica* 1. *coetā*; Sp!K! uzņemts 1947. gada 17. decembrī. Pildījis oldermaņa, pilnvarnieka Austrālijā, *Vēstis Austrālijas Kuršiem* redaktora, Iš!, IIš!, mag!cant!, mag!lit! amatus. Jānis 1949. gada martā izceļoja uz Austrāliju un strādāja Urankvintijas (*Uranquinty*) nometnē. Salaulājās ar Ainu Kristovsku (dz. Lusts) un audzināja meitu Vitu (*daugaviete*, fil!) un dēlu Andri (*Fraternitas Cursica*, fil!). 1950. gadā piedzima dēls Valdis Jānis (*Fraternitas Cursica*, fil!). No 1950. gada dzīvoja Sidnejā, kur no 1954. gada turpināja studijas industriālajā ķīmijā Jaundienvideļs universitātē. 35 gadus Jānis nostrādāja *Goodyear Tyreand Rubber* kompānijā Granvilē. Sākumā viņš bija laboratorijas asistents, bet pēdējos 20 gadus vadīja laboratoriju. Jānis Bormanis bija Sidnejas Latviešu draudzes loceklis, aktīvi piedalījās korporācijas darbībā, dziedāja Sidnejas latviešu vīru korī un bija mūža biedrs Sidnejas Latviešu biedrībā, Daugavas Vanagu organizācijā. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas vairākkārt ar kundzi ciemojies Latvijā un atguvis tēva mājas *Immās*. Pēdējos gadus Jānis Bormanis pavadīja Melburnas latviešu ciemā. Miris Melburnā, viņu izvadīja mācītājs C. MacPherson, Patr!, 2018. gada 2. martā no Sv. Jāņa baznīcas Sidnejā uz Marijas Žēlastības Mātes krematoriju Rukvudā, Sidnejā. Viņa pelnus apglabās Latvijā.

Sit tibi terra levis!

ZELTA FILISTRE VALENTĪNA ZEILE, VARAVĪKSNE 01.03.1937.–18.08.2018.

Z!fil! Valentīna Zeile (dz. Dubra) dzimusi 1937. gada 1. martā Krāslavas rajona Bukmuižas pagasta Bērziņu ciemā. Tēvs miris kara laikā, Valentīnu uzaudzinajusi māte. Pēc kara, 1945. gadā, Valentīna ar mammu nonāca Koknesē, kur uzsāka skolas gaitas. Pēc Kokneses pamatskolas absolvēšanas mācījās Rīgas Finanšu un kredīta tehnikumā, lai ātrāk apgūtu profesiju un varētu uzsākt darba gaitas. Paralēli darbam Plaviņās un vēlāk Rīgas Izpildu komitejas Plānu komisijā Valentīna uzsāka studijas Latvijas Valsts universitātes Ekonomikas un juridiskajā fakultātē. Mācībām veicoties, kā arī pārejot darbā Latvijas Valsts universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē, viņa turpināja studijas arī aspirantūrā Maskavas Tautsaimniecības institūtā, aizstāvēt disertāciju *Iedzīvotāju personīgā patēriņa fonda plānošana* (1975). 1988. gadā doktora disertācijas secinājumu neatbilstības PSRS propagandai dēļ darba aizstāvēšana Maskavā nenotika, tas tika aizstāvēts vēlāk, jau Latvijas Universitātē. Doktora darba secinājumus un datus Valentīna nodeva Latvijas Tautas frontes (LTF) rīcībā 1988. gadā, kā arī pati iesaistījās tās darbībā kā Tautsaimniecības komitejas vadītāja.

2010. gadā izdota grāmata *Brīves buramvārdus meklējot*, kurā apkopoti LTF lektoru 1988. gada decembra konferences oriģināltekstī un audioierakstī. Šajā grāmatā zem otrās sadaļas *Demogrāfija, migrācija, ekonomika* atrodams arī z!fil! Valentīnas Zeiles rakstītais par tēmu *Tautsaimniecība un ekonomiskā patstāvība*. Piedaloties LTF kustībā, kandidēja LPSR Augstākās Padomes (AP) vēlēšanās, 1990. gadā ievēlota padomē no Preiļu rajona. Līdz 1993. gadam bija padomes deputāte un Budžeta komisijas priekšsēdētāja.

1991. gada 4. maijā Valentīna Zeile balsoja par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas deklarāciju. Līdz ar citiem LPSR AP deputātiem, kas balsoja *par*, 2000. gada 3. maijā Valentīna saņēma trešās šķiras Triju Zvaigžņu ordeni. No 1993. līdz 1996. gadam Valentīna stiprināja mūsu monetāro politiku, esot Latvijas Bankas valdes locekle, līdz 2011. gadam bija Latvijas Bankas padomes locekle. Kā norādījuši Latvijas Bankas pārstāvji, Valentīna Zeile nesavtīgi veidojusi bankas sadarbību ar Saeimu un valdību, skaidrojot un aizstāvēt makroekonomikas pamatprincipus, lai centrālās bankas un valdības politika kopā veicinātu tautsaimniecības ilgtspēju.

Z!fil! Valentīna Zeile studenšu korporācijā *Varavīksne* uzņemta 3. atjaunotajā *coetā* 1991. gadā 9. februārī. Valentīna jeb Valija, kā viņu saucām, aktīvi iesaistījās korporācijas dzīves atjaunošanā, bijusi viceseniore 1991./1992. studiju gadā, atbalstījusi ar praktisku padomu s/l amatpersonas. 2016. gada 26. novembrī pievienojās korporācijas zelta filistru pulkam. Papildus darbam, studijām, LTF un *Varavīksnei*, Valentīna Zeile kādu laiku dziedāja korī *Daile* un kopš 1990. gada bija Rīgas Rotari kluba biedre un 2000./2001. gadā kluba prezidente. Mūsu z!fil! aiziešanu mūžībā piemin viņas vīrs – filozofijas zinātņu doktors, profesors, literatūras un mākslas zinātnieks Pēteris Zeile – un meita – fil! Zane Zeile, *varavīksne*. Z!fil! Valiju atminēsimies kā allaž enerģisku, rosīgu, elegantu un vienkārši labvēlīgu cilvēku!

Sit tibi terra levis!

Fil! Lelde Neimane, *varavīksne* **U**

FIL! ULDIS ŠTERNS, LETTONUS

27.04.1935.–31.10.2018.

Viens no izcilākajiem Melburnas latviešiem Uldis Šterns ar savu dzīvi sniedza izcilu piemēru latviskai, patriotiskai un piepildītai dzīvei. Viņa aiziešana mūžībā ir smags zaudējums Melburnas latviešiem. Uldis Šterns dzimis Rīgā. Devīņu gadu vecumā kopā ar māti Olgu, tēvu Pauli un 14 gadus veco brāli Gunāru devās bēgļu gaitās. Piebilstams, ne tikai Uldis tālākajās gaitās bija rosīgs latviešu sabiedrībā mītnes zemē, bet viņa brālis Gunārs Šterns šogad atstāja novēlējumu Latvijas jauniešiem studiju atbalstam – piecus miljonus Austrālijas dolāru –, kuru saņēmis Vītoli fonds un pirmo reizi fonda darbības vēsturē varēs atbalstīt visus pamatotos lūgumus. Šternu ģimene devās sākumā uz Oldenburgas bēgļu nometni Vācijā, kur pavadīja sešus gadus, Uldis beidza latviešu skolu, bet 1950. gada maijā ģimene pārcēlās uz Austrālijas galvaspilsētu Kanberu (*Canberra*), kur sāka jaunu dzīvi. Bez angļu valodas zināšanām Uldis 15 gadu vecumā iestājās ģimnāzijā (*Canberra High School*) un drīz guva panākumus mācībās un sportā. Reprezentēja skolu vieglatlētikā, kriketā un regbijā, kur par spējām saņēma skolas atzinību. Par izcilām matrikulācijas atzīmēm Uldis ieguva valsts stipendiju, kas deva iespēju studēt Melburnas Universitātē. Uldis izvēlējās dabas zinātnes metalurģijas nozari, 1958. gadā iegūstot B.Sc. (*Bachelor of Science*) grādu. 33 gadus (1960–1993) strādāja Valsts zinātnes un rūpniecības pētniecības institūtā Austrālijā – CSIRO (*Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization*). Vēlākajos gados bija galvenais eksperimentālais zinātnieks. Šādi posteņi bija tikai daži organizācijā ar 40 nodaļām un 5000 darbiniekiem. Galvenā pieredze bija rūdu sasmalcināšanā un koncentrēšanā un jauno laborantu apmācīšanā. Par sava darba kvalitāti CSIRO vadība izteica Uldim speciālu uzslavu. Pētniecības darbā

Uldis publicēja 30 zinātniskus darbus. Viņa raksti publicēti laikrakstos *Canberra Times* un *Austrālijas Latvietis*, kā arī *Universitas* un *Lettonia* izdevumā *Vita Nostra*. Sabiedriskajā darbā 51 gadu (1957–2008) Uldis bija vairāku latviešu organizāciju un pasākumu stūrakmens. Darbojās valdēs un komitejās: septiņās Austrālijas latviešu kultūras dienās, Latviešu nama kooperatīvā, Latviešu kredītkooperatīvā, Austrālijas Latviešu teātrī, Svētā Krusta draudzē, Melburnas Latviešu biedrībā un Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ) Kultūras fondā. Bija arī Baltiešu padomes un *Good Neighbour Council of Victoria* (1957–1961) biedrs. Par izciliem nopelniem latviešu sabiedrības darbā 1998. gadā Uldis saņēma LAAJ Atzinības rakstu.

Studentu korporācija *Lettonia* uzņēma Uldi 1957. gadā, un tā kļuva par neatņemamu viņa dzīves sastāvdaļu. Uldis pildīja 12 dažādus amatus – Austrālijas *lettonu* rekords! Sešdesmit vienu gadu, līdz mūža pēdējām dienām, *Lettonia* bija Ulda otrā ģimene.

Uldis 1962. gadā apprecēja farmaceiti Ilzi Ermani. Ģimenē auga divas meitas, dēls un septiņi mazbērni. Uldis un Ilze bērniem un mazbērniem mācīja dzīves vērtības – izglītības nozīmi, neatlaidību, cieņu pret darbu un patstāvību. Ulda rūpīgi plānotie ģimenes ceļojumi bagātināja bērnu izglītību un atvēra skatu uz pasauli. Mazbērni dziļi novērtēja vectēva devību un ar viņiem pavadīto laiku.

Uldis miris Melburnā. Pat savā pēdējā ceļā viņš izvēlējās vairot nezūdošu piemiņu Latvijai, aicinot nenest ziedus uz viņa bērēm, bet ziedot šo naudu Latvijas Likteņdārzam. Sekojot šim aicinājumam, tika saziēdoti 3260 Austrālijas dolāri.

Sit tibi terra levis!

Fil! Andris Saltups, *lettonus*

Foto: Toms Grīnbergs

Universitas uzskatāms par vecāko žurnālu latviešu valodā, kas saglabājis savu pēctecību un joprojām tiek izdots.

L!K!A!/P!K! interns izdevums

Žurnāla veidošanā piedalījušies:
redaktore fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*
redkolēģija:

fil! Dmitrijs Trofimovs, *frater arctus*
fil! Māris Matrevics, *frater metropolitanus*
fil! Inese Tauriņa, *dzintra*
fil! Ance Saulīte, *spīdola*

ziņas no augstskolām apkopojusi
fil! Ieva Krūmiņa, *gundega*
ziņas no konventiem apkopojusi
com! Iveta Muceniece, *gundega*

korektore: Indra Endzele
tehniskā korektore: Ilvija Melne
maketētāja: Rita Kalniņa

Žurnāla drukātais izdevums iznāk ar Jelgavas tipogrāfijas atbalstu.

Par iespēju saņemt žurnālu interesēties savās korporācijās vai rakstīt:

e-pasts: universitas@pk.lv
adrese: Aldaru iela 7, Rīga, LV-1050
timeklvietne: pk.lv/universitas
Facebook: [zurnalsUniversitas](https://www.facebook.com/zurnalsUniversitas)

KĻŪDU LABOJUMS

U! redakcija atvainojas studentu korporācijai *Tervetia* par kļūdaino informāciju žurnāla 109. numurā, 27. lpp., kas norāda, ka pie Latvijas Universitātes pirmā dibināta cita studentu korporācija, nevis *Tervetia*.